NORGES OFFISIELLE STATISTIKK. VII. 25 .

UTVANDRINGSSTATISTIKK

(Statistique de l'émigration.)

UTGITT AV

DEPARTEMENTET FOR SOCIALE SAKER.

KRISTIANIA.
I KOMMISJON HOS H. ASCHEHOUG & CO.
1921.

Kristiania 1921 — Arbeidernes Aktietrykkeri.

Forord.

Da den i 1912 nedsatte komité til revisjon av utvandringslovgivningen i 1915 hadde avgitt sin innstilling, blev der av departementet gitt dettes Kontor for Socialstatistikk i opdrag å utarbeide en statistisk oversikt over den norske utvandring, der kunde foreligge ferdig når arbeidet med utarbeidelsen av en ny utvandringslov blev optatt.

Som nevnt i Ot. prp. nr. 24 for 1921 om forandring i utvandringsloven av 1869 har imidlertid departementet ennu ikke funnet anledning til å ta utvandringsspørsmålet op til behandling i hele dets rekkevidde, og da der stadig for Kontoret for Socialstatistikk meldte sig nye mere presserende opgaver, er denne utvandringsstatistikk blitt forsinket, således at resultatet først nu kan fremlegges.

Sekretær frk. T o r d i s T ø m t har bistått med utarbeidelsen av enkelte av de siste avsnitt.

Socialdepartementets Avdeling for Lovforberedelse og Statistikk.

Kristiania i september 1921.

Fredrik Vogt.

E. S t o r s t e e n.

Rettelse.

På side 51 skal som siste passus i avsnitt V c tilføies følgende:

Det må dog uttrykkelig fremheves, at man ved det ovenfor utviklede må holde sig for øie, at enkelte aldersgrupper kan være meget svakt representert; jfr. nærmere tabellverkets tabell IV b.

Innholdsfortegnelse.

		Side.
I.	Innledning	1
II.	Det statistiske materiale til belysning av den norske utvandring	2
III.	Den norske utvandrings historie	5
IV.	Den norske utvandring sammenlignet med andre lands	14
V.	Den norske oversjøiske utvandring:	
	a) Utvandringen fra de enkelte distrikter	26
	b) Utvandrerne fordelt efter alder og kjønn	38
	c) Utvandrerne fordelt efter civilstand	49
	d) Utvandrerne fordelt efter erhverv og livsstilling	51
	e) Utvandringens fordeling på de forskjellige årstider	69
	f) Utvandringen over de enkelte havner	70
	g) Utvandrernes bestemmelsessteder	73
	h) Hjemvendte norsk-amerikanere	74
VI.	Utvandringens årsaker	81
VII.	Utvandringens betydning for befolkningsforholdene	88

Tabeller:

Tabell	I.	Ut- og innvandring og den øvrige bevegelse i Norges folkemengde 1821—1918	100
—	II.	Utvandring til land utenfor Europa fra de enkelte fylker	104
—	III.	De til oversjøiske steder i årene 1866—1915 utvandrede fordelt efter alder	108
—	IV a.	Utvandrede fordelt efter civilstand og kjønn	111
—	IV b.	De utvandrede fordelt efter alder og civilstand	113
—	V.	De i årene 1876—1915 utvandrede menn over 15 år fordelt efter erhverv og livsstilling	114
—	VI.	Norske utvandrere fordelt efter utvandringsmånedene	116
—	VII.	Den samlede utvandring over de forskjellige havner	117
—	VIII.	Den oversjøiske utvandring til forskjellige land	118
—	IX.	De for utvandringen angivne årsaker	120

Table des matières.

		Pages.
I.	Introduction	1
II.	Les matériaux statistiques	2
III.	Histoire de l'émigration de Norvège	5
IV.	L'émigration de Norvège comparée à celle d'autres pays	14
V.	L'émigration d'outre-mer de Norvège:	
	a) L'émigration des différents districts	26
	b) Emigrants répartis par âge et sexe	38
	c) Emigrants répartis par état civil	49
	d) Emigrants répartis par profession	51
	e) L'émigration répartie sur les différentes saisons	69
	f) L'émigration par ports d'embarquement	70
	g) Lieux de destination des émigrants	73
	h) Norvégiens rentrés après avoir émigré en Amérique	74
VI.	Causes de l'émigration	81
VII.	Influence de l'émigration sur la population	88

Tableaux:

Tabl.	I.	Emigration, immigration, etc. 1821–1918	100
—	II.	Emigration des différentes préfectures aux pays hors d'Europe	104
—	III.	Personnes émigrées aux pays d'outre-mer pendant les années 1866—1915, réparties par âge	108
—	IV a.	Emigrants répartis par état civil et sexe	111
—	IV b.	Emigrants répartis par âge et état civil	113
—	V.	Hommes au-dessus de 15 ans émigrés pendant les années 1876—1915, répartis par profession	114
—	VI.	L'émigration dans les mois différents de l'année	116
—	VII.	L'émigration totale sur les ports d'embarquement	117
—	VIII.	L'émigration pour les différents pays d'outre-mer	118
—	IX.	Causes de l'émigration déclarées	120

I. Innledning.

Efterat det i naturfilosofiens og eneveldets tidsalder almindelig herskende forbud mot utvandring i slutningen av det 18de og i begynnelsen av det 19de århundrede måtte vike for mere liberale tankeretninger, begynte der efterhånden å finne sted en ikke ubetydelig utvandring fra de forskjellige européiske land.

Denne utvandring, som i hvert fall for en rekke lands vedkommende snart antok temmelig stort omfang, foregikk dels til andre land i Europa og dels til andre verdensdeler. Denne siste utvandring, som i større målestokk tok sin begynnelse i 40-årene i forrige århundrede, særlig som følge av opdagelsen av de store gull-leier i Kalifornien og i Australien, har overalt vært den langt overveiende og har medført en ganske betraktelig forminskelse av Europas befolkning. Efter den svenske statistiker Sundbärgs undersøkelser[1]) utgjorde således bruttoutvandringen fra Europa til andre verdensdeler ad sjøveien i tidsrummet 1801—1908 minst 38 millioner. Hertil kommer utvandring over land til de asiatiske land, særlig Sibirien, hvilken utvandring omfatter i det minste nogen millioner. Av de nevnte 38 millioner falt bare 4 millioner på første halvdel av det 19de århundrede, mens 24 millioner vedkommer den annen halvdel av nevnte århundrede og hele 10 millioner de 8 første år av det 20de århundrede. Det sees således, at den efterhånden stedfunne stigning i utvandringen inntil verdenskrigens utbrudd har vært overordentlig sterk. At denne stigning har fortsatt også efter 1908, fremgår derav, at den samlede utvandring fra Europa i de 6 år 1909—1914 kan regnes å ha utgjort omkring 10 millioner mennesker (jfr. de i Statistisk Årbok for 1915, s. 174 meddelte oplysninger).

Som ovenfor antydet er ovenstående tallstørrelser kun bruttotall, således at de ikke angir Europas virkelige tap av mennesker i dette tidsrum. Adskillige millioner europeere har vendt tilbake fra de transoceanske land, likesom det også tør antas, at endel innfødte amerikanere, australiere o. s. v. kan ha innvandret til Europa. For tiden 1801—1908 anslår Sundbärg det virkelige tap for Europa til omkring 33 millioner mennesker; herved er også hensyn tatt til utvandringen over land til Sibirien etc.

Som i Europa forøvrig således har også forholdet vært i Norge.

Før den nærmere omtale av utvandringen fra vårt land og dennes betydning skal der imidlertid gis en kort oversikt over det statistiske materiale, hvorpå man her har å bygge.

---

[1] Emigrationsutredningen Bilaga IV, s. 3.

II. Det statistiske materiale til belysning av den norske utvandring.

Angående utvandringen fra Norge foreligger for dennes viktigste del, nemlig utvandringen til de oversjøiske land, årlige opgaver for hele det tidsrum i hvilket denne har vært av nevneverdig betydning.

For de senere år støtter disse opgaver sig til den ved lov av 22. mai 1869 (jfr. provisorisk anordning av 6te april 1867) anordnede kontroll med emigrantbefordringen, mens materialet for tidligere år er mindre fullstendig. For det forutgående tidsrum er man nemlig henvist til opgaver dels fra de forenede rikers konsuler i Quebeck og New-York, dels fra de norske sjøbyer, i hvilke emigrantene innskibet sig, og dels til opgaver fra de prestegjeld, hvor de utvandrede hørte hjemme, samt endelig til opgaver over de utferdigede pass.

Bortsett fra den større og mindre usikkerhet, som kleber ved dette materiale, knytter der sig til dette også den mangel, at det praktisk talt utelukkende angir antallet av de emigranter som har innskibet sig med Amerika som bestemmelsessted, men ganske ser bort fra dem som har forlatt Norge for å bosette sig i andre land enn Amerika. «Sammenlignet med utvandringen til Amerika er,» heter det i «Tabeller vedkommende folkemengdens bevegelse i årene 1856—1865»[1], s. LXXIV, «antallet av hine visstnok mindre betydelig, men antas dog i tiåret 1856—65 å ha nådd op til henimot 6 000. Størstedelen herav utgjøres av sjøfolk, der rømmer fra sine fartøier, fornemlig i engelske og amerikanske havner.»

Fra den tid kontroll med emigrantbefordringen blev innført, has derimot et i det store og hele fyldestgjørende materiale til årlige oversikter over den direkte oversjøiske utvandring.

Den foran nevnte lov av 22. mai 1869 bestemmer nemlig i § 6, at de i lovens første paragrafer omhandlede utvandringsagenter skal oprette skriftlig kontrakt med enhver utvandrer. Denne kontrakt blir å forevise for politimesteren og derpå forsynt med dennes påtegning å utlevere vedkommende utvandrer. En lignende bestemmelse som for utvandringsagenter kommer ifølge lovens § 11 også til anvendelse på enhver reder, befrakter eller skibsfører, som overtar befordring av utvandrere uten å benytte agent. Dog tillates det uten iakttagelse av disse forskrifter å medta et antall utvandrere, som ikke overstiger 20, på skib, som går i direkte fart til fremmed verdensdel.

De på grunnlag av disse anmeldelser tilveiebragte opgaver innsendes på dertil innrettede skjemaer av politimestrene ved utgangen av hvert år til Det Statistiske Centralbyrå. Dessuten innsendes måneds- eller kvartalsvis opgaver fra 6 større byer. Disse opgaver danner materialet for utvandrings-

[1] Norges offisielle statistikk *C*. No. 1.

statistikken[1], som offentliggjøres i den offisielle statistikk over folkemengdens bevegelse og femårssammendragene derav samt i Statistisk Årbok. De er videre nærmere bearbeidet i de av det Statistiske Centralbyrå utgivne hovedoversikter over folkemengdens bevegelse og til dels i livs- og dødstabellene for det norske folk[2].

Hvad derimot angaar all annen utvandring enn den ved loven av 1869 regulerte direkte oversjøiske emigrasjon, står man fremdeles på usikker grunn, da der ennu ikke er pålagt nogen anmeldelsesplikt for utvandring til andre land. Det er derfor heller ikke mulig å få nogen sikker oversikt over den oversjøiske utvandring, som foregår fra Norge via andre land i Europa.

Angående antallet av de til Sverige utvandrede er man henvist til de opgaver, der årlig meddeles i den svenske befolkningsstatistikk. Et fullt pålitelig materiale gir imidlertid ikke disse opgaver, idet der i disse visstnok må antas medtatt adskillige svenskfødte personer, som tidligere var utvandret til Norge[3]. For de øvrige land i Europa kan man alene ad indirekte vei, nemlig ved hjelp av de i vedkommende lands folketellinger inneholdte oplysninger om norskfødte personer, som på tellingstiden opholdt sig i de forskjellige land, slutte sig til utvandringens størrelse. Disse folketellingsopgaver er dog særdeles mangelfulle, dels fordi der i flere land kun telles efter den på tellingsdagen tilstedeværende folkemengde, hvorved tellingstiden, sjøfartsforholdene og andre tilfeldige omstendigheter kan influere på antallet av de norskfødte, dels fordi i mange land nordmenn slåes sammen med svensker og dansker.

Foruten den allerede omhandlede utvandring spiller også — som foran antydet — rømning av sjøfolk en ikke ubetydelig rolle, idet derved adskillige menn hvert år går tapt for landet. Over utstrekningen av disse rømninger finnes bare spredte oplysninger, nemlig de av innrulleringschefene meddelte opgaver, hvilke opgaver derhos er temmelig ufullstendige[4].

Det vil av det anførte fremgå, at det billede av utvandringens størrelse som man på grunnlag av det her omhandlede materiale kan danne sig, ikke kan gjøre krav på fullstendig nøiaktighet. Betydningen herav vilde dog forminskes om man hadde fullt korrekte opgaver over innvandringen til landet. Da man av folketellingens opgaver over den i landet hjemmehørende folkemengde i forbindelse med oplysningene om antallet av fødsler og dødsfall i et visst tidsrum med sikkerhet kan beregne størrelsen av utvandringsoverskuddet i tidsrummet, vilde man nemlig under forutsetning av korrekte opgaver over innvandringens utstrekning kunne beregne størrelsen av den samlede v i r k e l i g e utvandring.

Også på dette punkt svikter imidlertid materialet, idet de statistiske opgaver angående innvandringen er meget sparsomme. Like til den aller seneste tid har der nemlig ikke vært nogen almindelig anmeldelsesplikt for dem som har bosatt sig her i landet, og administrasjonen har heller ikke forøvrig hatt noget middel til å konstatere innvandringens størrelse. Man

---

[1] Som emigranter regnes i statistikken kun norske personer bosatt i Norge, der reiser utenlands i den hensikt å forbli der, altså ikke personer, som reiser på kortere besøk, forretningsreiser, studiereiser og lign. [2] Se også hovedinnstilling av 30. jan. 1915 fra den i 1912—1913 til behandling av utvandringslovgivningen nedsatte departementale komité, utvandringskomiteen, særlig den som bilag I medfølgende utførlige fremstilling: „Grunnlinjer i den norske utvandrings historie" [3] Jfr. Oversikt over folkemengdens bevegelse 1866—85, s. 114—115. [4] Jfr. Livs- og dødstabeller for det norske folk 1881/82—1890/91, s. IX.

var derfor tidligere henvist til de i folketellingene inneholdte oplysninger om de enkelte personers fødesteder, idet man ved å sammenligne disse tilnærmelsesvis kunde beregne hvor stor innvandringen hadde vært mellem hver folketelling. Denne innvandring var nemlig lik tilveksten i antallet av de i utlandet fødte personer tillagt den avgang som i samme tid kunde antas å ha funnet sted ved dødsfall eller utvandring.

Ved lov av 4. mai 1901 om anmeldelse av reisende og fremmede er der riktignok innført sådan plikt for enhver fremmed statsborger som vil ta fast ophold eller søke erhverv her i landet; men loven har uttrykkelig fritatt for anmeldelse tidligere utvandrede nordmenn som ikke har erhvervet borgerrett i fremmed stat, såvelsom innflyttere der har norsk innfødsrett. Denne undtagelsesbestemmelse rammer nettop hovedmassen av innvandrere, nemlig hjemvendte norskamerikanere, hvis antall således har vært unddratt direkte statistisk belysning. Ved lov av 24. juni 1915 om forandring i ovennevnte lov av 4. mai 1901 er der imidlertid nu rådet bot herpå, idet den nye lov har utvidet anmeldelsesplikten til alle innvandrere, og man kan da for fremtiden gjøre sig håp om å få utbedret den her påpekte mangel ved vår befolkningsstatistikk.

Opgaver over innvandrede i henhold til nevnte lov har av politimestrene fra 1916 av vært innsendt til Det Statistiske Centralbyrå på dertil innrettede skjemaer. Og en på grunnlag av disse opgaver utarbeidet oversikt blir fra og med nevnte år meddelt i de årlige publikasjoner om «Folkemengdens bevegelse». I denne innvandringsstatistikk er medtatt alle innvandrede uten hensyn til arten eller varigheten av deres ophold her i riket; men der blir dog i en særskilt tabell redegjort for de innvandredes hensikt med opholdet.

III. Den norske utvandrings historie[1].

Utvandringen er ikke noget særeget for vår nyere historie. Allerede de eldste tider kjenner til denne bevegelse. Folk der av en eller annen grunn var misfornøiet med de hjemlige forhold, drog med hele sin familie som landnámsmenn bort fra Norge, således til Island og Færøene, og nedsatte sig der. Andre drog som vikinger i kortere eller lengere tid rundt på vikingetog for å samle sig gods og gull og på samme tid berømmelse og kjennskap til fremmede folk. Undertiden kunde det hende, at heller ikke disse vendte tilbake til hjemlandet, men nedsatte sig i det fremmede land de hadde erobret, således i deler av Irland.

I tiden 1000—1800 har der, såvidt man kan dømme efter de spredte og ufullstendige oplysninger som foreligger, ikke vært synderlig tale om utvandring.

Først i det 19de århundrede begynner den egentlige utvandring i større målestokk til oversjøiske land. Den nordmann som på en viss måte kan sies å ha gitt støtet hertil, skal ha vært Kleng Person fra Rogaland fylke, som i året 1821 reiste over til Amerika.

«Opmuntret ved de glimrende beskrivelser han gav om de amerikanske forhold», heter det i innledningen til «Tabeller vedkommende folkemengdens bevegelse 1856—1865», s. LXX, «drog i året 1825 et selskap på 53 personer — også for størstedelen fra Stavanger og omegn — over Atlanterhavet».

I de derpå følgende 10 år utvandret i de fleste år kun ganske enkelte[2]. Den regelmessige, årlige utvandring begynner først med året 1836, da en del familier fra Rogaland og Telemark drog avsted.

At utvandringen i det med 1836 begynnende tiår for alvor tar sin begynnelse, tør henge sammen med, at aldersklassen 20—30 år, der forholdsvis inneslutter mange arbeidssøkende, da var i en usedvanlig sterk tilvekst, likesom årene 1836-38 var misvekstår. Men skjønt utvandringslysten efterhånden utbredte sig til flere og flere egner av riket, således at det allerede i tiåret 1836—45 ikke var mindre enn 9 fylker, som blev berørt av den oversjøiske utvandring, når denne i nevnte tiår forholdsvis ikke nogen betydelig utstrekning. Det årlige antall utvandrere varierte mellem 100 i 1838 og 1600 i 1843 og utgjorde gjennemsnittlig 620 personer. Sett i forhold til den hjemmehørende middelfolkemengde utgjorde antallet av utvandrere gjennemsnittlig bare 0.5 årlig pr. 1000 innbyggere og steg kun i et enkelt år — 1843 — så høit som til 1.24 pr. 1000 innbyggere. Den oversjøiske utvandring er i det hele tatt ikke større, enn at den i en rekke av år mere enn opveies

[1] Jfr. tabell I i det som bilag trykte tabellverk. [2] Ifølge amerikanske opgaver kom der fra Norge — iberegnet svensker, som utvandret over vårt land — hvert av årene 1820—1831 fra 1 til 16 innvandrere, i 1832: 313, i 1833: 16, i 1834: 42, i 1835: 31. Jfr. Utvandringskomiteens innstilling, II, s. 125,

av innvandringens overskudd over den øvrige utvandring. Først fra og med 1843 får man et absolutt utvandringsoverskudd.

Hvilket forholdsvis ubetydelig omfang utvandringen i det hele har hatt i den første tid, får man et inntrykk av i den kommisjonsinnstilling, som i slutningen av 1844 blev avgitt av den i 1843 nedsatte kommisjon, der skulde drøfte utvandringsspørsmålet. Kommisjonen antar nemlig, at de utvandredes antall «i de sist forløpne år» d. v. s. antagelig 1836—1843 noget nær har utgjort 4000 mennesker, et tall der stemmer godt overens med de offisielle statistiske opgaver.

Som det var å vente, blev utvandringsstrømmen, efterat den først for alvor var begynt å flyte, stadig sterkere og sterkere, om enn økonomiske og andre forhold i enkelte år har forårsaket uregelmessigheter i utviklingen. Utvandringslysten utbredte sig i en sådan fart, at allerede i næste tiår, tidsrummet 1846—55, var det kun Nordlands fylke, som ennu var uberørt av utvandringen.

Antallet av utvandrere til oversjøiske land steg særdeles betraktelig, nemlig til gjennemsnittlig over 3200 årlig eller 2.3 pr. 1000 innbyggere. Også i denne periode varierer antallet meget fra år til annet. Det laveste antall utvandrere forekom i 1846 med 1300 utvandrere; men antallet steg på grunn av de trykkede tider, som begynte i 1847 med utbredelsen av potetsygdommen og derefter økedes ved efterfølgende høie kornpriser og uheldige handelskonjunkturer, i 1849 til 4000 og utgjorde i 1853 6050 eller 4.20 pr. 1000 innbyggere. Ikke uten innflydelse på denne utvikling av utvandringen har også vært de store forbedringer i denne tid på kommunikasjonenes område, som i høi grad måtte bidra til å gjøre reisen over havet mindre avskrekkende. Når antallet av utvandrere i 1855 igjen sank såvidt betydelig som til 1600, må dette antas å være foranlediget ved de på denne tid gunstige konjunkturer i Norge.

I det derpå følgende tiår 1856—65 har samtlige fylker i landet måttet yde sitt bidrag til utvandringsstrømmen til oversjøiske land. Og bevegelsen er fremdeles i vekst, idet der i dette tidsrum gjennemsnittlig har utvandret over 3900 personer årlig eller 2.5 pr. 1000 innbyggere. Et enkelt år 1861 når utvandringen — formentlig som følge av den uheldige høst 1860 — endog op til et antall av 8900 personer eller 5.51 pr. 1000 innbyggere for så igjen plutselig å synke til 5250 i 1862 og næste år 1863 helt ned til 1100 eller 0.67 pr. 1000 innbyggere — det i forhold til folkemengden laveste antall utvandrere helt siden 1842. Denne sterke tilbakegang i 1863 er antagelig forårsaket ved den nordamerikanske borgerkrig, mens det forholdsvis lave antall utvandrere i 1859 og 1860 tør henge sammen med de flaue konjunkturer, som handelskrisen i 1857 efterlot såvel i Amerika som i Europa.

Med året 1864 begynner igjen en stigning i utvandrernes antall, en stigning, som allerede i begynnelsen av næste tiårsperiode fra 1866—1875 antar en tidligere ukjent hastighet, hvilket formentlig hovedsakelig må tilskrives den omstendighet at borgerkrigen i Amerika, som i flere år hadde hemmet utvandringen, i 1865 fikk sin avslutning. I 1866 når således utvandringsstrømmen til Amerika den betydelige høide av 15 455 personer eller 9.05 pr. 1000 innbyggere og kommer efter en kortere tids svak nedgang i 1869 op i en høide av 18 055 personer eller 10.45 pr. 1000 innbyggere. Først i tiårets 2 siste år inntrer under innflydelse av de da inntrådte særdeles gun-

stige økonomiske forhold i Norge en noget sterkere tilbakegang. Gjennemsnittlig utvandret i denne periode henimot 12 000 personer årlig eller 6.85 pr. 1000 innbyggere.

Mens den oversjøiske utvandringsstrøm tidligere ialfall sågodtsom utelukkende har gått til Amerika, begynner den i dette tidsrum delvis også å ta et annet løp. I 1867 drog således den første norske utvandrer til Australien[1], og utvandringen til denne verdensdel steg fra år til annet inntil 1872, da den nådde op til et antall av 784 personer. Efter dette tidspunkt synker den igjen, således at den i periodens siste år 1875 kun utgjør 76. Det vil således sees, at sammenlignet med utvandringen til Amerika, har utvandringen til Australien kun ringe betydning. Selv i det år denne siste har sitt største omfang, utgjør antallet av utvandrere til Australien kun omkring 5.7 pct. av det samlede antall utvandrere.

Antallet av innvandrere har i perioden vært forholdsvis betydelig. I «Oversikt over folkemengdens bevegelse 1866—1885» er således beregnet, at innvandringen bare av svensker i tiåret har utgjort gjennemsnittlig 1600 årlig og av personer fra andre fremmede land omkring 280 årlig. Når innvandringsoverskuddet (bortsett fra den oversjøiske utvandring) i perioden allikevel ikke blir større enn 10 à 11 000[2] hitrører dette fra den samtidig stedfunne utvandring til Sverige og andre européiske land så vel som rømning av sjøfolk. At dette siste moment spiller en ikke ubetydelig rolle i våre befolkningsforhold, vil fremgå av de i ovennevnte oversikt (side 115) meddelte oplysninger, hvorefter det samlede antall av rømte sjøfolk for tiåret 1871—1880 er anslått til 11 200, mens antallet av de efter en tidligere rømning hjemvendte sjøfolk alene anslåes til omkring 5200.

Går man over til den næste tiårsperiode 1876—1885, gjør de ennu et par år vedvarende i hvert fall tålelig gode økonomiske forhold i Norge i forbindelse med depresjonen i Nord Amerikas Forenede Stater[3] efter den voldsomme krise i 2nen halvdel av 1873 sin virkning gjeldende også på utvandringen. Denne holder sig således en 3 årstid på gjennemsnittlig en 4000 årlig. Derefter gjør imidlertid tidenes trykk sig atter gjeldende og foranlediger en utvandring av adskillig større omfang enn nogensinne før eller senere. Antallet av utvandrere til oversjøiske land vokste nemlig i 1879 til omkring 7600 og sprang i det følgende år plutselig op i over 20 000 eller 10.53 pr. 1000 innbyggere — altså noget over det tidligere maksimum i 1869, da utvandringen utgjorde 10.45 pr. 1000 innbyggere. Men bevegelsen er fremdeles i vekst. I næste år 1881 når antallet av utvandrere op til omtrent 26 000, og i 1882 når utvandringen både absolutt og relativt sin største høide, som heller ikke senere blir overtruffet. Dette år utgjør antallet av oversjøiske utvandrere 28 804 eller 15.00 pr. 1000 innbyggere. Senere i tiåret går visstnok utvandringen til tross for den i 1882 inntrådte krise noget nedover, men dog ikke lenger enn til omtrent 14 000 årlig eller mellem 7 og 8 pr. 1000 innbyggere. Medvirkende til denne voldsomme vekst av bevegelsen antas foruten tilskyndelser og pengeforsendelser fra tidligere utvandrede slektninger også å være utvandringsagentenes virksomhet samt den betydelig lettede dampskibsforbin-

[1] Ialfall den første hvorom oplysning finnes i den offisielle statistikk; jfr. „Folkemengdens bevegelse 1866–1885", s. 112. [2] Jfr. tabellverkets tabell I. [3] Først i 1877 når i Amerika depresjonen sitt kulminasjonspunkt. Jfr. Jean Lescure: „Crises générales et periodiques de surproduction" (Paris 1910) side 148.

delse. Den betydelige tilbakegang i antallet av utvandrere i 1884 og 1885 skyldes formentlig for en vesentlig del den i mai 1884 inntrådte krise i Amerikas Forenede Stater, hvilken synes å ha vært av adskillig større intensitet enn den krise som et par år i forveien hadde hjemsøkt Europa[1].

Av interesse er at innvandringsoverskuddet (bortsett fra den oversjøiske utvandring) i denne periode stadig går nedover, således at det i 1885 endog blir negativt. Dels er visstnok dette å tilskrive en forminskelse i innvandringen[2], men dels antas det også å skyldes at utvandringen til andre land enn de oversjøiske har antatt større omfang.

De første år i næste tiårsperiode 1886—1895 er «dårlige» år med trykkede forhold i all forretningsvirksomhet og klager over arbeidsløshet[3]. Årene 1887 og 1888 gav også et i det store og hele dårlig høstutbytte[4], likesom fiskeriene førstnevnte år på grunn av de lave priser gav et usedvanlig ringe utbytte[5]. Sammenhengende hermed tør det være, at utvandringen i disse år igjen er i vekst, inntil den i 1888 når en høide av 21 452 eller 10.85 pr. 1000 innbyggere. Når antallet av utvandrere i de 2 følgende år atter er i avtagende, må sikkerlig forklaringen hertil i hvert fall delvis være å søke i det nu inntrådte økonomiske opsving i landet og den dermed følgende større foretagsomhet[6]. Med den nedadgående bevegelse, som tar sin begynnelse i 1890, begynner derimot igjen en rask stigning i utvandringen fra omkring 11 000 eller 5.5 pr. 1000 innbyggere i 1890 til henimot 19 000 eller 9.21 pr. 1000 innbyggere i 1893. Det kan i denne forbindelse også nevnes, at høstutbyttet i 1892 for Vestlandet var temmelig dårlig og for det nordenfjelske næsten som i et misvekstår[7]. De 2 siste år i perioden, 1894 og 1895, viser et påfallende lavt antall utvandrere, nemlig henholdsvis 5642 og 6207 eller 2.74 og 2.98 pr. 1000 innbyggere. Denne plutselige sterke tilbakegang, som ikke er et for Norge eiendommelig fenomen, men inntraff samtidig for alle européiske land, finner sin forklaring i den i 1893 i Amerikas Forenede Stater inntrådte krise. Mens nemlig omsvinget fra opadgående til nedadgående tider i Europa allerede fant sted i 1890 og — i hvert fall for Norges vedkommende — tok et forholdsvis rolig forløp[8], kom krisen i Amerika først i 1893, men antok til gjengjeld en temmelig voldsom karakter. Man regnet allerede i august 1893 en million arbeidsløse, og antallet av disse vokste stadig; hvor man fortsatte arbeidet, blev arbeidslønningene betydelig redusert[9]. Under disse omstendigheter var det naturlig at fristelsen til utvandring måtte bli mindre sterk, selv om forholdene i hjemlandet ikke var de lyseste. I virkeligheten er det nemlig først i 1895 en egentlig opgang i tidene kan sies å begynne i Norge[10], og selv for dette år sies det at den økonomiske tilstand blandt gårdbrukerne er forholdsvis dårlig.

Ved siden av utvandringen til oversjøiske land har der også i denne periode foregått såvel rømning av sjøfolk som utvandring til européiske land, særlig Sverige. Utvandringen til dette siste land er dog i de fleste år blitt mere enn opveiet ved innflytningen fra dette. I det hele tatt har innvandringen i dette tiår vært i stigende, således at innvandringsoverskuddet, når bortsees fra den oversjøiske utvandring, fra å være negativt er steget

[1] Jfr. Lescure: Crises générales et periodiques de surproduction, side 170. [2] Jfr. Folketellingen i Norge 1900. Hovedoversikt (N. O. S. V 4) s. 81–2. [3] Jfr. E. Einarsen: „Gode og dårlige tider». (Kristiania 1904) side 115 flg. [4] Jfr. Einarsen l. c. side 149 og 154. [5] Jfr. Einarsen l. c. side 127 og 149. [6] Jfr. Einarsen l. c. side 167 flg. [7] Jfr. Einarsen l c side 196. [8] Jfr. Einarsen l. c. side 197. [9] Jfr. Lescure l. c. side 199. [10] Jfr. Einarsen l. c. side 197.

til henimot omkring 4000 årlig i de 5 siste år av perioden. Som følge herav og av den ringe oversjøiske utvandring i 1894 blir det samlede nettooverskudd av utvandrere i dette år så lavt som det ikke har vært siden 1863. Denne stigning i antallet av innvandrere skyldes dels en øket innvandring fra Sverige og andre européiske land. Dertil kommer imidlertid også at der i de senere år har foregått en forholdsvis betydelig tilbakevandring av tidligere til Amerika utvandrede nordmenn. Denne tilbakevandring er endog for tiåret 1891—1900 anslått til 20 000 à 30 000, altså i gjennemsnitt omkring 2500 årlig. Antallet av tidligere rømte og utflyttede sjøfolk, som efter endel års forløp vender tilbake igjen, er heller ikke ganske ubetydelig. For tidsrummet 1876—1890 er det i «Oversikt over folkemengdens bevegelse 1886—1900» (side 60) anslått til gjennemsnittlig 600 og i tidsrummet 1891—1900 til gjennemsnittlig 500 årlig.

Omtrent på det lave punkt, hvortil antallet av utvandrere hadde sunket ned i 1894, holdt det sig ennu i de 4 første år av næste tiårsperiode 1896—1905. Årsaken hertil er sikkerlig for en vesentlig del å søke i den usedvanlig sterke opgangsbevegelse, som begynte i 1895 og vedvarte til 1899 og 1900, og som skapte øket liv og virksomhet på alle felter. En medvirkende årsak tør det imidlertid også ha vært, at de med krisen i 1893 i de Forenede Stater inntrådte dårlige tider fremdeles fortsatte, idet opgangen i Amerika først tok sin begynnelse i 1897[1]. Først i 1900 begynte utvandringen igjen å vokse, nemlig til henimot 11 000. I 1902 når antallet av utvandrere op i over 20 000 for så i 1903 å nå sitt maksimum for denne periode 26 784 eller 11.71 pr. 1000 innbyggere.

Denne sterke stigning av utvandringen i disse år stiller til dels Norge i motsetning til de andre germanske land. Herom uttaler den svenske statistiker Sundbärg i «Utvandringsstatistik» (Emigrationsutredningen. Bilaga IV), side 7, følgende: «Inom den germanska Europa betecknar året 1894 i själfva verket en avgörande vändpunkt inom utvandringsförhållandena[2]. Allt sedan dess kan man säga att, i stort sett, utvandringen i gamla tiders måttstock upphört från denna del af vår världsdel — den i kulturellt och ekonomiskt hänseende högst stående delen af Europa. Detta gäller främst de stora landen Tyskland och England, men i betydelig mån äfven Nederländerna, Schweiz och Danmark. Ännu fortgår visserligen någon utvandring, — en dylik folkrørelse kan ju ei afstanna, — men den motväges i det närmaste, stundom helt och hållet, af folkströmmen i motsatt riktning. Att Finland i stället nu för första gången uppträder såsom utvandringsland i vidsträcktare bemärkelse, beror af välbekanta politiska skäl Det enda afgjorda undantaget inom det germanska Europa bildas af Norge, där emigrationen, efter ett kort afbrott, flödar lika rikligt som i äldre tider».

Forklaringen til den sterke utvandring fra vårt land efter 1900 er naturlig å søke i det voldsomme tilbakeslag i det økonomiske liv, som på dette tidspunkt inntrådte. Og så meget mere fristende måtte det være å utvandre fra de trykkede økonomiske forhold i hjemlandet, som den i Amerika i 1897 begynte opgangsperiode fremdeles var i full utvikling og fortsatte like til 1902 og 1903. I dette siste år begynte visstnok en nedgang å gjøre sig gjeldende, som varte 2net halvår 1903 og første halvår 1904; men allerede i

[1] Jfr. Lescure l. c. side 241. [2] Som det vil fremgå av de i næste avsnitt meddelte tabeller, kan dette neppe så ubetinget sies om samtlige germanske land.

siste halvår 1904 tok det økonomiske liv et sådant opsving, at dette år som helhet betraktet må sies å ha vært et gunstig år[1]. Der er derfor intet påfallende i at antallet av utvandrere ikke opviser nogen vesentlig nedgang i de senere år av perioden.

Hvad den utvandring angår, som ikke er innbefattet under den oversjøiske, har denne i periodens første år ikke vært større enn at den mere enn opveies av innvandringen, således at der har foreligget et forholdsvis betydelig innvandringsoverskudd, og da som foran nevnt på den annen side den oversjøiske utvandring nettop i slutningen av nittiårene tok betraktelig av, får man i 1898 den eiendommelighet, at der alt i alt foreligger et — om enn lite — absolutt innvandringsoverskudd, noget som ikke hadde funnet sted siden 1863. I de senere år av perioden blir overskuddet av innvandrere over de til andre enn til oversjøiske land utvandrede mindre. Mens nemlig innvandringen fra Sverige i nittiårene var mer enn dobbelt så stor som utvandringen til samme land, har forholdet senere forandret sig derhen, at utvandringen i tidsrummet 1901 - 1905 overstiger innvandringen med henved 15 procent[2], idet der samtidig har inntruffet en temmelig betraktelig økning i utvandringen til Sverige og en innskrenkning i innvandringen fra dette land.

Går man endelig over til den siste tiårsperiode 1906—1915, opviser de 2 første år i denne 1906 og 1907 et meget høit antall oversjøiske utvandrere, nemlig omkring 22 000 årlig eller omkring 9.5 pr. 1000 innbyggere. Når således antallet av utvandrere holder sig på den samme høide som i slutningen av forrige tiår, uaktet det i Norge i disse år utover til 1907 har vært en jevn opgang i det økonomiske liv med en dermed sammenhengende avtagen av arbeidsløsheten, må forklaringen søkes i den usedvanlig sterke økonomiske fremgang i Amerikas Forenede Stater nettop i denne tid[3]. Og utviklingen i dette land er utvilsomt også årsaken til det plutselige og betydelige tilbakeslag i utvandringen, som fant sted i 1908. I slutningen av 1907 blev nemlig De Forenede Stater rammet av en krise, der ikke var mindre voldsom enn den forutgående økonomiske fremgang hadde vært sterk[4]. På alle områder blev produksjonen overordentlig innskrenket. En særdeles betydelig arbeidsløshet begynte i de par siste måneder av 1907 å gjøre sig gjeldende og steg yderligere utover i 1908. Arbeidstiden blev innskrenket for de arbeidere som fremdeles beholdt sine stillinger, og en betydelig reduksjon i arbeidslønningene fant sted. Sådanne forhold måtte naturlig gi sig utslag i en sterk forminskelse i immigrasjonen, og antallet av innvandrere sank da i virkeligheten også fra over 1 300 000 i 1907 til omkring 410 000 i 1908[5]. For Norges vedkommende sank antallet av utvandrere fra vel 22 000 i 1907 til omkring 8500 i 1908. Allerede i næste år stiger imidlertid antallet av utvandrere atter til omkring 16 000, hvad der - foruten med de dårligere tider her hjemme — henger sammen med at følgene av krisen i 1907 allerede har begynt å gi sig i Amerika. I de følgende 2 år er antallet henholdsvis omkring 19 000 og omkring 12 500, hvorefter det synker og i resten av perioden holder sig på gjennemsnittlig omkring 9 000 årlig eller omkring 3.75 pr. 1000 innbyggere undtagen i det siste år 1915, da antallet av utvandrere er sunket helt til vel 4500 — det laveste tall helt siden 1877.

Årsaken til de senere års forholdsvis ringe utvandring kan for en

---

[1] Jfr. Lescure l. c. side 296. [2] Jfr. Folkemengdens bevegelse 1901—10 side 52. [3] Jfr. Lescure l. c. side 301. [4] Jfr. Lescure l. c. side 344 flg. og side 370 flg. [5] Jfr. Lescure l. c. side 343.

vesentlig del søkes i de gode tider der i øket utstrekning har skaffet plass for den ledige arbeidskraft i hjemlandet. Det tør i så henseende være tilstrekkelig å henvise til den i tilleggsheftet til «Sociale Meddelelser» for 1915, side 21, inntagne grafiske fremstilling av arbeidsledighetsprocenten i de senere år, hvorav fremgår at arbeidsledigheten fra 1909 til 1912 var i særdeles rask avtagende. Også senere har arbeidsledigheten gått tilbake, når bortses fra en foreløbig mindre stigning høsten 1913 og stigningen høsten 1914, hvis virkninger efterhånden fortok sig utover vinteren og våren 1915.

For de siste års vedkommende har utvandringen på grunn av de forhold som er skapt under krigen, trådt inn i en ny utviklingsfase. Ved siden av at krigstilstanden gjorde det meget vanskeligere å opnå pass til oversjøiske land, særlig efter U. S. A s inntreden i krigen, gjorde de «gode tider» her hjemme sitt til at utvandringslysten ikke blev så stor. Krigen skapte i Norge i almindelighet gode arbeidsvilkår så vel for handel som innen industri og bergverksdrift, således at arbeidsløsheten sank i usedvanlig grad[1]. Selv om kanskje lønningene i de første krigsår ikke formådde å holde skritt med det stigende prisnivå, var der i hvert fall som regel ingen vanskelighet ved å finne sysselsettelse. Og hvad landbruket angår, gjorde de stigende priser på landmannsprodukter og gode innenlandske avsetningsforhold dette og da særlig de små og mindre jordbruk lønnende. Alle disse forhold har bidratt til å innskrenke utvandringen. Denne utgjorde i 1916 til oversjøiske land 5212 og synker i de følgende år til 2518 i 1917 og 1226 i 1918. Fra 1915 av overgås utvandringen av antallet av innvandrede, således at befolkningstilveksten for en ikke ubetydelig del kan tilskrives dette absolutte innvandringsoverskudd. Særlig har året 1917 en betydelig andel heri, idet overskuddet av innvandrede over såvel utvandrere til oversjøiske land og til andre land i Europa dette år er beregnet til 56 863, mens befolkningstilveksten i det hele i nevnte år utgjør 87 503.

Så lav som utvandringen har vært i krigsårene — for tiden 1915—1918 gjennemsnittlig 3381 pr. år — har den ikke vært siden tiden omkring 1862—65, altså før den egentlige store utvandringsstrøm begynte. Hvorvidt denne nye tingenes tilstand bare er et forbigående krigsfenomen eller ikke, vil først de følgende års utvandringsstatistikk kunne vise.

Som et resumé av den foregående fremstilling og til opnåelse av bedre oversikt over forandringene i utvandringen hitsettes nedenfor en tabell, som for tidsrummet 1836—1915 i sammendrag for hvert femår angir den oversjøiske utvandrings størrelse, overskuddet av innvandringen over utvandringen forøvrig, det endelige overskudd av utvandrere (÷) eller innvandrede(+) såvelsom hver av disse størrelsers forhold til den hjemmehørende middelfolkemengde.

[1] Jfr. Johan Hvidsten: „Arbeidsledighetsforsikringen i 10-året 1909—18" i „Sociale Meddelelser" for 1920 side 375 flg. særlig side 377.

	Oversjøisk utvandring	Innvandrings-overskudd over den øvrige utvandring.	Overskudd av utvandrede (÷) eller innvandrede (+).	Pr 1000 innbyggere hjemmehørende middelfolkemengde.		
				Oversjøisk utvandring.	Innvandrings-overskudd over den øvrige utvandring.	Overskudd av utvandrede eller innvandrede.
1836—1840 .	1 200	3 877	+ 2 677	0.20	0.64	+ 0.44
1841—1845	5 000	3 880	÷ 1 120	0.78	0.61	÷ 0.17
1846—1850 .	12 000	864	÷ 11 136	1.76	0.13	÷ 1.63
1851—1855 .	20 270	865	÷ 19 405	2.81	0.12	÷ 2.69
1856—1860 .	15 800	6 902	÷ 8 898	2.04	0.89	÷ 1.15
1861—1865 .	23 550	6 744	÷ 16 806	2.86	0.82	÷ 2.04
1866—1870 .	74 403	5 434	÷ 68 969	8.64	0.63	÷ 8.01
1871—1875 .	45 142	5 371	÷ 39 771	5.10	0.61	÷ 4.49
1876—1880 .	40 244	4 259	÷ 35 985	4.29	0.45	÷ 3.84
1881—1885 .	105 704	723	÷ 104 981	10.97	0.07	÷ 10.90
1886—1890 .	80 984	824	÷ 80 160	8.19	0.08	÷ 8.11
1891—1895 .	61 017	19 091	÷ 41 926	5.97	1 87	÷ 4.10
1896—1900 .	33 837	24 276	÷ 9 561	3.12	2.24	÷ 0.88
1901—1905 .	103 195	14 021	÷ 89 174	9.03	1.23	÷ 7.80
1906—1910 .	87 663	17 324	÷ 70 339	7.46	1.48	÷ 5.98
1911—1915 .	44 552	23 035	÷ 21 517	3 64	1.88	÷ 1.76
	754 561	137 490	÷ 617 071			

Som det vil sees, finner der en jevn økning i utvandringen sted inntil midten av 50 årene. Efter en mindre tilbakegang i slutningen av 50 årene stiger antallet av utvandrere atter i næste 5 årsperiode, uten at dog det samlede utvandringsoverskudd nu når op i den høide som det hadde i 1851—55. I tidsrummet 1866—1870 vokser utvandringen med et plutselig sprang op til den 3-dobbelte høide for derefter igjen å avta til omtrent det halve. I 1881—1885 finner et nytt sprang opover sted, idet antallet av utvandrere vokser med over 150 procent til det høieste antall, som nogen femårsperiode har opvist både før og senere. Derefter finner der i nogen tid en gradvis avtagen sted, inntil utvandringen i siste halvdel av 90 årene er nådd ned til omtrent ⅓ av utvandringen i perioden 1881—1885. Det næste femår viser imidlertid et voldsomt sprang opover, således at antallet av utvandrere til oversjøiske land i disse år på det nærmeste når op til det tidligere maksimum. Takket være de senere års større innvandringsoverskudd, når bortsees fra den oversjøiske utvandring, utgjør dog det samlede utvandringsoverskudd i dette femår i forhold til den hjemmehørende middelfolkemengde bare 7.80, mens det i 1881—1885 var helt oppe i 10.90 pr. 1000 innbyggere. I de 2 siste femårsperioder har utvandringsstrømmen atter vært i avtagende.

Den ovenfor inntagne tabell vil ha godtgjort at det er et meget betydelig antall personer som landet gjennem utvandringen er blitt berøvet for. Alt i alt er der i de 80 år fra 1836 til 1915 utvandret 754 561 personer til oversjøiske land. På de første 30 år av dette tidsrum faller alene 77 820 eller

10.3 procent av det samlede antall utvandrere. I det næste femår 1866–1870 utvandret altså næsten nøiaktig det samme antall som i de foregående 30 år. I de 50 år fra 1866—1915 fordeler antallet av utvandrere sig omtrentlig likelig på første og siste halvdel av tidsrummet. Således utvandret i de 25 år 1866—1890 346 477 personer, mens antallet i de næste 25 år beløper sig til 330 264. Som følge av det store innvandringsoverskudd i de siste 25 år, når bortsees fra den oversjøiske utvandring, blir der imidlertid en ganske betydelig forskjell med hensyn til det endelige nettotap ved utvandringen. Mens nemlig dette i 25 årsperioden 1866—1890 utgjorde 329 866 eller omkring 7.1 pr. 1000 innbyggere, blir antallet i løpet av de følgende 25 år redusert til 232 517 eller omkring 4.1 pr. 1000 innbyggere. I hele tidsrummet fra 1836—1915 har den norske befolkning gjennem omflytninger hatt et nettotap av 617 071 mennesker.

IV. Den norske utvandring sammenlignet med andre lands.

Som allerede i første avsnitt antydet er det ikke bare Norge, men hele Europa, som har vært hjemsøkt av utvandringen. Det er dog i temmelig forskjellig utstrekning at de enkelte land har vært rammet av denne. Og den betydning, som utvandringen har hatt for hvert enkelt land, kan nedigjennem tidene ha undergått adskillig forandring. Til nærmere belysning herav hitsettes en tabell, som viser størrelsen av den oversjøiske utvandring fra hvert av de viktigste land i Europa siden 1851, idet det antas at en sammenligning med de tilsvarende opgaver for vårt lands vedkommende ikke vil være uten interesse. Tabellen, som er opstillet på grunnlag av de i Norges offisielle statistikk (Folkemengdens bevegelse 1886—1900, s. 5, Folkemengdens bevegelse 1901—1910, s. 90, og Statistisk årbok for 1919, s. 185) såvelsom i Sundbärgs foran omhandlede arbeide «Utvandringsstatistik», s. 109—110, meddelte opgaver, angir den gjennemsnittlige årlige oversjøiske utvandring i hver femårsperiode efter 1851. (Se nedenfor.)

Gjennemsnittlig årlig oversjøisk utvandring

Land.	1851–55.	1856–60.	1861–65.	1866–70.	1871–75.	1876–80.	1881–85.	1886–90.
Norge	4 054	3 160	4 710	14 881	9 030	8 049	21 141	16 197
Sverige	2 248	746	2 509	16 115	8 411	12 091	29 524	35 977
Danmark	254	498	1 049	2 640	4 682	3 031	7 725	8 598
Finnland	-	-	-	-	47	63	965	4 394
England	255 040	48 682	47 368	73 665	109 003	85 110	152 025	157 768
Skottland		11 003	12 492	17 124	19 011	14 119	26 705	28 314
Irland		63 012	83 699	80 017	65 893	42 647	79 732	67 163
Nederlandene	-	-	1 524	2 390	5 400	3 200	5 627	4 795
Belgien	373	593	401	1 185	815	753	1 550	5 012
Tyskland	129 455	60 879	44 326	88 000	83 200	49 020	175 664	97 027
Østerrike-Ungarn	3 575	2 241	2 177	5 747	10 471	12 603	35 109	53 688
Schweiz	3 670	1 390	2 040	5 161	3 630	3 517	10 505	7 678
Frankrike	10 539	9 503	6 238	6 141	8 325	2 974	5 098	18 747
Italien	-	-	-	8 200	27 600	26 596	58 995	133 957
Spanien	-	-	-	-	25 000	25 000	24 510	51 054
Portugal	-	-	7 200	7 812	14 610	11 565	16 566	20 497
Russland	169	156	305	705	6 080	5 505	12 929	46 091
Øvrige land	12	11	17	29	69	71	470	1 747
Europa	472 800	237 200	269 600	430 400	401 278	305 914	664 837	756 030

[1] Dette tall gjelder kun utvandringen over tyske havner. Den samlede oversjøiske utvandring er betraktelig større.

Tabellen viser for Europa underett i det store og hele den samme bevegelse som for Norges vedkommende, dog med noget mindre skarpe utslag. Utvandringen går således noget tilbake i slutningen av 50-årene for så i 60-årene å gå ganske sterkt opover. 70-årene viser et tilbakeslag, der ganske som i Norge efterfølges av et voldsomt sprang opover i begynnelsen av 80-årene. Også i slutningen av disse fortsetter — i motsetning til forholdet i Norge — stigningen i utvandringen fra Europa underett. Fra begynnelsen av 90-årene blir derimot bevegelsen igjen overensstemmende med bevegelsen i den norske utvandring. I løpet av et par 5-årsperioder avtar nemlig utvandringen jevnt for derefter i begynnelsen av det 20de århundrede atter å gjøre et voldsomt sprang opover. Og denne opadgåaende bevegelse fortsetter for det samlede Europas vedkommende også i den følgende periode, hvad der henger sammen med den stadig sterkt økende utvandring fra de romanske land og Storbritannien såvelsom fra Balkanstatene.

Om man enn således i opgavene over utvandringen fra Europa underett i det store og hele finner igjen de samme bevegelser som den i foregående avsnitt givne fremstilling av den norske utvandrings historie nærmere omhandler, vil man dog ved en betraktning av opgavene fra de enkelte land finne betydelig forskjell.

I Finnland f. eks. tar utvandringen sin begynnelse i første halvdel av

fra forskjellige europëiske land i tidsrummet

1891—95.	1896–1900.	1901–05.	1906—10.	1911—15.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
12 203	6 767	20 639	17 533	8 910	12 477	9 105	9 876	8 522	4 572
28 376	12 527	25 949	18 859	12 672	16 770	14 689	17 224	10 006	4 672
7 533	2 769	7 356	7 327	7 058	8 303	8 636	8 846	6 203	3 302
5 201	6 608	16 211	15 555	10 134	9 372	10 724	20 057	6 474	4 041
123 573	95 604	} 187 078	279 513	} 357 991	454 527	467 666	469 640	293 204	104 917
20 176	17 021								
51 965	40 218	47 090	50 004						
3 529	1 255	2 375	3 226	2 074	2 638	2 155	2 330	2 174	1 074
3 019	1 390	2 256	3 854	-	3 061	3 958	-	-	-
80 514	25 462	29 308	26 449	15 715	22 592	18 455	25 775	11 752	-
62 713	75 829	191 211	264 616	-	163 962	247 466	309 950	-	-
4 870	2 887	4 862	4 951	4 684	5 512	5 871	6 191	3 869	1 976
6 266	6 200	10 200	-	-	-	-	-	-	-
150 226	165 692	320 598	402 436	-	269 878	417 075	564 971	236 332	-
35 388	42 171	72 209	145 970	166 259	171 126	245 219	209 708	117 704	87 535
31 035	22 135	25 668	39 393	-	59 399	88 592	77 227	-	-
56 015	47 017	131 800	[1] 94 394	-	[1] 81 384	[1] 124 290	[1] 208 719	[1] 58 661	-
2 800	6 000	26 000	[2] 53 333	-	-	-	-	-	-
683 682	574 015	1 109 970	[2] 1 469 907	-	-	-	-	-	-

[1] årene 1906—1908 utgjorde den således gjennemsnittlig omkr. 191 700 årlig. [2] Dette tall er gjennemsnitt for årene 1906—1908.

70-årene og stiger derefter stadig, til dels temmelig rykkevis, til og med femåret 1901—05, hvorefter den begynner å gå svakt tilbake. Opgavene for de enkelte år fra og med 1911 viser en forholdsvis ringe utvandring i det nevnte år; men den øker allerede i det følgende for derefter i 1913 å nå sitt maksimum. Den plutselige overordentlig sterke tilbakegang i 1914 finner utvilsomt sin forklaring i den i august 1914 utbrutte verdenskrig.

Storbritannien og Irland derimot følger i det store og hele tatt bevegelsene i utvandringen fra Europa underett. Særlig kan merkes den stadige og sterke stigning siden midten av 90-årene, der i tidsrummet 1911—1913 resulterer i en gjennemsnittlig årlig utvandring av over 460 000 mennesker. Når antallet av utvandrere derefter synker til henimot 300 000 i 1914 og vel 100 000 i 1915, er årsaken her som for Finnlands vedkommende å søke i verdenskrigen.

Østerrike, som i 50-årene hadde en forholdsvis yderst ubetydelig utvandring, har fra begynnelsen av det påfølgende tiår og helt til og med femåret 1906—10 hatt et stadig overordentlig sterkt stigende antall utvandrere å opvise. Efter de i tabellen inntagne årsopgaver inntrer så foreløbig en ganske svak tilbakegang, som imidlertid efterfølges av en meget sterk stigning i utvandringen, således at antallet av utvandrere i 1913 når op i ca. 310 000.

Nogenlunde ensartet med forholdet i Østerrike har bevegelsen artet sig i de romanske land Italien, Spanien og Portugal såvelsom i Russland og Balkanstatene. I de nevnte land har dog, såvidt de foreliggende oplysninger tillater nogen dom herover, den opadgående bevegelse også fortsatt efter femåret 1906—10. For Spaniens og Portugals vedkommende synes det dog, som om maksimum nåes allerede i 1912.

De i tabellen inntagne årsopgaver for årene 1911 til og med 1915 godtgjør at det ikke bare er i de krigførende land at verdenskrigen har medført en vesentlig innskrenkning i utvandringen. Også nøitrale land som Norge, Sverige, Danmark og Schweiz viser en sterk tilbakegang i denne.

Et bedre uttrykk for utvandringens betydning for hvert enkelt land nedigjennem tiden vil man dog få, om man ved siden av foranstående tabells absolutte størrelser også hitsetter en tabell, hvori disse absolutte tall er sammenholdt med hvert enkelt lands folkemengde. En sådan tabell, der angir den årlige transoceanske utvandring pr. 1000 innbyggere og bygger på de samme kilder som foregående tabell, er derfor gjengitt nedenfor. (Se tabellen side 17).

Sammenholdes denne tabell med den foregående, viser det sig, at i begynnelsen av 50-årene var det Tyskland samt Storbritannien med Irland som var de land i Europa der blev hårdest rammet av utvandringen. Derefter kom Norge og så Schweiz. Dette siste land lå dog under gjennemsnittet for det samlede Europa, som utgjorde 1.75 pr. 1000 innbyggere.

Det fremgår videre av den sist anførte tabell, at Storbritannien og særlig Irland også alltid senere fortsetter å være blandt de viktigste utvandringsland. Hvad spesielt Irland angår, kan dette land opvise den høieste utvandringsprocent i hver eneste femårsperiode inntil 1906—10, da det såvidt overfløies av Italien med sine 1186 utvandrere pr. 100 000 innbygger. Også England og særlig Skottland har en utvandringsprocent som ligger betydelig over den gjennemsnittlige for Europa, om den enn i hvert fall i de fleste femårsperioder ligger — til dels ikke så ganske lite — under den norske. Ved

Årlig oversjøisk utvandring pr. 1000 innbyggere i tidsrummet

Land.	1851—55.	1856—60.	1861—65	1866—70.	1871—75.	1876—80.	1881—85.	1886—90.	1891—95.	1896—1900.	1901—05.	1906—10.	1911—15.
Norge	2.81	2.04	2.86	8.64	5.10	4.32	11.05	8.19	5.97	3.12	9.03	7.46	3.64
Sverige	0.63	0.20	0.63	3.87	1.97	2.69	6.41	7.59	5.87	2.49	4.96	3.47	2.25
Danmark . . .	0.17	0.32	0.63	1.50	2.55	1.57	3.80	4.01	3.38	1.17	2.92	2.75	2.49
Finnland . . .	-	-	-	-	0.03	0.03	0.45	1.93	2.16	2.59	5.74	5.16	3.14
England . . .	-	2.50	2.30	3.36	4.66	3.40	5.71	5.61	4.15	3.03	4.63	7.04	-
Skottland . . .	-	3.90	3.99	5.23	5.52	3.89	7.03	7.18	4.89	3.92	7.12		
Irland	-	10.69	14.67	14.63	12.35	8.10	15.83	13.97	11.27	8.92	10.65	11.42	-
Nederlandene .	-	-	-	-	-	-	1.34	1.07	0.73	0.25	0.44	0.56	-
Belgien	0.08	0.13	0.08	0.24	0.16	0.14	0.27	0.84	0.48	0.21	0.45	0.43	-
Tyskland . . .	3.60	1.65	1.14	2.19	2.00	1.11	3.82	2.01	1.58	0.47	0.50	0.42	-
Østerrike . . .	0.11	0.07	0.06	0.16	0 29	0.34	0.88	1.33	1.49	1.71	4.10	5.45	-
Schweiz. . . .	1.51	0.56	0.80	1.96	1.34	1.25	3.66	2.61	1.59	0.89	1.42	1.36	-
Frankrike. . .	0.30	0.27	0.17	0.17	0.23	0.08	0.13	0.49	0.16	0.16	0.26	-	-
Italien	-	-	-	-	1.02	0.95	2.04	4.46	4.85	5.18	9.73	11.86	-
Spanien. . . .	-	-	-	-	-	-	1.42	2.90	1.97	2.30	3.83	7.54	-
Portugal . . .	-	-	-	1.83	3.28	2.50	3.46	4.13	6.01	4.20	5.01	7.46	-
Russland . . .	-	-	-	0.01	0.08	0.07	0.15	0.50	0.57	0.45	1.16	[1] 2.25	-
Balkanstatene .	-	-	-	-	-	-	0.03	0.09	0.14	0.28	1.17	[1] 2.32	-
Europa	1.75	0.86	0.93	1.44	1.29	0.94	1.96	2.13	1.85	1.47	2.71	[1] 3.45	-

[1] Dette tall gjelder kun årene 1906—1908.

utvandringen fra det engelske rike er imidlertid å merke, at den for en stor del er foregått til de engelske kolonier og forsåvidt fra begynnelsen av mere har fremtrådt som en fordel, der burde opmuntres enn som et onde der burde motarbeides. Dertil kommer, at der i mange tilfelle fant gjeninnvandring sted fra koloniene, således at det virkelige folketap i det 19de århundrede har vært forholdsvis lite.

For Tysklands vedkommende følger i den første tid utover bevegelsen i det store og hele gjennemsnittet for Europa I denne tid ligger utvandringsprocenten stadig høiere for Tyskland enn for den hele verdensdel. Fra og med femåret 1886—90 inntrer derimot en forandring heri, idet der fra Tyskland efter dette tidsrum foregår en stadig avtagende utvandring. Tross den stadig sterke folkeøkning har nemlig dette land inntil verdenskrigens inntreden i høi grad formått å øke den almindelige velstand og gjennem de overordentlige fremskritt på det industrielle og kommersielle område å skaffe plass for den voksende folkemengde.[1]

Som allerede i foregående avsnitt nevnt har det Tyske Rike den eiendommelighet at utvandringen i de senere år avtar, til felles med flere andre germanske land.

Hvad spesielt Sverige angår, var utvandringen i 50-årene og første halvdel av 60-årene ganske ubetydelig, idet den ikke i noget femår oversteg 63 pr. 100 000 innbyggere og således lå adskillig under gjennemsnittet for Europa. Som i Norge gjør den imidlertid i den følgende femårsperiode 1866—70 et voldsomt sprang opover til 387 pr. 100 000 innbyggere, mens det gjennemsnittlige antall utvandrere fra Europa underett kun steg til 144 pr. 100 000 innbyggere. Utvandringen når dog ikke på langt nær op til den samme høide som i Norge, hvor der i nevnte femår utvandret ikke mindre enn 864 personer pr. 100 000 innbyggere, en utvandringsprocent som langt overstiger alle andre européiske lands undtagen Irlands.

I den påfølgende femårsperiode avtar i Sverige utvandringen til omtrent det halve for derefter igjen å begynne å stige. Stigningen fortsetter helt til femåret 1886—90, da utvandringen når sitt maksimum med 759 utvandrere pr. 100 000 innbyggere. Utvandringsprocenten ligger således i dette tidsrum ikke så meget lavere enn i Norge, hvor utvandringen nådde sitt maksimum allerede i den foregående femårsperiode. I begynnelsen av 90-årene er endog forskjellen mellem den norske og den svenske oversjøiske utvandringsstørrelse omtrent utjevnet, idet der i Norge faller 597 og i Sverige 587 utvandrere pr. 100 000 innbyggere. I slutningen av 90-årene blir visstnok forskjellen igjen noget større, hvad der imidlertid ifølge Sundbärg[2] ikke forhindrer, at Sveriges nettotap i 90-årene blir større enn Norges.

I det 20de århundrede vokser den norske utvandring langt sterkere enn den svenske, således at den første relativt sett blir omtrent dobbelt så stor som den siste. Utvandringen fra Sverige når nemlig i dette århundredes første femår ikke op i større høide enn 496 utvandrere pr. 100 000 innbyggere og synker i det følgende femår til 347 pr. 100 000 innbyggere og i 1911—15 endog til 225.

Utvandringen fra Danmark har i det store og hele et lignende forløp som den svenske, dog med den forskjell at den omtrent den hele tid er temmelig betydelig mindre enn utvandringen fra Sverige. Sin største høide

[1] Jfr. Sundbärg „Utvandringsstatistik" s. 24 flg.
[2] Jfr. Utvandringsstatistik s. 37.

når den danske utvandring i femåret 1886—90, da der årlig emigrerte 401 personer pr. 100 000 innbyggere. I første tiår av det 20de århundrede har det største antall vært 292 pr. 100 000 innbyggere, mens for Norge det minste tilsvarende antall i det samme tidsrum utgjorde 746.

Går man over til å betrakte de mellemeuropéiske land, viser det sig, at de 3 utpregede frihandelsland Holland, Belgien og Schweiz samtlige har en forholdsvis ubetydelig utvandring. Særlig har denne hatt et ringe omfang i Belgien, hvor den ikke noget femår har oversteget 84 pr. 100 000 innbyggere. Utvandringsprocenten har her alltid ligget betraktelig under gjennemsnittet for Europa. Hvad Schweiz angår, har bevegelsen den hele tid artet sig på omtrent samme måte som i Tyskland. Maksimum nås i begge land samtidig, men ligger for Schweiz noget lavere enn for Tyskland (henholdsvis 366 og 382 pr. 100 000 innbyggere). Til gjengjeld er utvandringen fra Schweiz i den seneste tid relativt sett omtrent 3 ganger så stor som den tyske, om den enn ligger adskillig under gjennemsnittet for Europa.

Det land, som i hvert fall i de seneste år har hatt den ubetinget minste utvandring, er Frankrike, hvad der henger naturlig sammen dermed, at dette land intet befolkningsoverskudd har hatt å miste.

I sterk motsetning til Frankrike står imidlertid de øvrige romanske land Italien, Spanien og Portugal. Felles for disse 3 land er nemlig at utvandringen her begynner forholdsvis sent, men at den, efterat den først er begynt, viser en sågodtsom uavbrutt stigning opover, således at antallet av utvandrere i femåret 1906 - 10 årlig utgjorde henholdsvis 1186, 754 og 746 pr. 100 000 innbyggere. Til sammenligning kan anføres, at utvandringen fra Norge i denne periode utgjorde 746 pr. 100 000 innbyggere, mens gjennemsnittet for Europa for årene 1906 – 08 kun var 345.

Temmelig overensstemmende med forholdet for de 3 sistnevnte land har bevegelsen også forløpet for Østerrike, som siden begynnelsen av 60-årene har hatt en uten avbrytelse økende utvandringsprocent. Denne er dog her ennu ikke nådd op i en sådan høide som i de romanske land eller i Norge, idet der i femåret 1906 - 10 ikke har utvandret mere enn 545 personer pr. 100 000 innbyggere.

Som i Østerrike har forholdet også vært i Russland og i Balkanstatene. Maksimum ligger dog her betydelig lavere, nemlig ved henholdsvis 225 og 232 utvandrere pr. 100 000 innbyggere. Hvad spesielt Russland angår, foregår fra dette land foruten den oversjøiske utvandring også en betydelig utflytning over land til Sibirien. Bare i de 60 år fra 1840 – 1900 regner Sundbärg,[1] at landet har hatt et utvandringsoverskudd av $3^1/_3$ million. Men hvor stor denne utvandring enn har vært, er dog dens betydning for landet mindre, idet — som antydet – utvandringen delvis kun har foregått til andre deler av riket, likesom den også er mere enn opveiet av et usedvanlig stort fødselsoverskudd, som for ovennevnte tidsrum ifølge Sundbärg har gått op til ikke mindre enn 57 millioner.

I det foregående er kun omhandlet den oversjøiske utvandring. Der foregår imidlertid dessuten en ikke ringe utflytning fra mange land til andre land innen Europa så vel som — som allerede antydet — til dels også en utflytning over land til Asien. For nærmere å bringe dette på det rene er nedenfor på grunnlag av de i Sundbärgs Utvandringsstatistik meddelte opgaver

[1] Utvandringsstatistik s. 33.

opstillet en tabell hvor opgavene for tiden 1850—1900 over den oversjøiske utvandring er sammenstillet med de tilsvarende opgaver over det samlede utflytnings- eller innflytningsoverskudd, således som dette fremgår av befolkningsstatistikken. (Se tabellen side 21.)

Det som fremfor alt springer i øinene ved denne tabell, er den omstendighet at Frankrike og Balkanstatene for siste halvdel av forrige århundrede opviser et ikke ubetydelig innvandringsoverskudd (jfr. tabellens kolonne 5). Riktigheten herav kan dog stilles i tvil for Balkanstatenes vedkommende, da opgaven over folkemengden i 1850 er så skjønnsmessig ansatt, at der kan være plass for temmelig store feil. For Frankrikes vedkommende er imidlertid innvandringsoverskuddet utvilsomt. Uaktet der fra dette land i disse 50 år er utvandret til oversjøiske land omkring 400 000, utgjør innvandringsoverskuddet ikke mindre enn ca $^3/_4$ million. Ser man bort fra den oversjøiske utvandring, overstiger antallet av innvandrede antallet av de til andre enn oversjøiske land utvandrede med henimot 1 200 000 eller mere enn $^1/_3$ av fødselsoverskuddet i det samme tidsrum (jfr tabellens kolonne 7). I dette land har det således mindre vært utvandringen enn det overordentlig lave fødselsoverskudd i forbindelse med den forholdsvis meget sterke innvandring av utlendinger, der har gitt grunn til engstelse.

Foruten Frankrike og muligens Balkanstatene er der ennu en rekke land, hvor innvandringen i de siste 50 år av forrige århundrede har vært større enn utvandringen til andre enn oversjøiske land (jfr. tabellens kolonne 7). Dette er således tilfelle foruten i Norge også i Danmark, Finnland, Storbritannien med Irland, Schweiz, Spanien og Portugal.

Hvad spesielt Storbritannien angår, har dette innvandringsoverskudd der vært særlig høit, hvad der henger sammen med den før omtalte sterke gjeninnvandring fra koloniene. Uaktet antallet av utvandrere til oversjøiske land når op til en høide av henimot $9^1/_2$ million, har derfor det virkelige nettotap for befolkningen i dette tidsrum innskrenket sig til omkring 6 millioner.

For Danmarks og Finnlands vedkommende har antallet av innvandrere kun i temmelig ringe utstrekning oversteget antallet av utvandrere til andre européiske land, hvorimot innvandringen i Spanien og Portugal og fremfor alt i Schweiz har nådd en betydelig høide. Skjønt den oversjøiske utvandring fra sistnevnte land i siste halvdel av det 19de århundrede i alt utgjorde ca. 230 000 mennesker — altså ikke langt fra halvparten av den norske utvandring i samme tidsrum, beløp nemlig nettotapet for Schweiz sig kun til ca. 100 000 personer eller omkring $^1/_4$ av nettotapet for Norges befolkning.

For ingen av de andre i tabellen opførte land har innvandringen nådd en sådan utstrekning, at den har formådd å opveie utvandringen til de ikke-oversjøiske land. Russland opviser endog et utvandringsoverskudd av næsten $2^1/_2$ million, hvad der imidlertid finner sin forklaring i den foran fremhevede omstendighet, at der fra dette land foregår en meget stor utflytning til de asiatiske deler av det russiske rike. Av Russlands samlede befolkningstap som følge av utvandring er det således kun en forholdsvis liten del — noget over $^1/_4$ — som skyldes den oversjøiske utvandring.

For Belgiens vedkommende møter vi den eiendommelighet at utvandringen til andre européiske land er større enn den oversjøiske utvandring. Og der er en mulighet for at det samme har vært tilfelle i Holland, idet i dette land den oversjøiske utvandring kun har oversteget utvandringsoverskuddet forøvrig med ca. 30 000.

	Folkemengde 1850.	Folkemengde 1900.	Befolknings-tilvekst 1850—1900.	Fødselsover-skudd 1850–1900.	Overskudd av utflytning (÷) eller innflytning (+) 1850—1900.	Oversjøisk utvandring 1850—1900.	Overskudd av utflytning (÷) eller innfl. (+), når bortses fra over-sjøisk utvandring
	1	2	3	4	5	6	7
Norge	1 399 733	2 242 995	843 262	1 273 959	÷ 430 697	500 961	+ 70 264
Sverige	3 482 541	5 136 441	1 653 900	2 497 181	÷ 843 281	742 622	÷ 100 659
Danmark	1 437 500	2 449 540	1 012 040	1 166 899	÷ 154 859	193 887	+ 39 028
Finnland	1 636 915	2 625 000	988 085	1 069 438	÷ 81 353	86 389	+ 5 036
Storbritannien og Irland	27 390 629	41 458 721	14 068 092	20 141 046	÷ 6 072 954	9 444 756	+ 3 371 802
Holland	3 095 700	5 179 138	2 083 438	2 330 967	÷ 247 529	138 610	÷ 108 919
Belgien	4 382 996	6 693 810	2 310 814	2 469 355	÷ 158 541	75 455	÷ 83 086
Tyskland	35 397 000	56 367 178	20 970 178	25 230 700	÷ 4 260 522	4 167 725	÷ 92 797
Østerrike	31 504 477	45 405 267	13 900 790	15 282 232	÷ 1 381 442	1 322 026	÷ 59 416
Schweiz	2 400 000	3 315 443	915 443	1 016 960	÷ 101 517	232 031	+ 130 514
Frankrike	34 907 000	38 961 945	4 054 945	3 290 855	+ 764 090	400 156	+ 1 164 246
Italien	23 900 000	32 475 253	8 575 253	11 452 530	÷ 2 877 277	2 810 096	÷ 67 181
Spanien	14 700 000	18 618 086	3 918 086	4 833 589	÷ 915 503	1 015 615	+ 100 112
Portugal	3 800 000	5 423 132	1 623 132	2 174 223	÷ 551 091	657 095	+ 106 004
Russland	60 000 000	109 700 000	49 700 000	52 993 052	÷ 3 293 052	874 851	÷ 2 418 201
Balkanstatene	16 000 000	23 419 770	7 419 770	7 125 226	+ 294 544	56 129	+ 350 673

Av de andre land synes det å ha vært Sverige, som forholdsvis har hatt den sterkeste utvandring til européiske land. Og man griper neppe synderlig feil ved på det nøieste å sette dette store utflytningsoverskudd for dette land i forbindelse med innflytningsoverskuddet for Norge.

Som allerede nevnt angir tabellen kun forholdet for siste halvdel av forrige århundrede. Det vil imidlertid også ha sin interesse å undersøke, hvorvidt forholdene senere har undergått nogen forandring. I dette øiemed er derfor nedenfor hitsatt en tilsvarende tabell for de første 10 år av dette århundrede, hvilken tabell er utarbeidet på grunnlag av de i «Statistisk Årbok» for de senere år meddelte opgaver.[1] (Se tabellen side 23.)

Frankrike er ikke medtatt i tabellen, da der for dette land ikke foreligger nogen samlet opgave over den oversjøiske utvandring i tiåret 1901—1910. Ifølge Sundbärgs «Betänkande i Utvandringsfrågan» s. 594 har imidlertid innvandringsoverskuddet i Frankrike i nevnte tidsrum utgjort 179 000, således at utviklingen for dette lands vedkommende synes å ha gått i samme retning som tidligere.

I dette tiår er det flere land enn i det foregående halve århundrede, som opviser et absolutt innflytningsoverskudd (jfr. tabellens kolonne 5). Det er således foruten med Frankrike også tilfelle med Finnland, Tyskland, Schweiz og Belgien.

Av disse hadde Finnland og især Schweiz tidligere flere innvandrere enn utvandrere til andre européiske land, således at bevegelsen for disse lands vedkommende må sies å ha fortsatt i samme retning som tidligere, bare med øket hurtighet. I Schweiz har antallet av innvandrere i de 60 år fra 1850 til 1910 i alt oversteget antallet av utvandrere til andre européiske land med omtrent 250 000 mennesker, hvorfor landets folkemengde tross en oversjøisk utvandring av ca. 280 000 personer ikke har hatt større nettotap i nevnte tidsrum enn mellem 20 og 30 000.

Tyskland og Belgien har derimot begge i siste halvdel av forrige århundrede hatt en ikke ganske ubetydelig utvandring til andre land i Europa, for Belgiens vedkommende endog så stor, at den adskillig oversteg den oversjøiske utvandring. For begge disse land er der således inntrådt et omsving i omflytningsforholdene. Skjønt Tyskland i tiåret 1901—1910 har hatt en oversjøisk utvandring av omtrent 280 000 mennesker, foreligger ikke desto mindre et innflytningsoverskudd av ca. 25 000, hvorfor der i dette tidsrum må være innvandret over 300 000 flere, enn der er utvandret til andre européiske land. Forholdsvis ennu sterkere har omsvinget vært i Belgien, hvor overskuddet av innvandrere over de til européiske land utvandrede i tiåret nådde op til en høide av ca. 65 000.

Foruten i de allerede omhandlede land, hvor der foreligger et absolutt innvandringsoverskudd, overstiger i dette århundrede innvandringen utvandringen til andre européiske stater i følgende land: Norge, Sverige, Danmark, Storbritannien med Irland, Portugal, Spanien, Italien og Østerrike-Ungarn. I samtlige disse land undtagen Sverige, Italien og Østerrike-Ungarn var dette også tilfelle i siste halvdel av forrige århundrede, således at der forsåvidt ingen forandring er inntrådt. Gjennemgående er dog dette overskudd blitt forholdsvis meget betydeligere. For vårt eget land utgjør det nemlig for de 10 år fra 1901—1910 vel 35 000, mens det for de 50 år fra

[1] Opgavene er for de flestes vedkommende kun summariske

	Folkemengde ved utgangen av		Befolknings-tilvekst 1901—1910.	Fødsels-overskudd 1901—1910.	Overskudd av utflytning (÷) eller innflytning (+) 1901—1910.	Oversjøisk utvandring. 1901—1910	Overskudd av utflytning (÷) eller innflytn. (+), når bortses fra oversjøisk utvandr.
	1900.	1910.					
	1	2	3	4	5	6	7
Norge	2 240 000	2 388 000	148 000	303 297	÷ 155 297	190 860	+ 35 563
Sverige	5 136 000	5 522 000	386 000	576 763	÷ 190 763	224 040	+ 33 277
Danmark	2 450 000	2 757 000	307 000	375 272	÷ 68 272	73 415	+ 5 143
Finnland	2 713 000	3 120 000	407 000	369 818	+ 37 182	158 830	+ 196 012
Russland	107 975 000	130 820 000	22 845 000	-	[1] ÷ 3 000 000	892 385	÷ 2 107 615
Tyskland	56 367 000	64 926 000	8 559 000	8 533 174	+ 25 826	278 785	+ 304 611
Schweiz	3 315 000	3 753 000	438 000	363 174	+ 74 826	49 065	+ 123 891
Holland	5 179 000	5 945 000	766 000	857 341	÷ 91 341	28 005	÷ 63 536
Belgien	6 694 000	7 424 000	730 000	696 971	+ 33 029	31 920	+ 64 949
Storbritannien med Irland	41 977 000	45 685 000	3 708 000	4 793 810	÷ 1 085 810	2 818 425	+ 1 732 615
Portugal	5 423 000	5 800 000	377 000	593 748	÷ 216 748	325 305	+ 108 557
Spanien	18 608 000	19 589 000	981 000	1 790 845	÷ 809 845	1 090 895	+ 281 050
Italien	32 475 000	34 687 000	2 212 000	3 663 259	÷ 1 451 259	3 615 170	+ 2 163 911
Østerrike-Ungarn	26 151 000	28 572 000	2 421 000	-	[1] ÷ 1 370 000	2 276 905	+ 905 905

[1] Opgavene over utflytningsoverskuddet i Russland og Østerrike-Ungarn er hentet fra Sundbärgs „Betänkande i Utvandringsfrågan" (Stockholm 1913) s. 594.

1850—1900 utgjorde ca. 70 000. For Storbritannien utgjorde de tilsvarende tall ca. 1 700 000 og ca. 3 400 000, for Portugal ca. 110 000 og ca. 105 000 og for Spanien endog ca. 280 000 og ca. 100 000. Kun Danmark står forsåvidt i en undtagelsesstilling, som de tilsvarende tall her var henholdsvis ca. 5 000 og ca. 39 000. For Storbritannien var innvandringen så høi at befolkningstapet i nevnte 10år kun blev vel 1 000 000 tross en oversjøisk utvandring på henimot 3 000 000.

Fra de ovenanførte 3 land Sverige, Italien og Østerrike-Ungarn foregikk derimot i forrige århundrede en så stor utvandring til andre européiske land at den ikke blev opveiet av innvandringen. Heri har der altså nu funnet en forandring sted. Mens nevnte utvandring fra Sverige i tiden 1850—1900 oversteg innvandringen med ca. 100 000, har i det forløpne tiår av dette århundrede innvandringen vist et overskudd utover utvandringen av ca. 33 000. For Østerrike-Ungarn utgjør innvandringsoverskuddet omtrent 900 000 og for Italien når det endog op til en høide av over 2 000 000. Takket være dette store innvandringsoverskudd, som formentlig for en betydelig del skyldes gjeninnvandring av tidligere utvandrede italienere, har Italien tross en oversjøisk utvandring i tiåret av over 3 600 000 kun hatt et nettobefolkningstap av henimot $1^1/_2$ million, mens landet i de foregående 50 år hadde et tap av næsten 3 milloner samtidig med at den oversjøiske utvandring kun var forholdsvis en ubetydelighet mindre.

Bare to av de i tabellen opførte land har i dette århundrede hatt en betydeligere utvandring ved siden av den oversjøiske, nemlig Russland og Holland. For Russlands vedkommende utgjør overskuddet av de til andre enn oversjøiske land utvandrede utover innvandrerne i tiåret 1901—1910 næsten et like stort antall som for hele det foregående halve århundrede, mens den oversjøiske utvandring endog var en ubetydelighet større. Hvad endelig Holland angår, overstiger antallet av de til andre européiske land utvandrede antallet av innvandrere med vel 63 000 eller mere enn det dobbelte av den oversjøiske utvandring i dette århundrede. Selv om derfor — som foran påvist — utvandringsprocenten for Hollands vedkommende, når alene henses til den oversjøiske utvandring, er meget lav, blir dog nettotapet for befolkningen ikke så ganske lite.

Som et resume av det i dette avsnitt anførte kan hitsettes følgende sats, hvormed Sundbärg avslutter det tilsvarende avsnitt i «Utvandringsstatistik»:

«Sammanfattas den föregående framställningen, finner man att de länder i Europa, där för närvarande utvandringen är stor och ingifver bekymmer, äro: Irland, Italien, Pyreneiska halfön, Österrike-Ungarn, Sverige, Norge och i en nära framtid troligen också Balkanhalfön — alltsammans länder, där den industriella och kommersiella utvecklingen ej nått den höjd, eller åtminstone ej den omfattning, som inom våra dagars Europa i gemen.»[1]

Som for Norges vedkommende kan det også for andre land være av interesse å anføre de opgaver over utvandringen som foreligger for krigsårene. Krigen har nemlig ikke bare øvet innflydelse på utvandringen fra de krigførende land, men har — som foran antydet — i det hele bragt utvandringsspørsmålet i en helt ny stilling.

I Sverige var emigrasjonen allerede i 1914 gått betraktelig ned, hvilket antagelig delvis henger sammen med krigens utbrudd. Denne ned-

[1] Jfr. „Utvandringsstatistik" s. 39.

gang fortsetter i de følgende år: mens gjennemsnittet av årlig oversjøisk utvandring fra 1911–15 var 12 672, var den i årene 1916, 1917 og 1918 henholdsvis 7 488, 2 571 og 1 498. For den øvrige utvandrings vedkommende — til land i Europa — kan der ikke påvises nogen nedgang. Denne var i perioden 1901—10 gjennemsnittlig 3 363 årlig, i tiden 1911—15 3 114 og for de tre krigsår 1916—18 gjennemsnittlig 3 436 hvert år, altså en stigning fra de tidligere år. Som følge av denne utvandring til européiske land overstiger også i disse 3 siste år antallet av utvandrede innvandringstallet med 4 408 eller 1 469 pr. år.

For Danmarks vedkommende er den oversjøiske utvandring fra i femåret 1911—15 å ha utgjort gjennemsnittlig 7 058 pr. år, sunket til 4 265 i i 1916, 1 614 i 1917 og 793 i 1918. Opgaver over innvandring og utvandring til land i Europa finnes ikke meddelt for disse siste år.

For Finnlands vedkommende foreligger for krigsårene bare opgaver for 1914, 15, 16 og 17. Allerede i 1914 sank utvandringen fra 20 057 det foregående år (1913) til 6 474, en nedgang som fortsetter i 1915, hvor utvandringen utgjorde vel 4 000; i 1916 var der en liten opgang, men i 1917 var der i alt bare 2 773 eller 0.85 ‰ av folkemengden som utvandret.

Fra de øvrige land foreligger der bare spredte opgaver for de første krigsår. Da utvandringen for en rekke av disse lands vedkommende faktisk også var stanset på grunn av krigen, vil de spredte tall som finnes ikke være av nogen større betydning.

V. Den norske, oversjøiske utvandring.

Forinnen man går over til å omhandle utvandringens årsaker og betydning, vil det være hensiktsmessig, i den utstrekning som det er mulig, nærmere å belyse utvandringen fra forskjellige sider. Det tør nemlig forutsettes at en sådan undersøkelse vil tilveiebringe adskillige momenter av interesse for bedømmelsen av ovennevnte spørsmål. Visstnok vil undersøkelsen på grunn av materialets beskaffenhet måtte innskrenke sig til den oversjøiske utvandring. Da imidlertid denne — som ovenfor i den historiske fremstilling vist — er den langt overveiende, antas nevnte omstendighet ikke å spille nogen nevneverdig rolle.

a) Utvandringen fra de enkelte distrikter.

Det blev allerede i det historiske avsnitt nevnt, at det var Rogaland fylke hvorfra det 19de århundredes sterke utvandringsstrøm tok sitt utspring. Det blev videre fremholdt, at allerede i tiåret 1836—1845 hadde utvandringslysten grepet således om sig, at ikke mindre enn 9 av landets fylker i større eller mindre grad var rammet av bevegelsen. Og i det påfølgende tiår var samtlige øvrige fylker med undtagelse av Nordlands fylke, og i tiåret 1856—1865 også dette trukket med.

For å gi et bedre inntryk av hvorledes utvandringen efterhånden grep om sig, hitsettes her efter «Tabeller vedkommende folkemengdens bevegelse i årene 1856—1865» s. LXXI en tabell (side 27), som for de 30 år 1836—1865 viser utvandringens fordeling over de enkelte fylker både absolutt og i forhold til middelfolkemengden.

Det bemerkes at omstående tabells opgaver ikke kan gjøre krav på ubetinget pålitelighet. Det blir i så henseende i den citerte statistiske publikasjon gjort opmerksom på, at man for årene 1856—1865 av 39 350 utvandrede kun har opgaver over hjemstedet for 28 397. Resten er blitt fordelt på de enkelte distrikter i forhold til de opgivne antall.

Det fremgår av tabellen at det meget snart efter utvandringens begynnelse blir Telemark fylke som tar ledelsen. Allerede i tiåret 1836—1845 kommer ikke mindre enn 2 800 eller ca. 45 pct. av samtlige utvandrere fra dette fylke. Også i forhold til folkemengdens størrelse er befolkningstapet for dette forholdsvis betydelig, idet der årlig utvandret 4 personer for hvert 1 000 innbyggere, mens promillesatsen for intet annet fylke oversteg 1.4.

Næst efter Telemark kommer i det nevnte tidsrum Buskerud fylke med 1 110 eller ca. 18 pct. av samtlige utvandrere og 1.4 årlig pr. 1 000 innbyggere. Derefter kommer Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane fylker med henholdsvis 1.3, 0.8 og 0.7 utvandrere årlig pr. 1 000 innbyggere. Fra den øvrige del av landet var utvandringen ganske ubetydelig.

Fylker.	Antall utvandrede.				For hvert 1 000 av middelfolkemengden utvandret årlig.			
	1836-45.	1846-55.	1856-65.	1836-65	1836-45.	1846-55	1856-65	1836-65.
Østfold	20	55	152	227	-	0.1	0.2	0.1
Akershus	10	600	762	1 372	-	0.7	0.8	0.5
Kristiania by	-	970	? 104	1 074	-	2.6	0.2	0.9
Hedmark	-	1 610	2 214	3 824	-	1.7	2.0	1.3
Opland	10	6 510	7 211	13 731	-	6.0	6.0	4.2
Buskerud	1 110	3 900	5 210	10 220	1.4	4.5	5.5	3.9
Vestfold	20	280	179	479	-	0.4	0.2	0.2
Telemark	2 800	5 700	4 563	13 063	4.0	7.6	5.8	5.8
Aust-Agder	-	2 480	255	2 735	-	4.4	0.4	1.6
Vest-Agder	-	770	275	1 045	-	1.2	0.4	0.5
Rogaland	950	2 600	3 998	7 548	1.3	3.1	4.1	3.0
Hordaland	750	2 700	4 531	7 981	0.8	2.7	4.2	2.7
Bergens by	-	170	? 83	253	-	0.7	0.3	0.4
Sogn og Fjordane	530	3 600	6 656	10 786	0.7	4.5	7.9	4.5
Møre	-	45	33	78	-	0.1	-	-
Sør-Trøndelag	-	90	279	369	-	0.1	0.3	0.1
Nord-Trøndelag	-	150	1 885	2 035	-	0.2	2.4	1.0
Nordland	-	-	270	270	-	-	0.3	0.1
Finnmark	-	40	690	730	-	0.1	1.1	0.5
Tilsammen	6 200	32 270	39 350	77 820	0.5	2.3	2.5	1.8

I det følgende tiår 1846—1855 rykker Opland fylke med hensyn til det absolutte antall av utvandrere frem foran Telemark, idet det førstnevnte fylke har i alt 6 510 og det sistnevnte 5 700 utvandrere. I forhold til folkemengden er det dog også i dette tidsrum Telemark fylke, som har hatt det største befolkningstap på grunn av utvandringen. Fra Opland fylke har nemlig kun utvandret 6 personer årlig pr. 1 000 innbyggere, mens det tilsvarende tall for Telemark utgjør 7 6.

Fra Buskerud, Sogn og Fjordane og Aust-Agder fylker har utvandringen vært omtrent like sterk, idet der fra disse fylker er utvandret 4 à 5 årlig pr. 1 000 innbyggere.

I den følgende tiårsperiode (1856—1865) har Sogn og Fjordane den sterkeste utvandring (årlig 7.9 ‰ av befolkningen), dernæst Opland, Telemark og Buskerud fylker med henholdsvis 6.0, 5.8 og 5.5 ‰. Også i Hordaland og i Rogaland fylke er utvandringen i dette tiår nådd op til en betydelig høide, nemlig til over 4 årlig pr. 1000 innbyggere. En forholdsvis betydelig utvandring har likeledes funnet sted fra Hedmark og Nord-Trøndelag, mens Aust-Agder nu er å henregne blandt de fylker der er minst hjemsøkt av utvandringen. I forhold til det foregående tiår er nemlig utvandringen fra dette fylke gått tilbake fra 4.4 til 0.4 årlig pr. 1 000 innbyggere.

Ser man på det her omhandlede tidsrum 1836—1865 underett, viser det sig at Telemark fylke er det ubetinget hårdest rammede, idet der herfra årlig utvandret 5.8 pr. 1 000 innbyggere. Dernæst kommer Sogn og Fjordane med 4.5 og først derefter Opland fylke med 4.2 pr. 1 000 innbyggere. For

Buskerud, Rogaland og Hordaland er de tilsvarende tall henholdsvis 3.9, 3.0 og 2.7. En utvandring av 1 pr. 1 000 innbyggere eller mindre har følgende fylker hatt: Østfold, Akershus, Vestfold, Vest-Agder, Møre, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland og Finnmark såvelsom Kristiania og Bergen.

Sammenholder man med hinannen opgaver over utvandringen fra mindre administrative distrikter, vil man finne ennu større ulikhet mellem de enkelte distrikter. Dette fremgår av nedenstående, likeledes fra «Tabeller vedkommende folkemengdens bevegelse i årene 1856—1865» (s. LXXII jfr. side 174) hentede tabell over utvandringen fra en del av de fogderier, der hadde det forholdsvis største antall utvandrere i tiåret 1856—1865.

Fogderier.	Samlet antall utvandrede 1856—1865	Årlig utvandring pr. 1 000 innbyggere.
Sogn	6 430	17.2
Valdres	3 144	15.6
Hallingdal	2 248	15.2
Hardanger og Voss	2 011	9.0
Øvre Telemarken	2 143	8.4
Numedal og Sandsvær	895	6.8
Søndhordland	2 200	6.7
Ryfylke	3 112	6.6
Nedre Telemarken	1 138	5.8
Toten	1 377	5.8

Påfallende er det hvilken stor forskjell der i heromhandlede henseende ofte finner sted mellem to ganske nærliggende distrikter. Således viser Sogns fogderi forholdsvis den største utvandring, mens der fra det tilgrensende i samme fylke beliggende Sønd- og Nordfjord fogderi utvandrer meget få personer — i tiåret 1856—1865 kun 226 eller henimot 0.5 årlig pr. 1 000 innbyggere.

Et noget lignende forhold — omenn ikke så utpreget — finner sted mellem Ryfylke fogderi på den ene side og Jederen og Dalenes fogderi på den annen, mellem Øvre Romerike og den øvrige del av Østfold fylke, mellem Stjør- og Verdal og den øvrige del av Nord-Trøndelag fylke.

Utvandringen fra bydistriktene i tiåret 1856—1865 er av det Statistiske Centralbyrå anslått til minst 200 årlig.

For årene efter 1865 har man efter Det Statistiske Centralbyrås publikasjoner angående folkemengdens bevegelse utarbeidet en tabell der er inntatt som tabell II i medfølgende tabellverk. Tabellen inneholder foruten årlige opgaver fra og med 1876 også femårlige sammendrag fra og med 1866.

For å få et korrekt inntrykk av den utstrekning hvori hvert enkelt distrikt er rammet av utvandringen må man — likesom tidligere gjort for årene 1836—65 — sette utvandringen fra de enkelte distrikter i forhold til middelfolkemengden. Og dette er derfor for tiden inntil 1915 foretatt i følgende tabell. (Side 29.)

Fylker.	Antall utvandrede.						For hvert 1 000 av middelfolkemengden utvandret årlig.					
	1866 - 75.	1876—90.	1891—1900.	1901—10.	1911—15.	1866—1915.	1866—75.	1876—90	1891—1900.	1901—10.	1911—15.	1866—1915.
Østfold	2 803	9 498	2 702	6 745	1 623	23 371	2.7	5.6	2.1	4.7	2.1	3.7
Akershus	8 938	9 928	2 164	7 508	1 674	30 212	8.0	6.8	2.0	6.1	2.5	5.4
Kristiania by	6 334	17 715	5 498	20 429	4 625	54 601	9.4	9.6	2.9	8.7	3.7	6.9
Hedmark	11 994	19 687	4 606	9 872	1 735	47 894	10.0	11.0	3.8	7.6	2.5	7.7
Opland	21 708	28 432	6 791	13 176	2 498	72 605	18.1	16.9	6.1	11.2	4.1	12.7
Buskerud	9 968	17 079	4 281	8 853	1 589	41 770	9.9	11.0	3.9	7.5	2.5	7.7
Vestfold	2 292	5 460	3 714	8 247	1 662	21 375	2.6	3.8	3.6	7.7	3.0	4.3
Telemark	8 567	10 594	4 091	6 898	1 090	31 240	10.3	8.0	4.3	6.7	1.9	6.7
Aust-Agder	1 667	7 959	7 057	11 635	2 376	30 694	2.3	6.8	8.8	14.9	6.2	7.9
Vest-Agder	1 753	9 411	9 168	13 590	3 685	37 607	2.3	8.0	11.4	16.6	8.9	9.6
Rogaland	6 104	18 455	9 351	16 178	4 407	54 495	5.6	10.7	7.6	12.0	6.0	8.9
Hordaland	6 677	10 285	5 183	10 296	3 080	35 521	5.7	5.6	3.9	7.3	4.2	5.5
Bergens by	1 121	3 815	2 112	6 953	2 156	16 157	3.6	5.5	3.4	9.3	5.4	5.9
Sogn og Fjordane .	8 966	9 443	5 139	6 553	1 947	32 048	10.4	7.3	5.8	7.3	4.3	7.3
Møre	2 154	10 067	6 437	11 628	2 705	32 991	1.9	5.5	4.9	8.3	3.7	5.1
Sør-Trøndelag . . .	6 036	15 857	6 452	10 625	2 581	41 551	5.3	8.8	5.0	7.5	3.4	6.5
Nord-Trøndelag . . .	6 096	10 633	4 334	6 677	1 247	28 987	7.4	8.7	5.3	7.9	2.9	7.0
Nordland	2 807	7 094	3 527	10 317	2 802	26 547	2.9	4.0	2.5	6.5	3.3	4.0
Troms	1 418	2 977	1 389	3 571	896	10 251	2.9	3.3	2.0	4.6	2.1	3.1
Finnmark	2 142	2 543	858	1 107	174	6 824	9.6	6.4	2.8	3.1	0.9	4.5
Tilsammen . .	119 545	226 932	94 854	190 858	44 552	676 741	6.8	7.9	4.5	8.2	3.6	6.6

Sammenholder man denne tabell med den foran inntagne tilsvarende tabell for tidsrummet 1836—65 for derved å se utviklingsgangen, viser det sig at den grad hvori de enkelte fylker har vært hjemsøkt av utvandringen, i adskillig utstrekning har forandret sig. Mens forholdet med hensyn til utvandring i enkelte fylker som før var meget hårdt rammet, senere har undergått en betydelig bedring, har forholdet i andre fylker sterkt forverret sig.

I de 4 fylker — Opland, Buskerud, Telemark og Sogn og Fjordane — som i tiden 1836—65 hadde den uten sammenligning sterkeste utvandring i forhold til folkemengden, øker visstnok utvandringsstrømmen betydelig i tiåret 1866—75. Men derefter — for Buskeruds vedkommende dog først efter perioden 1876—90 — inntrer en meget sterk tilbakegang. Visstnok vokser i perioden 1901—10 utvandringsgraden påny, men dog ikke så meget at den går op i samme høide som i de tidligere perioder. I sistnevnte tiår er det derfor andre fylker, som led sterkest under utvandringen, nemlig Aust-Agder, Vest-Agder samt Rogaland fylker, hvor antallet av utvandrede årlig utgjorde henholdsvis 14.9, 16.6 og 12.0 for hvert 1 000 av middelfolkemengden.[1] Først derefter kom Opland fylke med 11.2 ‰. Mere hjemsøkt enn Buskerud, Telemark og Sogn og Fjordane fylker var også Kristiania by (8.7 ‰), Hedmark fylke (7.6 ‰), Vestfold fylke (7.7 ‰), Bergens by (9.3 ‰), Møre fylke (8.3 ‰) og Nord-Trøndelag fylke (7.9 ‰).

Når undtas Rogaland fylke hadde alle disse nye fylker, hvor utvandringen i tiåret 1901—10 var sterkest fremtredende, vært forholdsvis lite berørt av denne i tiden før 1865. Et par av dem — Hedmark fylke og Kristiania — var imidlertid allerede i perioden 1866—75 vokset op til å bli blandt de distrikter som hadde den største utvandring i forhold til folkemengden, og har senere undergått en forandring til det bedre — især det førstnevnte. I andre var derimot utviklingsgangen en annen. Således har i Aust-Agder og Vest-Agder fylker utvandringsgraden vært jevnt økende helt siden midten av 50-årene og op til tiåret 1901—10. I andre distrikter som f. eks. Bergen, Rogaland og Møre fylker har stigningen vært avbrutt av mindre nedgang i utvandringsintensiteten i perioden 1891—1900.

Et par fylker — Akershus og Finnmark — hadde før 1865 kun en ganske ubetydelig utvandring i forhold til folkemengden, men blev så i det derpå følgende tiår blandt de sterkest hjemsøkte med henholdsvis 8.0 og 9.6 utvandrede pr. 1 000 innbyggere. Senere er imidlertid utvandringen fra disse to fylker noget avtatt — særlig da fra Finnmark fylke, således at dette i tiåret 1901—10 endog har den minste utvandringsintensitet av samtlige fylker. For siste femårsperiode — 1911—15 — er utvandringen gått sterkt tilbake innen samtlige fylker. Men relativt størst utvandring hadde også i denne tidsperiode Aust-Agder (6.2 ‰), Vest-Agder (8.9 ‰) og Rogaland (6.0 ‰), og dernæst kom nu Bergens by (5.4 ‰). Lavest utvandringsintensitet viste Finnmark med 0.9 ‰.

Ser man på hele tidsrummet 1866—1915 underett, står Opland fylke først med den sterkeste utvandring, nemlig 12.7 pr. 1 000 innbyggere. Dernæst kommer Vest-Agder fylke med 9.6 ‰, Rogaland fylke med 8.9 ‰, Aust-Agder fylke 7.9 ‰ samt Hedmark og Buskerud fylker med 7.7 ‰. I

[1] I denne forbindelse kan nevnes at folkemengden i Aust-Agder i tiåret 1901—10 gikk tilbake med ca. 3 500 og at folkemengden i Vest-Agder fylke i samme tidsrum kun økedes med 500. Når den i det sistnevnte fylke ikke gikk tilbake, skyldes dette at en stor del av utvandrerne fra dette fylke atter er vendt hjem, jfr. nedenfor s. 77.

Sogn og Fjordane var der 7.3 utvandrere pr. 1 000 innbyggere, i Nord-Trøndelag fylke 7.0, i Kristiania by 6.9 og i Telemark fylke 6.7. I alle de andre fylker har utvandringsintensiteten vært mindre enn den gjennemsnittlige for hele riket. Minst har den vært i Østfold (3.7 ‰) og i Troms (3.1 ‰).

Det tør være av interesse også for et nyere tidsrum å undersøke hvorledes utvandringsforholdene stiller sig for de mindre administrative distrikter på samme måte som foran foretatt for tiåret 1856—65. På grunnlag av opgavene i «Folkemengdens bevegelse 1906—10» er derfor utarbeidet nedenstående tabell, der viser utvandringen i tiåret 1901—10 fra de fogderier som hadde det forholdsvis største antall utvandrere.

Fogderier.	Middelfolkemengden 1901—10.	Oversjøisk utvandring 1901—10.	Pr. 1 000 innbyggere utvandret årlig.
Lister	28 017	5 736	20.5
Nordre Gudbrandsdalen	20 241	3 238	16.0
Mandal	31 335	4 451	14.2
Nedenes	49 221	6 838	13.9
Søndre Gudbrandsdalen	20 779	2 763	13.3
Ryfylke	45 318	5 800	12.8
Jederen og Dalene	37 696	4 182	11.1
Valdres	17 005	1 761	10.4
Søndhordland	34 935	3 567	10.2
Romsdal	27 239	2 626	9.6
Toten	25 366	2 406	9.5
Nordre Helgeland	23 821	2 240	9 4
Orkedal	15 940	1 487	9.3
Hallingdal	12 830	1 193	9.3
Søndre Helgeland	31 033	2 810	9.1
Hadeland og Land	27 249	2 396	8.8
Nordmør	37 283	3 292	8.8

Som det var å vente efter den foregående tabell over utvandringen fra de forskjellige fylker, kommer de to fogderier i Vest-Agder fylke blandt de første i rekken. Påfallende er det derimot hvor høit op Nordre Gudbrandsdalen kommer. Mens dette fogderi har hatt en utvandring av 16 pr. 1000 innbyggere, har nemlig Opland fylke som helhet kun hatt en utvandring av 11.2 pr. 1000 innbyggere. Utvandringen fra nevnte fogderi har da også vært næsten dobbelt så sterk som fra det fogderi innen fylket — Hadeland og Land — som har vært minst hjemsøkt av bevegelsen.

Også innen andre fylker har forskjellen mellem de enkelte fogderier vært ganske betydelig. Således f. eks. mellem de to fogderier i Aust-Agder fylke Nedenes og Setersdalen, hvor promillesatsen utgjorde henholdsvis 13.9 og 8.4. Videre mellem de 2 fogderier i Vest-Agder fylke, hvor de tilsvarende tall utgjorde henholdsvis 20.5 og 14.2. Av fogderiene i Hordaland har sterkeste og svakeste utvandringsdistrikt Søndhordland og Nordhordland henholdsvis 10.2 og 5.8 utvandrere pr. 1000 innbyggere. På samme måte representeres maksimum og minimum innen Nordland fylke av Nordre Helgeland og Saltens fogderier med henholdsvis 9.4 og 3.8 utvandrere pr. 1000.

Sogns fogderi, der i tiåret 1856—1865 led under en særlig sterk utvandring. er i første tiår av dette århundrede først langt ute i rekken og har

ikke hatt synderlig sterkere utvandring enn det annet fogderi i fylket, Sønd- og Nordfjord, idet promillesatsen for disse har utgjort henholdsvis 8.5 og 6.6. Antallet av utvandrere har dog vært såvidt stort, at fogderiet i tiåret er gått tilbake i folkemengde, hvad der i dette tidsrum kun har vært tilfelle for 6 andre fogderier, nemlig Nordre Gudbrandsdalen, Valdres, Nedenes, Lister, Nordmør og Søndre Helgeland.

Likesom mellem de enkelte fogderier innen samme fylke således kan der også mellem de forskjellige herreder innen samme fogderi være betydelig forskjell i den heromhandlede henseende. Til nærmere belysning herav hitsettes en beregning over utvandringshyppigheten i tidsrummet 1901—10 for de enkelte herreder innen det fogderi, der ifølge foregående tabell hadde det høieste antall utvandrere pr. 1000 innbyggere — Lister fogderi.

Herreder.	Middelfolke-mengden 1901—10.	Oversjøisk utvandring 1901—10.	Pr. 1000 innbyggere utvandret årlig.
Lista	5 964	1 401	23 5
Herad	991	326	32.9
Spind	1 292	275	21.3
Lyngdal, Austad og Kvås	4 609	1 089	23.6
Hægebostad	1 905	364	19.1
Fjotland	1 020	180	17.6
Feda	1 008	222	22.0
Kvinesdal	3 106	716	23.1
Hidra	1 956	337	17.2
Nes	2 272	211	9.3
Bakke	1 338	202	15.1
Gyland	1 010	99	9.8
Øvre Sirdal og Tonstad	1 548	314	20.3

Man ser således at utvandringshyppigheten har variert mellem 32.9 og 9.3. Langt jevnere var i så henseende forholdet innen det fogderi — Nordre Gudbrandsdalen — som i omhandlede tidsrum viste den næst sterkeste utvandring; jfr. nedenstående tabell.

Herreder.	Middelfolke-mengden 1901—10.	Oversjøisk utvandring 1901—10.	Pr. 1000 innbyggere utvandret årlig.
Dovre	2 320	186	8.0
Lesja	2 491	399	16.0
Skjåk	2 242	419	18.6
Lom	2 511	497	19.8
Vågå, Heidal og Sel	6 362	884	13.9
Nordre Fron	4 321	853	19.7

Ennu jevnere har forholdet stillet sig i nabodistriktet — Søndre Gudbrandsdalens fogderi, hvor høieste og laveste utvandringshyppighet representeres av Søndre Fron og Fåberg herreder med henholdsvis 15.9 og 11.4 utvandrere pr. 1000 innbyggere.

Det er i en foregående tabell påvist at utvandringen fra de øvrige fogderier innen Opland fylke har vært adskillig mindre enn fra de 2 nevnte fogderier. Men ikke desto mindre har også enkelte herreder innen disse

andre fogderier hatt en utvandringshyppighet som ikke gir de allerede omhandlede distrikters meget efter. Således har f. eks. Jevnaker i Hadeland og Lands fogderi hatt 15.1 og Vang i Valdres 13.0 utvandrere pr. 1000 innbyggere.

Også i andre Østlandsfylker enn Opland fylke kan der være herreder som har lidt betydelig under utvandringen. Således viser f. eks. Nore i Numedal og Sandsvær fogderier en utvandringshyppighet av 15.8.

Som det vil fremgå av tabellene har det imidlertid særlig vært den sydvestlige del av landet som har vært hjemsøkt av utvandringsbevegelsen. Men også her har der vært enkelte distrikter, som i mindre grad har vært berørt av den. Mens f. eks. i Nedenes fogderi i tidsrummet 1901—10 Dybvåg med Fløsta og Fjære herreder har hatt en utvandringshyppighet av henholdsvis 21.0 og 20.7, har Vegårsheis kun vært 2.8, I Mandals fogderi har f. eks. Sør-Audnedal og Vigmostad og Konsmo hatt henholdsvis 23.5 og 22.1 utvandrere pr. 1000 innbyggere, mens Randesund kun har hatt 5.6. I Ryfylke har man det herred — Skudenes, som uten sammenligning har vært hårdest rammet av utvandringen i denne tid. Med en middelfolkemengde av 2 768 opviser herredet et antall utvandrere av 40.9 pr. 1000 innbyggere. Også andre herreder innen fogderiet har hatt en betydelig utvandring, om den enn ikke kan måle sig med det allerede anførte herreds. Således har Sauda hatt en utvandringshyppighet av 22.4, Rennesøy av 18.9 og Vikedal av 18.6 o. s. v.

Av de nordenfor langs vestkysten liggende fogderier har ingen hatt større utvandringshyppighet enn omkring 10. Enkelte distrikter i disse når dog betydelig høiere op. I Sogns fogderi har f. eks. Jostedal hatt et antall utvandrere av 20.3 pr. 1000 innbyggere, Luster 13.9 o. s. v. Skjønt fogderiet som helhet har hatt sterkere utvandring enn det tilstøtende Sønd- og Nordfjords fogderi, har dog et herred innen dette — Førde — hatt større utvandringshyppighet enn de nettop nevnte herreder — nemlig 20.9.

I Møre fylke har i enkelte distrikter adskillig større utvandring funnet sted, enn man skulde være tilbøielig til å vente efter den tidligere konstaterte utvandringshyppighet for fylket som helhet eller for de enkelte fogderier. I Søndmør har således Stranda hatt 19.6 utvandrere pr. 1000 innbyggere og Ørskog endog 27.7, i Romsdal har Nesset hatt 29.6 og i Nordmør Kvernes 30.2 pr. 1000 innbyggere. Av en middelfolkemengde på 822 personer har nemlig i tiåret 1901—10 fra sistnevnte herred utvandret ikke mindre enn 248.

Også av de nordenfor Møre fylke liggende distrikter har enkelte hatt en temmelig betydelig utvandring. For kun å ta et enkelt eksempel har Bjugn i Fosens fogderi hatt en utvandringshyppighet av 21.3.

I det foregående er for tiden efter 1865 undersøkt utvandringshyppigheten eller forholdet mellem antallet av utvandrede og folkemengden. Til fullstendiggjørelse av oversikten over utvandringens fordeling på de forskjellige distrikter hører imidlertid også en undersøkelse av hvorledes utvandringen fordeler sig på de enkelte fylker uansett disses folkemengde, og fremfor alt av hvorledes utvandringen fordeler sig på bybefolkningen og landbefolkningen.

I dette øiemed er på grunnlag av femårsopgavene i tabellverkets tabell II utarbeidet følgende tabell, som viser hvorledes antallet av utvandrede i hvert femår fordeler sig på de forskjellige fylker og innen hvert av disse igjen på by og bygd.

	1866–70.		1871–75.		1876–80.		1881–85.		1886–90.	
	Byer.	Bygder	Byer.	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.	Bygder	Byer.	Bygder.
Østfold	0.43	1.21	1.52	1.99	1.25	1.65	2.13	2.30	2.80	1.70
Akershus	0.03	7.71	0.05	5.74	0.11	4.69	0.12	4.97	0.12	3.11
Kristiania	4.99	-	7.06	-	8.08	-	7.89	-	7.57	-
Hedmark	0.39	10.49	0.32	8.32	0.36	9.16	0.50	8.56	0.46	7.29
Opland	0.44	20.65	0.22	13.10	0.25	20.00	0.38	12.47	0.27	8.00
Buskerud	1.04	7.08	2.21	6.50	2.10	8.45	2.04	5.80	1.59	4.03
Vestfold	0.72	0.95	1.12	1.20	0.74	0.65	1.25	0.66	2.36	1.19
Telemark	1.33	6.74	1.76	3.93	0.93	3.80	1.46	3.36	1.59	2.85
Aust-Agder	0.29	1.06	0.40	1.08	0.49	0 86	1.83	1.05	3.24	2.20
Vest-Agder	0.27	0.50	1.32	1.28	1 06	0.91	1.74	1.21	2.89	3.86
Rogaland	0.43	2.76	2.51	5.75	1.67	3.09	2.60	5.06	4.12	6.30
Hordaland	-	5 16	-	6.28	-	3.63	-	5.25	-	4.05
Bergen	0.74	-	1.26	-	1.13	-	1.96	-	1.59	-
Sogn og Fjordane .	-	8.05	-	6.60	0.02	4 97	-	4.29	0.01	3.57
Møre	0.30	0.92	0.58	2.17	0.51	2.47	0.83	3.17	1.11	4.62
Sør-Trøndelag . . .	0.81	4.03	1.24	4.16	1.63	6.10	1.86	4.85	2.14	4.85
Nord-Trøndelag . . .	0.40	5.05	0.33	4.19	0.49	3.70	0.77	4.06	0.80	3.95
Nordland	0.07	3.02	0.01	1.11	0.08	1.84	0.23	2.99	0.48	3.11
Troms	0.17	0.91	0.42	0.93	0.43	1.41	0.44	0.83	0.33	0.78
Finnmark	0.28	0.58	1.96	1.38	0.83	0.46	0.75	0.34	0.87	0.20
	13.13	86.87	24.29	75.71	22.16	77.84	28.78	71.22	34.34	65.66
	100.0		100.0		100.0		100.0		100.0	

Det fremgår av tabellen, at Opland fylke også efter 1865 er den landsdel der yder det ubetinget største bidrag til utvandringsstrømmen. I løpet av det halve hundrede år fra 1866 til 1915 er i det hele ikke mindre enn 10.73 pct. av samtlige utvandrere kommet fra dette fylke. Procenten har dog — med et par avbrytelser — den hele tid vært i jevnt avtagende — fra 21.09 i femåret 1866–70. til 5.61 i 1911—15. Det var derfor også kun til og med femåret 1881–85 at fylket står som det viktigste utvandringsdistrikt. I den følgende femårsperiode blir det fullstendig overfløiet av Rogaland fylke, hvorfra 10.42 pct. av samtlige utvandrere kom, mens den tilsvarende pct. for Opland fylke alene utgjorde 8.27.

Også i femåret 1891—95 kommer Rogaland fylke først i rekken av utvandringsdistriktene med 9.57 pct. av utvandrerne, mens Vest-Agder fylke er det næste med 8.20 pct. I den derpå følgende periode har derimot disse fylker byttet plass i rekken, idet nemlig procenten for disse utgjorde henholdsvis 10.37 og 12.31. Foruten av disse fylker blir Opland fylke i dette tidsrum overfløiet også av Møre og Aust-Agder fylker med henholdsvis 7.83 og 8.55 pct. av samtlige utvandrere.

I de 3 siste femår er det Kristiania som har levert det største bidrag til utvandringsstrømmen. Og da utvandringen fra denne by også tidligere har vært temmelig stor, blir det Kristiania, som alt i alt i de 50 år har den

1891–95.		1896–1900.		1901–05.		1906–10.		1911–15.		Tilsammen 1866–1915.	
Byer.	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.	Bygder.
2.11	1.27	1.04	0.85	1.53	1.77	1.78	2.03	1.52	2.12	1.70	1.75
0.14	2.44	0.09	1.66	0.22	3.83	0.18	3.62	0.16	3.60	0.13	4.25
6.09	-	5.27	-	10.42	-	11.04	-	10.38	-	8.15	-
0.38	5.07	0.19	3.59	0.30	5.31	0.37	4.28	0.24	3.65	0.37	6.71
0.25	7.04	0.19	6.73	0.30	7.36	0.34	5.67	0.19	5.42	0.31	10.42
1.33	3.67	1.01	2.63	1.71	3.54	1.24	2.68	1.05	2.52	1.56	4.62
2.92	1.29	2.42	0.95	1.86	2.00	1.96	2.91	1.47	2.26	1.69	1.46
1.69	3.12	0.95	2.46	1.37	2.57	1.04	2.18	0.79	1.66	1.33	3.28
2.53	4.29	2.75	5.80	2.14	3.87	2.12	4.07	1.71	3.62	1.84	2.70
2 27	5.93	3.06	9.25	1.84	5.40	1.71	5.27	1.65	6.62	1.77	3.78
3.25	6.32	3.40	6.97	3.45	5.35	3.01	5.09	3.58	6.31	2.83	5.23
-	5 35	-	5.67	-	4.96	-	5.90	-	6.91	-	5.25
2.12	-	2.40	-	3.29	-	4.06	-	4.84	-	2.39	-
0.01	5.43	0.01	5.37	0.01	3.27	0.01	3.60	0.01	4.36	0.01	4.73
1.09	5.12	1.15	6.68	0.98	4.23	1.25	5.89	1.46	4.61	0.93	3.95
2.26	4.92	1.29	4.82	1.49	4.06	1.69	3.90	1.99	3.80	1.66	4.48
0.68	4.02	0.48	3.86	0 52	3.52	0.43	2.43	0.36	2.44	0.55	3.73
0.33	2.89	0.44	4.19	0.50	4.55	0.52	5.31	0.46	5.83	0.33	3.59
0.32	1.06	0.42	1.21	0 35	1.50	0.35	1.55	0.37	1.65	0.35	1.16
0.66	0.34	0.55	0.20	0.42	0.21	0.24	0.28	0.21	0.18	0.63	0.38
30.43	69.57	27.11	72.89	32.70	67.30	33.34	66.66	32.44	67.56	28.53	71.47
100.0		100.0		100.0		100.0		100.0		100.0	

høieste utvandringsprocent næstefter Opland fylke. Tett efter Kristiania med sine 8.15 pct. kommer imidlertid Rogaland fylke med 8.06 pct. og Hedmark fylke med 7.08 pct. Videre har Buskerud hatt 6.18, Sør-Trøndelag 6.14, Vest-Agder 5.55 og Hordaland 5.25 pct. Nedenes fylke, som i de 30 år fra 1836—65 var et av de viktigste utvandringsdistrikter, har senere hatt en temmelig jevnt avtagende andel i utvandringen, således at kun 4.61 pct. av samtlige utvandrere i de siste 50 år er kommet fra dette fylke. Et annet fylke, der har hatt en lignende utviklingsgang, er Sogn og Fjordane, hvor utvandringsprocenten i dette tidsrum har vært 4.74.

Minst betydning for den oversjøiske utvandring har våre 2 nordligste fylker Troms og Finnmark hatt, idet disse i tidsrummet 1866—1915 kun har avgitt henholdsvis 1.51 og 1.01 pct. av samtlige utvandrere.

Det fremgår allerede av det her anførte, at utvandringen fra hvert enkelt distrikt har hatt et meget forskjellig omfang nedigjennem tiden. Det tør derfor ha sin interesse særskilt å fremheve de fylker der nettop i de siste år kommer i betraktning som de viktigste utvandringsdistrikter. Og dette er, når hensyn kun tas til det 20de århundrede, først og fremst Kristiania og dernæst Rogaland fylke. Derefter kommer i rekkefølge Vest-Agder fylke, Hordaland, Nordland, Møre og Sør-Trøndelag fylker. Fra følgende fylker, som tidligere har vært sterkt berørt av utvandringen, er denne nu i avtagende,

nemlig Opland, Aust-Agder, Hedmark og Buskerud fylker, mens den til gjengjeld er i tiltagende fra Bergens by og Sogn og Fjordane fylke.

Den foran side 34 inntagne tabell viser også hvorledes utvandrerne fordeler sig på by- og landdistriktene.

I de 50 år fra 1866—1915 har 28.53 pct. av samtlige utvandrere vært hjemmehørende i byene, mens 71.47 pct. kom fra bygdene. Ser man hen til de enkelte femårsperioder, viser det sig at procentforholdet er yderst varierende. I tiden utover til og med 1886—1890 var byenes andel i utvandringsstrømmen i sterk vekst, alene med en mindre avbrytelse i slutningen av 70-årene. Derefter avtok i nogen tid utvandringen fra byene jevnt og forholdsvis langsomt. I de første 10 år av dette århundrede inntrådte igjen en mindre stigning, der i det siste femår er efterfulgt av en svak tilbakegang.

Det må imidlertid erindres, at forholdet mellem bybefolkningens og landbefolkningens størrelse i løpet av et så langt tidsrum som det her omhandlede har undergått betydelig forandring. Mens bybefolkningen 31. desember 1865 kun utgjorde 15.65 pct. av landets samlede befolkning, utgjorde den 31. desember 1915 hele 30.1 pct. herav. De i forannevnte tabell anførte procenttall er derfor ikke egnet til å vise i hvilken grad byene på den ene side og bygdene på den annen side er rammet av utvandringsbevegelsen ned igjennem tiden. Av denne grunn har man i nedenstående tabell beregnet, hvormange der i løpet av hvert femår fra og med 1866—70 har utvandret pr. 1 000 av henholdsvis byenes og bygdenes middelfolkemengde i vedkommende tidsrum.

Tidsrum.	Hjemmehørende middelfolkemengde		Årlig utvandring i femåret fra		Årlig utvandring pr. 1000 innbygger fra	
	byer.	bygder.	byer.	bygder.	byer.	bygder.
1866—70.	281 026	1 439 773	1 952	12 928	6.9	9.0
1871—75.	314 079	1 462 554	2 193	6 835	7.0	4.7
1876—80.	373 352	1 495 002	1 783	6 266	4.8	4.2
1881—85.	423 356	1 512 034	6 083	15 057	14.4	10.0
1886—90.	453 267	1 520 940	5 559	10 637	12.3	7.0
1891—95.	505 628	1 543 495	3 712	8 491	7.3	5.5
1896—1900.	582 659	1 587 089	1 835	4 933	3.1	3.1
1901—05.	642 348	1 636 268	6 747	13 892	10.5	8.5
1906 - 10.	673 121	1 681 365	5 847	11 685	8.7	6.9
1911—15.	722 944	1 730 052	2 889	6 022	4.0	3.5
1866—1915.	511 221	1 595 700	3 860	9 675	7.6	6.1

Det fremgår herav, at landdistriktene i virkeligheten ikke på langt nær har lidt således under utvandringen, som den side 34 inntagne tabell kanskje er egnet til å gi inntrykk av. Det er kun i femåret 1866—70 at bygdene gjennem denne bevegelse har lidt et forholdsvis større befolkningstap enn byene. I tidsrummet 1896—1900 var utvandringshyppigheten like sterk fra by som fra land, og i alle de øvrige femårsperioder viser byene en til dels betydelig høiere promillesats enn landdistriktene. Men man bør herved ha for øie, at der samtidig er flyttet et stort antall personer fra landdistriktene til byene.

For klarere å vise hvilke forandringer forholdet mellem utvandringshyppigheten fra by og fra land i de siste 50 år har undergått, hitsettes nedenstående tabell, der for hvert femår angir utvandringshyppigheten for bybefolkningens vedkommende, når landbefolkningens utvandringshyppighet settes = 100.

Tidsrum.	Utvandringshyppigheten, når antallet av utvandrere pr. 1000 innbyggere av landbefolkningen settes = 100.	
	I byene.	I bygdene.
1866—1870	76.7	100
1871—1875	149.0	100
1876—1880	114.3	100
1881—1885	144.0	100
1886—1890	175.7	100
1891—1895	132.7	100
1896—1900	100.0	100
1901—1905	123.5	100
1906—1910	126.1	100
1911—1915	114.3	100
1866—1915	124.6	100

Det synes efter dette som om utvandringen til en begynnelse har vært en bevegelse, der særlig gjorde sig gjeldende innen landbefolkningen. Men fra og med femåret 1871—75 fant et fullstendig omslag sted. Fra da av har der med undtagelse av femåret 1896—1900 stadig vært et i forhold til folkemengden til dels temmelig betydelig større antall utvandrere fra byene enn fra landet. Påfallende er det hvor store og hyppige forandringer utvandringshyppigheten fra byene undergår i forhold til utvandringshyppigheten fra bygdene. Det tør derfor ha sin interesse å sammenholde disse forandringer med den foran givne historiske fremstilling av utvandringen.

Det viser sig da at den første voldsomme vekst av utvandringshyppigheten fra byene i første halvdel av 70 årene faller sammen med de siste år av den sterke utvandringsperiode omkring 1870. I det følgende femår 1876—1880, hvis 4 første år kun har hatt en forholdsvis mindre utvandring, går byenes utvandringshyppighet meget sterkt tilbake, således at den ikke ligger mere enn 14.3 pct. over bygdenes. I de derpå følgende 15 år, der — som påvist i den historiske fremstilling — karakteriseres ved en særlig sterk utvandring, stiger igjen byenes utvandringshyppighet overordentlig sterkt i forhold til bygdenes, særlig i 80 årene, da også utvandringen som helhet er størst. Påfallende er den samtidig med 90 årenes usedvanlig sterke opgangsperiode inntrådte tilbakegang såvel i utvandringen i det hele som i utvandringen fra byene, således at utvandringshyppigheten for disses vedkommende ikke blir større enn landdistriktenes. I det første tiår av dette århundrede har derimot utvandringen atter hatt et kulminasjonspunkt, og samtidig hermed inntrer en fornyet stigning av utvandringshyppigheten fra byene i forhold til bygdene. De siste fem år viser på den annen side tilbakegang i begge retninger.

Det ligger efter det her anførte nær å slutte, at de grunner som i de senere år til sine tider har medført en særlig sterk overhåndtagen av utvandringen, må ha vært av den art at de har gjort sig sterkere gjeldende i

byene enn på landet. Og omvendt synes der grunn til å anta, at den sterke økonomiske opgang i 90 årene i større grad kom byene til gode enn landdistriktene.

Det tør endelig ha sin interesse også for de større byers vedkommende å foreta en sammenligning med hensyn til den intensitet hvormed utvandringen har gjort sig gjeldende i den senere tid. Men det antas for disse tilstrekkelig å begrense sammenligningen til tidsrummet 1901—10; for siste femårsperiode har forholdene — på grunn av krigens utbrudd — vært for unormale til å kunne legges til grunn for sammenligning.

Byer.	Middelfolkemengde 1901—10.	Oversjøisk utvandring 1901—10.	Pr. 1000 innbyggere utvandret årlig
1. Arendal	10 723	1 970	18.4
2. Larvik	10 387	1 270	12.2
3. Haugesund	8 526	919	10.8
4. Stavanger	34 137	3 608	10.6
5. Kristiansand	14 979	1 500	10.0
6. Bergen	74 559	6 953	9.3
7. Kristiania	234 730	20 429	8.7
8. Tromsø	7 315	638	8.7
9. Tønsberg	9 190	749	8.2
10. Hamar	6 075	500	8.2
11. Moss	8 789	714	8.1
12. Drammen	23 994	1 862	7.8
13. Fredrikstad	1 5116	1 173	7.8
14. Ålesund	12 818	1 001	7.8
15. Kristiansund	12 626	962	7.6
16. Trondhjem	41 758	3 018	7.2
17. Skien	11 625	818	7.0
18. Fredrikshald	12 002	313	6.8
19. Sarpsborg	8 384	441	5.3
20. Horten	9 358	481	5.1

Å merke er at ikke mindre enn 5 byer var sterkere berørt av utvandringsbevegelsen enn landets 2 største byer. Og — som det efter det foregående måtte være å vente — er dette byer ved sydvestkysten i Aust-Agder, Vest-Agder samt Rogaland fylker. Mere påfallende er det derimot, at Larvik har vært blandt de byer som har hatt den største utvandringshyppighet.

Når bortsees fra nogen få byer, må det dog i det store og hele tatt sies at forholdet med hensyn til utvandringen stiller sig temmelig jevnt for de større byer. Av de 20 i tabellen medtagne byer er det således ikke mindre enn 11, som har hatt en utvandringshyppighet av mellem 8.7 og 7.0.

b) Utvandrerne fordelt efter alder og kjønn.

Angående utvandrernes alder og kjønn has for tiden før 1866 kun få opgaver. Ifølge «Tabeller vedkommende folkemengdens bevegelse i årene 1856—65» s. LXXIII—LXXIV fordelte 7 831 vesentlig i årene 1857—62 utvandrede personer sig på følgende måte mellem de forskjellige aldersklasser:

Alder.	Menn.	Kvinner.	Tilsammen.
0— 1	124	160	284
1— 5	496	447	943
5—10	476	518	994
10—15	358	308	666
15—20	391	273	664
20—25	568	396	964
25—30	443	389	832
30—35	397	320	717
35—40	304	264	568
40—50	318	252	570
50—60	166	171	337
60—70	123	103	226
70—80	29	32	61
80—86	3	2	5
I alt	4 196	3 635	7 831

I tilslutning til tabellen uttaler nevnte verk følgende:

«Blandt 1 000 utvandrere var altså de 535 av mannkjønn og de 465 av kvinnekjønn, mens der for hvert 1 000 av rikets samlede folkemengde er 490—491 av mannkjønn og 509—510 av kvinnekjønn. Mannkjønnets overvekt over kvinnekjønnet har ved den norske utvandring hittil vært mindre enn blandt de fra de fleste andre land utvandrede. Hvad Sverige angår, var således forholdet i 1856—60: 58 pct. mannkjønn mot 42 pct. kvinnekjønn. Dette står igjen i forbindelse dermed, at der blandt de norske utvandrere finnes forholdsvis langt flere barn enn blandt andre utvandrere, hvilket synes å tyde hen på at de norske for en stor del utvandrer i familier.»

Fra og med 1866 har man i «Tabeller vedkommende folkemengdens bevegelse» meget gode opgaver angående utvandrernes fordeling efter kjønn og alder. Og efter disse opgaver har man som tabell III i tabellverket inntatt sammendrag for hvert femår vedkommende de enkelte aldersgrupper, særskilt for menn og for kvinner og for begge grupper underett. På grunnlag herav er derefter beregnet, hvorledes utvandrerne innen hver enkelt femårsperiode procentvis fordeler sig på de forskjellige aldersgrupper.

Til belysning av utvandrernes fordeling på de to kjønn hitsettes nedenfor en efter opgavene i tabell III utarbeidet tabell, der viser det absolutte antall av utvandrede menn og kvinner såvelsom procentforholdet for hvert femår efter 1866.

Tidsrum.	Antall utvandrede:		På 100 utvandrede falt av:	
	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.
1866—1870	41 969	32 379	56.4	43.6
1871—1875	24 546	20 596	54.2	45.8
1876—1880	23 785	16 459	59.1	40.9
1881—1885	59 122	46 582	55.9	44.1
1886—1890	47 417	33 567	58.6	41.4
1891—1895	35 370	25 647	58.0	42.0
1896—1900	20 643	13 194	61.0	39.0
1901—1905	65 599	37 596	63.6	36.4
1906—1910	54 403	33 260	62.1	37.9
1911—1915	25 716	18 836	57.7	42.3
1866—1915	398 570	278 116	58.9	41.1

Gjennemsnittlig har altså i disse 50 år næsten 59 pct. av samtlige utvandrere vært av mannkjønn. Det er særlig i de 15 år fra 1896—1910, at den mannlige del av utvandrerne har vært overveiende. Før 1896 har kun i en enkelt femårsperiode — 1876—1880 — procenten av menn oversteget gjennemsnittet. I det hele tatt har forholdet ned igjennem tiden vært forholdsvis jevnt.

For å undersøke om forholdet mellem utvandrede menn og kvinner stiller sig vesentlig forskjellig for by og for land er på grunnlag av Det Statistiske Centralbyrås femårsoversikter angående folkemengdens bevegelse utarbeidet nedenstående tabell, der viser den procentvise fordeling av utvandrede menn og kvinner særskilt for rikets bygder og byer.

Tidsrum.	På 100 utvandrede fra rikets bygder falt av		På 100 utvandrede fra rikets byer falt av	
	Menn.	kvinner.	menn	kvinner.
1876—1880	59.7	40.3	57.2	42.8
1881—1885	57.5	42.5	51.9	48.1
1886—1890	61.5	38.5	52.8	47.2
1891—1895	62.1	37.9	48.6	51.4
1896—1900	64.4	35.6	51.8	48.2
1901—1905	65.7	34.3	59.2	40.8
1906—1910	66.2	33.8	53.8	46.2
1911—1915	62.8	37.2	47.2	52.8
1876—1915	62.4	37.6	53.3	46.7

Det fremgår herav at der i denne henseende er en påtagelig forskjell. Fra byene er kvinnenes andel i utvandringsstrømmen ikke synderlig ringere enn mennenes og har endog i et par femårsperioder, nemlig i 1891—1895 og 1911—1915, vært større. Fra landdistriktene har derimot den mannlige utvandring alltid vært den alt overveiende. I en enkelt femårsperiode 1906—1910 utgjør endog antallet av menn temmelig nøiaktig $^2/_3$ av samtlige utvandrere. I de 30 år fra 1881—1910 har procenten av menn vært i jevn stigning, men viser i det følgende femår nogen tilbakegang. Hvad utvandringen fra byene angår, har derimot bevegelsen vært mere ujevn.

Det er vanskelig av de anførte femårsopgaver å konstatere hvorvidt der består nogen nærmere forbindelse mellem forandringene i procentforholdet mellem utvandrede menn og kvinner og utvandringsbevegelsen i det hele. For å bringe dette forhold på det rene er derfor i «Oversikt vedkommende folkemengdens bevegelse 1866-1885» s. 118 for hvert enkelt år foretatt beregninger angående fordelingen på de to kjønn. Av den nevnte sted inntagne tabell hitsettes her følgende på side 41 anførte oversikt.

I anledning tabellens opgaver uttales der i nevnte publikasjon følgende:

«Høie forholdstall for mannkjønn har i regelen fremtrådt i de år, da utvandringsstrømmen begynner å vokse, således navnlig i 1866, 1879 og 1880, hvilket synes å ha sin naturlige forklaringsgrunn deri, at det især er mennene der tar initiativet til utvandringen, i forbindelse med den omstendighet, at de årsaker der tilskynder til utvandring, først og fremst virker på løse og ledige yngre menn. Når nu den nye utvandringsstrøm har vedblitt i nogen tid, kommer gjerne kvinnene mere og mere med, dels tilskyndet av sine i forveien utvandrede menn og slektninger, dels fordi utvandringen under sitt

År.	Av 100 emigranter falt på: Mannkjønn.	Herav menn i alderen 20—25 år.	Kvinnekjønn.
1866	59.2	10.3	40.8
1867	55.2	8.0	44.8
1868	56.1	8.5	43.9
1869	56.2	9.2	43.8
1870	55.2	8.6	44.8
1871	56.3	9.4	43.7
1872	54.1	9.4	45.9
1873	54.2	10.2	45.8
1874	51.2	8.9	48.8
1875	53.4	10.4	46.6
1876	55.2	12.8	44.8
1877	53.1	12.3	46.9
1878	55.8	14.0	44.2
1879	61.9	18.1	38.1
1880	60.7	16.3	39.3
1881	57.4	13.4	42.6
1882	57.4	13.4	42.6
1883	55.7	13.0	44.3
1884	54.4	13.2	45.6
1885	52.0	11.5	48.0

videre forløp mere antar karakteren av familieutvandring. Det høieste procentforhold for mannkjønn faller således ikke sammen med et maksimum av utvandring, da dette i regelen først inntrer nogen år efter at en ny vekst i utvandringen er begynt. Et lavt forholdstall for mannkjønnet står ofte i forbindelse med en avtagende utvandring.»

Til belysning av om et lignende forhold kan påvises også for den senere tid, er en lignende beregning foretatt for årene efter 1885. Og da der er en mulighet for at forholdet kan stille sig forskjellig for by og for bygd, er særskilte beregninger anstillet for hver av disse helt fra 1876 av. I tabellen er ved siden av resultatene av disse beregninger inntatt opgaver over det samlede antall utvandrere i hvert enkelt år. (Se tabellen side 42.)

Ser man nu først på tallene for riket underett, gjenfinner man i det store og hele de samme særegenheter ved bevegelsen som for tiden 1866—1885. Høie forholdstall for menn forekommer således i årene 1886—88 samtidig med disse års sterke utvandring. Det samme er tilfelle i årene 1891—93, hvilke år utvandringsstrømmen pånytt var i vekst. Likeså i de første år av det nye århundrede. Mere påfallende er derimot de høie forholdstall for menn fra 1896 av, uaktet de første år fremover kun har en forholdsvis liten og omtrent uforanderlig utvandring. Å merke er den plutselige tilbakegang såvel i utvandringen i det hele som i forholdstallet for menn i 1908 samt den likeså plutselige opgang i begge tall det påfølgende år. Den nevnte forbigående tilbakegang må sikkerlig forklares ut fra de her i landet mottagne efterretninger om den foran i det historiske avsnitt omhandlede voldsomme arbeidsløshet i Amerikas Forenede Stater, som fant sted i slutningen

År.	Samlet oversjøisk utvandring.	På 100 utvandrede fra riket falt av		På 100 utvandrede fra rikets bygder falt av		På 100 utvandrede fra rikets byer falt av	
		menn.	kvinner.	menn.	kvinner.	menn.	kvinner.
1876. . . .	4 355	55.2	44.8	55.79	44.21	50.75	49.25
1877. . . .	3 206	53.1	46.9	53.57	46.43	49.51	50.49
1878. . . .	4 863	55.8	44.2	56.00	44.00	54.12	45.88
1879. . . .	7 608	61.9	38.1	62.30	37.70	60.06	39.94
1880. . . .	20 212	60.7	39.3	61.84	38.16	57.84	42.16
1881. . . .	25 976	57.4	42.6	58.37	41.63	55.10	44.90
1882. . . .	28 804	57.4	42.6	59.03	40.97	53.37	46.63
1883. . . .	22 167	55.7	44.3	57.59	42.41	51.00	49.00
1884. . . .	14 776	54.4	45.6	56.84	43.16	48.81	51.19
1885. . . .	13 981	52.0	48.0	53.74	46.26	47.56	52.44
1886. . . .	15 158	56.81	43.19	59.02	40.98	52.12	47.88
1887. . . .	20 741	61.30	38.70	63.37	36.63	58.20	41.80
1888. . . .	21 452	61.24	38.76	64.51	35.49	54.76	45.24
1889. . . .	12 642	55.97	44.03	59.61	40.39	46.64	53.36
1890. . . .	10 991	53.48	46.52	58.48	41.52	44.36	55.64
1891. . . .	13 341	58.35	41.65	62.63	37.37	49.43	50.57
1892. . . .	17 049	59.35	40.65	63.09	36.91	49.88	50.12
1893. . . .	18 778	59.84	40.16	63.11	36.89	50.78	49.22
1894. . . .	5 642	51.86	48.14	56.43	43.57	43.51	56.49
1895. . . .	6 207	53.25	46.75	58.95	41.05	44.38	55.62
1896. . . .	6 679	60.85	39.15	66.50	33.50	47.62	52.38
1897. . . .	4 669	58.09	41.91	62.25	37.75	47.36	52.64
1898. . . .	4 859	58.55	41.45	63.06	36.94	45.19	54.81
1899. . . .	6 699	61.93	38.07	64.50	35.50	53.78	46.22
1900. . . .	10 931	62.88	37.12	64.70	35.30	58.14	41.86
1901. . . .	12 745	63.80	36.20	65.41	34.59	59.51	40.49
1902. . . .	20 343	67.02	32.98	68.16	31.84	64.54	35.46
1903. . . .	26 784	64.94	35.06	66.65	33.35	61.27	38.73
1904. . . .	22 264	60.66	39.34	62.89	37.11	56.74	43.26
1905. . . .	21 059	61.42	38.58	64.94	35.06	54.76	45.24
1906. . . .	21 967	63.14	36.86	66.23	33.77	57.46	42.54
1907. . . .	22 135	62.67	37.33	66.96	33.04	54.66	45.34
1908. . . .	8 497	50.31	49.69	54.04	45.96	43.56	56.44
1909. . . .	16 152	62.49	37.51	66.93	33.07	53.28	46.72
1910. . . .	18 912	64.99	35.01	69.60	30.40	53.85	46.15
1911. . . .	12 477	60.56	39.44	65.10	34.90	50.41	49.59
1912. . . .	9 105	55.53	44.47	60.90	39.10	45.04	54.89
1913. . . .	9 876	62.63	37.37	67.06	32.94	52.96	47.04
1914. . . .	8 522	56.29	43.71	62.13	37.87	43.24	56.76
1915. . . .	4 572	46.41	53.59	50.73	49.27	39.45	60.55
1916. . . .	5 212	44.24	55.76	46.81	53.19	40.87	59.13
1917. . . .	2 518	52.78	47.22	50.43	49.57	53.77	46.23

av 1907 og i 1908. Efter denne tid stiger det forholdsvise antall av utvandrede menn påny for igjen å synke meget sterkt under de første krigsår, hvor antallet av utvandrede kvinner utgjør over 50 pct. av samtlige.

Sammenholder man derefter de særskilte opgaver vedkommende by og bygd med opgavene for det hele rike underett, viser det sig at de første i det store og hele følger bevegelsen av de siste.

Med hensyn til fordelingen mellem de forskjellige aldersklasser inneholdes de forskjellige detaljer i tabellverkets tabell III. Efter denne hitsettes en oversikt, særskilt for hvert av de 2 kjønn, over den procentvise fordeling mellem de forskjellige aldersgrupper for tidsrummet 1866—1915.

Aldersgruppe.	Procentforholdet av utvandrede menn i de forskjellige aldersklasser i tiden 1866–1915.	Procentforholdet av utvandrede kvinner i de forskjellige aldersklasser i tiden 1866–1915.
0— 5 år	7.85	10.70
5—10 »	4.62	6.18
10—15 »	4.29	5.43
15—20 »	22.18	17.48
20—25 »	26.80	22.57
25—30 »	13.05	14.20
30—35 »	7.38	7.81
35—40 »	4.80	4.47
40—45 »	3.15	3.08
45—55 »	3.66	4.47
55—65 »	1.59	2.68
65—75 »	0.54	0.81
Over 75 »	0.09	0.12
	100.00	100.00

Det fremgår av tabellen, at både blandt menn og blandt kvinner finner utvandring sted i størst utstrekning i alderen 15—30 år og særlig i 15—25 årsalderen. Navnlig er dette tilfelle blandt menn, idet ikke mindre enn ca. 49 pct. av de utvandrede menn var i alderen mellem 15 og 25 år, mens kun ca. 40 pct. av kvinnene var i denne alder. Til gjengjeld finner man en noget større procent av kvinnene i næsten alle de høiere aldersgrupper, likesom en forholdsvis stor procent av kvinnene er under 15 år.

Undersøker man forholdet innen hver enkelt femårsperiode, vil man finne at de enkelte aldersgruppers procentforhold har vært temmelig varierende. Det er ikke alltid at utvandrerne i 15—20 årsalderen har inntatt en så fremherskende plass blandt emigrantene. Til opnåelse av bedre oversikt over utviklingen i så henseende hitsettes nedenfor et på grunnlag av tabell III utarbeidet sammendrag for større aldersgrupper, som særskilt for menn og for kvinner viser forandringene i procentforholdet ned igjennem tiden.

Tidsrum.	Procentvis fordeling på de enkelte større aldersgrupper, når bortsees fra gruppen «Alder uopgitt».											
	Menn.						Kvinner.					
	0—15.	15—30.	30—45.	45—60.	Over 60.	Tilsammen.	0—15.	15—30.	30—45.	45—60.	Over 60.	Tilsammen.
1866—1870.	29.6	39.6	21.6	7.5	1.7	100.0	34.5	34.5	19.9	8.5	2.6	100.0
1871—1875.	27.2	46.2	18.0	6.9	1.7	100.0	29.6	43.4	16.4	8.4	2.2	100.0
1876—1880.	19.5	55.9	17.1	5.6	1.9	100.0	26.9	46.4	16.4	7.7	2.6	100.0
1881—1885.	23.5	52.9	16.5	5.5	1.6	100.0	27.5	47.0	16.1	6.9	2.5	100.0
1886—1890.	16.1	61.7	16.1	4.6	1.5	100.0	21.3	55.5	15.0	5.9	2.3	100.0
1891—1895.	14.1	64.8	15.1	4.5	1.5	100.0	17.9	59.9	14.0	5.9	2.3	100.0
1896—1900.	10.0	71.8	13.2	3.7	1.3	100.0	14.8	63.9	13.9	5.1	2.3	100.0
1901—1905.	11.4	71.5	13.2	3.2	0.7	100.0	18.4	62.0	13.6	4.6	1.4	100.0
1906—1910.	9.1	74.8	12.6	3.0	0.5	100.0	14.6	66.6	13.7	3.9	1.2	100.0
1911—1915.	8.5	78.0	10.1	2.6	0.8	100.0	11.0	69.8	14.0	3.8	1.4	100.0
1866—1915.	16.8	62.0	15.3	4.6	1.3	100.0	22.3	54.3	15.4	6.0	2.0	100.0

Tabellen viser at der i løpet av disse 50 år har foregått en overordentlig sterk forskyvning i utvandrernes aldersgruppering både forsåvidt angår menn og kvinner. Og denne forskyvning har foregått med en forbausende regelmessighet. Både av menn og av kvinner er i femåret 1911—1915 procentforholdet av utvandrere i alderen 15—30 år omtrent dobbelt så stort som i femåret 1866—70, mens procentforholdet for samtlige andre aldersgrupper har vært i jevnt avtagende. De 2 eneste avbrytelser i det ellers jevnt økende procentforhold av utvandrede menn i alderen 15—30 år faller i femårene 1881—85 og 1901—05 eller de 2 femår som har hatt den ubetinget største utvandring, hvilket viser at utvandringen, nettop når denne er sterkest, mere har karakteren av familieutvandring enn i de umiddelbart forutgående og efterfølgende perioder.

I anledning av den overordentlig sterke utvandring av unge menn er i «Oversikt vedkommende folkemengdens bevegelse 1866—1885» s. 119 også antallet av sådanne i hvert enkelt aldersår fra det 15de år av meddelt for tidsrummet 1881—1885. Tabellen hitsettes nedenfor:

Alder.	Antall utvandrede menn.	Alder.	Antall utvandrede menn.
14—15 år	338	19—20 år	3 038
15—16 »	649	20—21 »	3 817
16—17 »	1 239	21—22 »	3 490
17—18 »	1 790	22—23 »	2 629
18—19 »	2 889	23—24 »	1 985

Det vil sees at utvandringen øker jevnt utover til alderen 20—21 år, for derefter igjen å avta. En naturlig forklaring av denne omstendighet byr allerede ungdommens eventyrlyst og dådstrang. Denne vil nettop særlig gjøre sig gjeldende i alderen omkring 20 år og i større utstrekning blandt menn enn blandt kvinner. I ovennevnte «Oversikt vedkommende folkemengdens bevegelse 1866—1885» er imidlertid også antydet muligheten av at utskrivningen til militærtjeneste, som foregår i det år i hvilket man fyller sitt 22de år, kan ha utøvet nogen innflydelse på aldersfordelingen for de utvandrede menn. Det tilføies dog i nevnte verk at aldersopgavene neppe kan tillegges full pålitelighet, navnlig hvad grenseårene 21—22 og 22—23 angår.

At hensynet til militærtjenesten ikke bør tillegges altfor stor innflydelse på utvandrernes aldersfordeling, synes dog å fremgå av den kjensgjerning, at også for kvinnenes vedkommende er antallet av utvandrere ubetinget størst i de samme aldersår som for mennene. Tar man f. eks. femårene 1901—1905 og 1906—1910, fordeler antallet av utvandrere sig på de forskjellige aldersår således som den på side 46 inntagne tabell viser.

Det fremgår herav, at der i kvinnenes antall foregår nøiaktig samme bevegelse som i mennenes, om enn svingningene er langt mindre sterke. Og videre synes det å fremgå at landsungdommen i forholdsvis langt større utstrekning enn byungdommen har vært tilbøielig til å utvandre nettop omkring 20 årsalderen. For imidlertid tydeligere å påvise dette er nedenfor

Aldersår.	Antall utvandrede.											
	1901—1905.						1906—1910.					
	Riket.		Rikets bygder.		Rikets byer.		Riket.		Rikets bygder.		Rikets byer.	
	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.
14—15 år	555	456	348	284	207	172	357	335	205	196	152	139
15—16 »	1 313	885	911	552	402	333	991	754	667	445	324	309
16—17 »	2 538	1 409	1 865	912	673	497	2 083	1 349	1 534	845	549	504
17—18 »	3 939	1 912	2 973	1 294	966	618	3 403	1 778	2 626	1 142	777	636
18—19 »	4 970	2 142	3 840	1 448	1 130	694	4 662	2 019	3 673	1 324	989	695
19—20 »	5 382	2 205	4 103	1 514	1 279	691	5 134	2 207	4 058	1 485	1 076	722
20—21 »	5 364	2 129	4 037	1 485	1 327	644	4 934	2 149	3 843	1 415	1 091	734
21—22 »	4 709	1 957	3 566	1 364	1 143	593	4 336	1 960	3 332	1 253	1 004	707
22—23 »	3 588	1 812	2 641	1 244	947	568	3 329	1 781	2 532	1 131	797	650
23—24 »	2 975	1 664	2 084	1 094	891	570	2 572	1 587	1 894	968	678	619
24—25 »	2 812	1 640	1 960	1 058	852	582	2 208	1 470	1 597	878	611	592
25—26 »	2 505	1 441	1 746	926	759	515	1 862	1 322	1 326	782	536	540
26—27 »	2 112	1 213	1 441	760	671	453	1 576	1 169	1 062	667	514	502
27—28 »	1 805	1 112	1 202	689	603	423	1 378	1 020	906	579	472	441
28—29 »	1 516	950	978	585	538	365	1 164	887	782	498	382	389
29—30 »	1 272	830	799	501	473	329	1 039	774	683	416	356	358

inntatt en tabell, der viser hvor mange personer har utvandret i hvert enkelt aldersår for hvert 100 i 14—15 årsalderen.

Aldersår.	Antallet av utvandrere, når utvandrere i 14—15 årsalder = 100.							
	1901—1905.				1906—1910.			
	Bygder.		Byer.		Bygder.		Byer.	
	Menn.	Kvinner.	Menn	Kvinner.	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.
14—15	100	100	100	100	100	100	100	100
15 - 16	262	194	194	193	325	227	213	222
16—17	536	321	325	289	748	431	361	363
17—18	854	456	467	359	1 281	583	511	458
18—19	1 103	510	546	403	1 792	676	651	500
19—20	1 179	533	618	402	1 980	758	708	519
20—21	1 160	523	641	374	1 875	722	718	528
21—22	1 025	480	552	345	1 625	639	661	509
22—23	759	438	458	330	1 235	577	524	468
23—24	599	385	430	331	924	494	446	445

I femåret 1901—05 er altså antallet av utvandrede menn fra bygdene i hvert enkelt aldersår nærmest før utskrivningsalderen fra 10—12 ganger så stort som antallet av gutter i 14—15 årsalderen, mens antallet av utvandrede menn fra byene i de førstnevnte aldersår kun er 5—6 ganger så stort som antallet av utvandrede bygutter i 14 - 15 års alderen. Forandringene fra aldersår til aldersår er for den mannlige byungdoms vedkommende ikke synderlig sterkere enn for den kvinnelige landsungdom; i femåret 1906—10 er endog for denne siste økningen i antallet av utvandrere fra aldersår til aldersår sterkere enn for den mannlige byungdom.

I det hele tatt viser det sig at der blandt utvandrerne fra byene ikke er synderlig forskjell med hensyn til aldersgrupperingen mellem menn og kvinner, mens forskjellen i landdistriktene er særdeles betydelig. Hvis hensynet til militærtjenesten spiller nogen rolle for utvandringen, må det derfor innskrenke sig til bygdene.

Ved å sammenligne det årlige antall utvandrere fordelt efter alder med den tilsvarende folkemengde får man rede på den intensitet eller styrke, hvormed utvandringen optrer i de forskjellige aldersklasser. En sådan beregning er blitt anstillet underett for årene 1866—1885, idet folkemengden den 31. desember 1875 er blitt ansett som den gjennemsnittlige i dette tidsrum, jfr. «Oversikt vedkommende folkemengdens bevegelse 1866—1885» s. 120. Og lignende beregninger er foretatt for tidsrummene 1891—1900 og 1901—1910 i henholdsvis «Folkemengdens bevegelse 1886—1900» s. 67 og «Folkemengdens bevegelse 1901—1910» s. 56.[1]

[1] Angående beregningen av middelfolkemengden henvises til det i teksten nevnte verk „Folkemengdens bevegelse 1886—1900" s. 84 note 1.

Resultatene av disse beregninger er sammenstillet i følgende tabell:

Aldersklasser.	Årlig antall utvandrere pr. 1000 av middelfolkemengden.					
	1866—1885.		1891—1900.		1901—1910.	
	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.
0 – 5 år	7.8	7.6	1.97	2.00	3.88	3.90
5 – 10 »	5.1	5.0	1.74	1.68	2.51	2.47
10—15 »	4.6	4.1	1.85	1.69	2.50	2.35
15—20 »	11.7	7.4	13.86	8.01	30.17	14.82
20—25 »	20.4	12.6	20.91	11.27	42.32	18.65
25—30 »	16.1	10.9	10.79	7.45	21.95	12.40
30 – 35 »	12.1	8.1	6.31	4.05	12.13	6.89
35—40 »	9.4	5.9	4.17	2.10	6.80	3.34
40—45 »	6.2	4.6				
45—50 »	4.5	3.8	2.16	1.58	3.27	1.94
50 – 55 »	4.0	3.5				
55 – 60 »	3.0	3.0	1.29	1.41	1.29	1.47
60 – 65 »	2.8	2.8				
65—70 »	1.8	1.7	0.69	0.64	0.71	0.67
70—75 »	1.4	1.1				
75 – 80 »[1]	0.8	0.6	0.24	0 12	0.31	0.21
Over 80 »[2]	0.2	0.2	0.06	0.02	0.07	-
I alt	8.4	6.2	5.50	3.57	10.73	5.91

Tabellen viser hvorledes utvandringens intensitet i tiåret 1891—1900 lå betydelig under intensiteten både i det foregående og i det efterfølgende tidsrum. Mens der således i 1891—1900 bare utvandret 55 menn av hvert 10 000 av middelfolkemengden, utvandret der i periodene 1866 – 1885 og 1901 —1910 henholdsvis 84 og 107. For kvinner utgjorde de tilsvarende tall henholdsvis 35.7, 62 og 59.

Ikke desto mindre har utvandringsintensiteten i tiåret 1891 - 1900 vært sterkere enn i det foregående tidsrum blandt menn for aldersklassene 15—20 år og 20—25 år og blandt kvinner for aldersgruppen 15 – 20 år. Og i den derpå følgende periode 1901 – 1910 er utvandringsintensiteten innen disse aldersklasser yderligers øket i en ganske påfallende grad – særlig for menn. Over 4 pct. av samtlige menn i alderen 20—25 år utvandret i denne tid. Økning forelå også i aldersklassen 25—30 år. For aldersgruppene under 15 år og over 35 år er der derimot i tidsrummet 1901—1910 nedgang i utvandringsintensiteten sammenlignet med forholdet i perioden 1866—1885, og det til tross for at utvandringen i det førstnevnte tidsrum var sterkere enn i tiden 1866 —1885 for samtlige aldersklasser av menn underett (henholdsvis 10.73 og 8.4 pr. 1000).

[1] For tidsrummene 1891 – 1900 og 1901 – 1910 gjelder tallene aldersgruppen 75 – 85 år.

[2] For de i forrige note nevnte tidsrum gjelder opgavene aldersgruppen 85 år og derover.

Videre sees det av tabellen, at utvandringsintensiteten i alle 3 perioder har vært sterkere i aldersklassen 0—5 år enn i de to følgende aldersgrupper. Om den antagelige grunn hertil uttales der i «Oversikt vedkommende folkemengdens bevegelse 1866—1885» s. 120 følgende:

«Det fortjener dog å bemerkes, at årsaken til at der blandt barn i alderen 5—10 og 10—15 år forekommer færre emigranter enn blandt yngre barn, antagelig stikker deri at der blandt de gifte utvandrere er forholdsvis flere yngre ektefolk, hvis barn ennu er i sped alder, enn eldre hvis barn er begynt å gå på skole. Beregningene vilde ha vært mere oplysende, hvis man hadde kunnet skjelne mellem ugifte og gifte utvandrere, men opgaver herover mangler.»

For de senere år finnes dog opgaver som nevnt og for disse år er derfor også foretatt mere detaljerte beregninger over utvandringens styrke i de forskjellige aldersklasser. Herom vil nærmere oplysninger meddeles i følgende underavsnitt.

c) *Utvandrerne fordelt efter civilstand.*

Oplysninger angående utvandrernes civilstand er fra og med 1888 meddelt i de årlig utkommende tabeller vedkommende folkemengdens bevegelse. Og et sammendrag av disse opgaver er gitt i tabellverkets tabell IV a og b.

Over den intensitet hvormed utvandringen optrer i de forskjellige alders- og civilstandsgrupper, er beregninger foretatt av Det Statistiske Centralbyrå henholdsvis for tidsrummet 1891—1900 og for perioden 1901—1910 i byråets publikasjoner over folkemengdens bevegelse 1886—1900 (s. 67) og 1901—1910 (s. 86). Beregningene er foretatt ved å sammenholde alders- og civilstandsopgavene med opgavene over middelfolkemengden i de forskjellige aldersgrupper for de omhandlede tidsrum.

Det ifølge disse beregninger årlige antall utvandrere til oversjøiske land pr. 1000 innbyggere i hver gruppe fremgår av tabellen på næste side.

Det fremgår herav, at utvandringsintensiteten — som i slutningen av forrige underavsnitt antydet — er adskillig større blandt yngre ektefolk enn blandt eldre, hvilket igjen tør være forklaringen til den større utvandringsintensitet blandt de ganske små barn enn blandt barn i alderen 5—15 år.

Videre utvandrer der et meget større antall gifte menn enn gifte kvinner, hvilket antagelig henger sammen dermed, at adskillige gifte menn — særlig i en yngre alder — utvandrer til Amerika med den hensikt efter en del års ophold å vende tilbake til fedrelandet med sine opsparte midler.

Kanskje det mest fremtredende trekk er imidlertid den store forskjell i utvandringens styrke mellem de tre civilstandsgrupper. Av ugifte utvandrer der, når samtlige aldersklasser tas underett, et betydelig større antall enn av gifte og av disse igjen adskillig flere enn av enkemenn og enker.

Hvad de enkelte aldersklasser angår, er det for de mannlige utvandreres vedkommende særlig aldersgruppene 20—25 år, som opviser overvekt av ugifte over gifte. I noget mindre grad er det samme også tilfellet med aldersklassene 25—45 år og for tiåret 1891—1900 også med gruppene 45—85 år. I aldersklassen 15—20 år er derimot forholdet det omvendte. Her er der en betraktelig overvekt av gifte menn — særlig i tiåret 1901—1910, da utvandringsintensiteten blandt ektemenn i denne alder endog når op i vel 48 pr. 1000. I dette tiår forekommer også utvandringen i sterkere grad blandt gifte enn blandt ugifte innen gruppene 45—85 år.

Årlig antall utvandrede pr. 1000 innbyggere i hver gruppe.

Periode.	Aldersgrupper.	Ugifte.		Gifte.		Enkemenn.	Enker.
		Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.
1891—1900	0— 5.	1.97	2.00	-	-	-	-
	5—10.	1.74	1.68	-	-	-	-
	10—15.	1.85	1.69	-	-	-	-
	15—20.	13.85	8.02	17.47	7.42	-	8.70
	20—25.	22.90	12.86	6.61	5.50	10.92	7.06
	25—30.	14.75	10.94	5.98	4.03	3.10	5.59
	30—35.	9.89	6.53	4.83	2 85	3.40	3.11
	35—45.	6.14	3.27	3.81	1.74	3.17	1.91
	45—55.	2.93	1.67	2.10	1.42	1.52	2.35
	55—65.	1.68	1.13	1.19	1.18	1.71	2.16
	65—75.	1.70	0.59	0.59	0.54	0.65	0.77
	75—85.	0.69	0.13	0.14	0.19	0.29	0.08
	85 og derover. . .	-	-	0.21	-	-	0.03
	I alt	7.10	4.60	2.96	2.11	1.18	1.36
	Herav personer over 15 år . . .	14.67	8.04	2.96	2.11	1.18	1.36
1901—1910	0— 5.	3.88	3.90	-	-	-	-
	5—10.	2.51	2.47	-	-	-	-
	10—15.	2.50	2.35	-	-	-	-
	15—20.	30.09	14.73	48.25	19.93	36.36	8.82
	20—25.	45.20	20.78	22.54	11.31	18.64	14.01
	25—30.	26.82	17.18	15.78	7.73	20.00	13.78
	30—35.	15.92	10.26	10.53	5.16	8.52	8.33
	35—45.	8.40	4.90	6.48	2.70	6.14	4.74
	45—55.	2.77	1.69	3.30	1 68	3.77	3.81
	55—65.	0.86	0.74	1.22	1.08	2.19	2.97
	65—75.	0.40	0.18	0.60	0.38	1.19	1.18
	75—85.	0.15	-	0.21	0.13	0.47	0.29
	85 og derover. . .	-	-	-	-	0.11	0.02
	I alt	13.69	7.56	5.97	3.54	2.29	2.33
	Herav personer over 15 år. . . .	29.79	13.13	5.97	3.54	2.29	2.33

Hvad k v i n n e n e angår, er de ugifte i overvekt i aldersklassene 20—55 år i begge perioder samt i tiåret 1891—1900 også i aldersgruppene 15—20 og 65—75 år. I tidsrummet 1901—1910 når imidlertid utvandringsintensiteten blandt de gifte kvinner i alderen 15—20 år op i næsten 20 pr. 1000 innbyggere innen vedkommende gruppe, mens der av ugifte kun utvandret henimot 15 pr. 1000. Da der også i den følgende aldersklasse 20—25 år var en for-

holdsvis sterk utvandring blandt de gifte kvinner (over 11 pr. 1000, mens der i det foregående tiår ikke av nogen aldersklasse utvandret mere enn vel 7 pr. 1000) fremgår herav, at tiåret 1901—1910 i utpreget grad er karakterisert ved utvandring av unge ektepar.

Mens — som nevnt — utvandringsintensiteten, når samtlige aldersklasser tas underett, har vært ringere blandt enkemenn og enker enn blandt gifte og fremforalt blandt ugifte, stiller forholdet sig noget forskjellig, såfremt de enkelte aldersgrupper undersøkes hver for sig. I tiåret 1891—1900 var således utvandringen blandt enkemenn sterkere enn blandt gifte menn i aldersklassene 20 - 25 år og 55—85 år og i tiåret 1901 - 1910 i aldersklassene 25—30 år og 45—85 år. Og utvandringsintensiteten blandt enker var i førstnevnte periode sterkere enn blandt gifte kvinner helt til 75 års alderen og i sistnevnte tidsrum i samtlige aldersgrupper over 20 år.

d) *Utvandrerne over 15 år fordelt efter erhverv og livsstilling.*

Opgave over livsstilling er for de utvandrede m e n n s vedkommende meddelt i de årlige tabeller over folkemengdens bevegelse fra 1868 av. Og et sammendrag herav for hvert femår efter 1876 er som tabell V inntatt i hermedfølgende tabellverk.

Som grunnlag for den efterfølgende fremstilling skal her et resumé av nevnte tabell hitsettes:

(Se tabellen side 52.)

Påfallende er her de uforholdsmessig høie tall for gruppe V i de første årsgrupper. Sammenhengen hermed er imidlertid bl. a. den, at der fra 1891 blev innført en forandring i henseende til klassifikasjonen av hjemmeværende barn, hvilke for landdistriktenes vedkommende for største delen blev overført fra gruppe V til gruppe I. Ved en sammenligning mellem årene 1876 - 1890 og den senere tid må derfor tilbørlig hensyn tas til nevnte forandring.

Til nærmere belysning av hvilken betydning denne omgruppering kan antas å ha hatt for fordelingen på de enkelte erhvervsgrupper, er i «Folkemengdens bevegelse 1886—1900» s. 69 foretatt en beregning, hvorefter antallet av utvandrede menn over 15 år i hver av gruppene I og V i virkeligheten skulde ha stillet sig således i tidsrummet 1876—1890.[1]

Beregnet antall utvandrede menn over 15 år innen gruppene I og V i tidsrummet 1876—90.

		1876—80.	1881—85.	1886—90.
Gruppe	I	2 478	5 798	6 760
—	V	10 746	26 007	18 984

Settes disse opgaver inn i den anførte tabell, får man følgende procentvise fordeling av de utvandrede menn over 15 år på erhvervsgruppene I og V: (Se side 53.)

[1] Ved beregningen er der i overensstemmelse med den erfaring som kan utledes av forskjellen mellem tallene for 1885 - 1890 og 1891—1895, gått ut fra den forutsetning at 84 pct. av de hjemmeværende barn som utvandret fra landdistriktene før 1891, har vært beskjeftiget med landbonæring.

De i årene 1876—1915 utvandrede menn over 15 år fordelt efter erhverv.

	Erhvervsgruppe.	1876—80.	1881—85.	1886—90.	1891—95.	1896—1900.	1901—05.	1906—10	1911—15.
	Absolutte tall.								
I.	Jordbruk, fedrift, skogbruk, fiskeri	1 524	3 810	4 523	6 311	4 425	14 105	19 091	10 800
II.	Grube- og bergverksdrift, industri	2 840	6 053	5 011	3 877	2 440	13 032	12 978	5 812
III.	Handel, omsetning, samferdsel	1 198	4 817	7 773	6 628	4 359	12 132	10 560	5 339
IV.	Offentlig arbeide og privat immaterielt erhverv	359	747	614	212	113	335	347	196
V.	Huslig arbeide og erhverv av ubestemt art.	11 700	27 995	21 221	13 053	7 034	17 199	4 941	1 145
VI.	Formuesinntekt, føderåd, pensjon	14	21	9	21	24	39	52	18
VII.	Uten erhverv eller uopgitt erhverv	1 509	1 795	639	311	327	1 604	1 772	294
	Tilsammen	19 144	45 238	39 790	30 413	18 722	58 446	49 741	23 604
	Relative tall.								
I.	Jordbruk, fedrift, skogbruk, fiskeri	7.96	8.42	11.37	20.75	23.64	24.13	38.38	45.75
II.	Grube- og bergverksdrift, industri	14.83	13.38	12.59	12.75	13.03	22.30	26.09	24.62
III.	Handel, omsetning, samferdsel	6.26	10.65	19.54	21.79	23.28	20.76	21.23	22.62
IV.	Offentlig arbeide og privat immaterielt erhverv	1.88	1.65	1.54	0.70	0.60	0.57	0.70	0.83
V.	Huslig arbeide og erhverv av ubestemt art.	61.12	61.88	53.33	42.92	37.57	29.43	9.93	4.85
VI.	Formuesinntekt, føderåd, pensjon	0.07	0.05	0.02	0.07	0.13	0.07	0.11	0.08
VII.	Uten erhverv eller uopgitt erhverv	7.88	3.97	1.61	1.02	1.75	2.74	3.56	1.25
	Tilsammen	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Tidsrum.	Av 100 utvandrede menn over 15 år falt i gruppe I.	gruppe V.
1876—1880	12.94	56.14
1881—1885	12.81	57.49
1886—1890	16 99	47.71
1891—1895	20.75	42.92
1896—1900	23 64	37.57
1901—1905	24.13	29.43
1906—1910	38.38	9.93
1911—1915	45.75	4.85

Efter disse tall å dømme har gruppen «jordbruk, fedrift, skogbruk og fiskeri» i de senere år hatt en stadig og sterkt stigende andel i utvandringen, og det ikke bare relativt, men også absolutt. Mens f. eks. den samlede utvandring av menn over 15 år i femåret 1906—10 bare var 160 pct. større enn i femåret 1876—80, var utvandringen i gruppe I, selv når tallet for 1876—80 omberegnes på den ovenfor antydede måte, steget med hele 670 pct.[1]

Angående beskaffenheten av de opgaver hvorpå de i ovenstående tabell anførte procentberegninger er bygget, kan imidlertid merkes, at gruppe V bl. a. består av dagarbeiderklassen, som igjen innbefatter et meget betydelig antall personer, hvis arbeides art ikke i originalopgavene har vært angitt med tilstrekkelig tydelighet. De har derfor — især tidligere — ikke kunnet henføres til den bestemte næringsvei ved hvilken de har vært beskjeftiget. I de senere år er imidlertid opgavene over arbeiderne efterhånden blitt mere og mere spesifisert med hensyn til arbeidets art, således at de har kunnet anføres under vedkommende næringsvei istedetfor under samlingsgruppen «dagarbeidere». Heri ligger for en vesentlig del forklaringen til den overordentlig sterke tilbakegang i gruppe V. Og sammenhengende hermed er til dels også stigningen i tallene under gruppe I. Så sterk som denne siste har vært, er der imidlertid overveiende grunn til å anta at denne ikke fullt ut kan forklares alene ved den her omhandlede omgruppering, men at den i hvert fall til dels skyldes en virkelig økning i utvandringen av personer som har vært beskjeftiget med jordbruk, fedrift, skogbruk eller fiskeri.

For — om mulig — å konstatere hvorvidt denne stigning har rammet alle de enkelte underavdelinger i gruppen, eller om den har innskrenket sig til en enkelt eller nogen få av disse, er det nødvendig særskilt å undersøke forholdet for de underavdelinger som kan antas å være blitt fullstendigst betegnet i originalopgavene. Forholdet for så vidt fremgår av tabellen side 54.

I denne tabells 7. kolonne er for tidsrummet 1876—1890 anført antallet av de under gruppe V medregnede «hjemmeværende barn ved huslig arbeide», idet der — som foran antydet — før 1891 ikke blev skjelnet mellem hjemmeværende barn knyttet til jordbruk etc. og andre hjemmeværende barn. Fra og med femåret 1891—1895 er derimot alene anført antallet av hjemmeværende barn under gruppe I. På dennne måte vil de i kolonne 9 beregnede procenttall bli noget for høie for de tre første femårsperioder i forhold til de følgende. Ikke desto mindre utgjør ifølge tabellen de utvandrede gårdbrukere, husmenn og hjemmeværende barn en større procent av samtlige utvandrede

[1] Jfr. nærmere første del av tabellen side 52.

Tidsrum.	Av de utvandrede menn over 15 år var			De utvandrede gårdbrukere og husmenn utgjorde i pct.		Av de utvandrede menn over 15 år var hjemmeværende barn.	I alt utvandret av gårdbr., husm. og hj.vær. barn (kol. 4 + 7).	Disse utgjorde i pct. av samtlige utvandr. voksne menn.
	gårdbrukere (leilendinger etc. iberegnet).	husmenn med jord.	tils.	av de fra landdistriktene utvandr. voksn. menn.	av samtlige utvandrede voksne menn.			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1876—1880 .	915	281	1 196	7.95	6.25	1 160	2 356	12.31
1881—1885 .	1 564	454	2 018	5.95	4.46	2 419	4 437	9.81
1886—1890 .	2 194	315	2 509	8.92	6.31	2 714	5 223	13.13
1891—1895 .	1 371	102	1 473	6.37	4.84	2 913	4 386	14.42
1896—1900 .	630	45	675	4.63	3.61	1 910	2 585	13.81
1901—1905 .	1 411	98	1 509	3.66	2.58	2 148	3 657	6.26
1906—1910 .	1 378	56	1 434	3.98	2.88	485	1 919	3.86
1911—1915 .	647	19	666	3.78	2.82	629	1 295	5.49

voksne menn i femåret 1891—1895 og i femåret 1896—1900 enn i de tre foregående femårsperioder. Derefter inntrer imidlertid en sterk tilbakegang i disse klassers andel i utvandringen. Først femåret 1911—15 viser igjen nogen økning.

Et nogenlunde lignende billede gir også kolonne 6, som viser gårdbrukernes og husmennenes andel i utvandringen. Her begynner dog tilbakegangen allerede fra omkring 1890 av.

Et helt motsatt billede viser derimot følgende lille oversikt for så vidt angår personer knyttet til fiskeri:

Tidsrum.	Av de utvandrede menn over 15 år var beskjeftiget med fiskeri:	Disse utgjorde i pct. av samtlige utvandrede voksne menn:
1876—80	139	0.73
1881—85	451	1.00
1886—90	226	0.57
1891—95	280	0.92
1896—1900 . . .	269	1.44
1901—05	1 800	3.08
1906—10	4 137	8.32
1911—15	1 759	7.45

Selv om kanskje den vesentligste del av denne stigning kommer på de stedfunne omgrupperingers regning, er det dog antagelig at stigningen for en ikke helt ubetydelig del også er av reell natur. På den annen side er den imidlertid heller ikke så stor, og underavdelingen «personer beskjeftiget med fiskeri» ikke så tallrik, at denne stigning kan formå både å opveie den nettop påviste relative tilbakegang innen gårdbruker- og husmannsklassen så vel som — for de senere år — blandt hjemmeværende barn, og ved siden herav også å gi en fyldestgjørende forklaring av den stadige og sterke økning av utvandringen innen gruppe I.

Under disse omstendigheter synes det å måtte være klart, at årsaken til denne må være å søke i den omstendighet at utvandringen innen de jordløse arbeiderklasser i gruppe I har steget. Og dette resultat stemmer forsåvidt også godt overens med den jevnlig fremholdte påstand om den alltid større vanskelighet ved å skaffe jordbruket den fornødne arbeidskraft.

Hittil er utvandringen innen gruppe I kun sett i forhold til utvandringen i det hele. Til fullstendig belysning av heromhandlede forhold vil det dog være nødvendig — så vidt mulig — å stille de utvandrede innen de hithørende erhvervsklasser i forhold til det samtidige antall voksne menn innen vedkommende klasser, idet dette tall kan ha undergått betydelige forandringer i tidens løp. Angående de stedfunne forandringer i denne henseende kan henvises til nedenstående sammenstilling:

Tidspunkt.	Antall voksne mannlige gårdbrukere (leilendinger etc. iberegnet).	Antall voksne mannlige husmenn med jord.	Antall voksne mannlige hjemmeværende barn sysselsatt ved jordbruk og fedrift.
1. januar 1891 . . .	110 392	26 570	44 052
3. desember 1900 .	111 098	24 627	41 657
1. desember 1910 .	127 661	17 183	51 224

På grunnlag av disse opgaver er derefter i nedenstående tabell beregnet hvor mange der utvandret årlig pr. 1000 voksne menn innen vedkommende klasse i hvert femår, idet der for femårene 1886—90 og 1891—95 er gått ut fra fordelingen på de forskjellige livsstillinger ved folketellingen 1. januar 1891, for femårene 1896—1900 og 1901—1905 fra forholdet ved folketellingen i 1900 og for de to siste femår fra opgavene i folketellingen av 1910.

Samfundsklasse.	Av hvert 1000 voksne menn innen vedk. klasse utvandret årlig i:					
	1886—90.	1891—95.	1896—1900.	1901—05.	1906—10.	1911—15.
1. Gårdbrukere m. v.	3.98	2.48	1.14	2.54	2 16	1 01
2. Husmenn med jord	2.37	0.76	0.37	0.82	0.64	0.23
3. Hjemmeværende barn	12.33	13.23	9.17	10.33	1.89	2.46
4. Samtlige 3 klasser under ett.	5.77	4.85	2.92	4.12	1.96	1.32
5. Gårdbrukere m. v. og husmenn . . .	3.67	2.15	1.00	2 23	1.98	0.92

Det fremgår for det første herav, at utvandringsintensiteten gjennemgående har vært adskillig mindre i de to klasser «gårdbrukere etc.» og «husmenn med jord» enn blandt de jordløse «hjemmeværende barn». Den eneste undtagelse for så vidt danner femåret 1906—10, hvor utvandringen har vært noget sterkere innen gårdbrukerklassen.

Dernæst viser tabellen for alle 3 grupper en nedadgående utvandringsintensitet. Alene i femåret 1901—05 blir nedgangen midlertidig avbrutt.

Til sammenligning hermed kan det være av interesse også å undersøke utvandringsintensiteten innen hele gruppe I sammenholdt med de enkelte større undergrupper.

Nedenfor angis derfor det absolutte antall årlig utvandrede og antall utvandrede pr. 1000 voksne menn over 15 år, særskilt for jordbruk og fedrift, skogbruk og fiskeri og for hele gruppe I under ett. For de to første femårsperioders vedkommende er ved utvandringsopgavene menn beskjeftiget ved «skogbruk» regnet med under «jordbruk og fedrift»; imidlertid antas antallet av utvandrede menn innen denne undergruppe å være så lite — jvfr. tallene for de senere femårsperioder — at det ikke øver nogen innflydelse på beregningen av utvandringsintensiteten innen «jordbruk og fedrift».

Antall utvandrede og utvandringsintensiteten innen gruppe I.

Femårsperioder.	Jordbruk og fedrift.		Skogbruk.		Fiskeri.		Hele gruppe I.	
	Antall utvandrede i årlig gj.sn.	Utvandret pr. 1000 innen gruppen	Antall utvandrede i årlig gj.sn.	Utvandret pr. 1000 innen gruppen.	Antall utvandrede i årlig gj.sn.	Utvandret pr. 1000 innen gruppen.	Antall utvandrede i årlig gj.sn.	Utvandret pr. 1000 innen gruppen.
1886–90 .	-	-	-	-	45	0.8	1 352	4.5
1891—95 .	1 205	5.2	-	-	57	1.0	1 262	4.2
1896—1900	835	3.8	-	-	50	1.0	885	3.1
1901—05 .	2 444	11.1	17	1.1	360	7.2	2 821	9.8
1906—10 .	2 950	12.4	41	2.5	827	16.4	3 818	12.5
1911—15 .	1 767	7.4	41	2.5	352	7.0	2 160	7.1

Det mest iøinefallende er den sterke stigning i utvandringsintensiteten innen «fiskeri». Mens der før århundreskiftet bare utvandret 1 av 1000 beskjeftiget innen fiskerinæringen, utvandret der i femåret 1901—05 forholdsvis 7 ganger så mange og i følgende femår 16 ganger så mange; i tiden 1911—15 går utvandringen tilbake igjen, og utvandringsintensiteten er da 7 ‰.

For skogbrukets vedkommende er utvandringen helt ubetydelig både hvad antall og intensitet angår.

For hele gruppe I under ett viser også tabellen en sterkt stigende utvandringsintensitet fra slutningen av 90-årene til og med femåret 1906—10, likesom det også kan merkes at bevegelsen for hele gruppen under ett viser en ganske god overensstemmelse med bevegelsen innen den tallrikste undergruppe: personer beskjeftiget med «jordbruk og fedrift».

For — så vidt mulig — tallmessig å kunne gi et uttrykk for at den omtalte sterkt stigende utvandring innen gruppe I må henge sammen med en økning av utvandringen i de jordløse arbeiderklasser, har man nedenfor opdelt ovennevnte undergruppe: «jordbruk og fedrift» i mindre underavdelinger: 1) de tidligere nevnte gårdbrukere, leilendinger, forpaktere m. v. og husmenn med jord, 2) hjemmeværende sønner og 3) de øvrige som beskjeftiges med jordbruk og fedrift. I denne siste gruppe kommer da først og fremst jordbruksarbeidere, som utgjør den alt overveiende del, og tjenere ved jordbruk og fedrift.

Antall utvandrede og beregnet utvandringsintensitet innen jordbruk og fedrift.

Femårs-grupper.	Gårdbrukere, leilendinger, husmenn med jord o. s. v.		Hjemmeværende sønner.		Andre som beskjeftiges innen jordbruk og fedrift.		Jordbruk og fedrift i alt.	
	Antall utvandrede i årlig gj.snitt	Utvandret pr. 1 000 innen undergruppen	Antall utvandrede i årlig gj.snitt.	Utvandret pr. 1 000 innen undergruppen	Antall utvandrede i årlig gj snitt.	Utvandret pr. 1 000 innen undergruppen	Antall utvandrede i årlig gj.snitt.	Utvandret pr. 1 000 innen jordbr. og fedr.
1886-90 .	502	3.7	543	12.3	-	-	-	-
1891-95 .	295	2.2	582	13.2	328 [1]	6.6	1 205	5.2
1896-1900	135	1.0	382	9.2	318 [2]	7.3	835	3.8
1901-05 .	302	2.2	430	10.3	1 712 [3]	39.5	2 444	11.1
1906-10 .	287	2.0	97	1.9	2 566 [4]	60.2	2 950	12.4
1911-15 .	133	0.9	126	2.5	1 508 [5]	35.4	1 767	7.4

[1] Herav 256 arbeidere innen jordbruk og fedrift.
[2] – 297 —"— —„—
[3] – 1 585 jordbruksarbeidere.
[4] – 2 309 —„—
[5] – 1 410 —„—

Det fremgår tydelig av denne tabell, at når utvandringsintensiteten innen jordbruk og fedrift og derigjennem innen hele gruppe I er så høi i den siste tid, skyldes dette i første rekke den sterke utvandring blandt jordbruksarbeidere. Innen denne klasse utvandret der således i 90-årene bare omkring 7 av hvert tusen, men i tiden 1901—05 39 av hvert tusen og i 1906—10 endog 60 av hvert tusen. I siste femårsperiode er utvandringsintensiteten sunket igjen til 35 ‰.

Selv om denne voldsomme stigning i forhold til 90-årene for en del må tilskrives den foran omtalte omgruppering av dagarbeiderne, er dog stigningen så stor, at det neppe kan være tvilsomt at den for en vesentlig del også skyldes en reell opgang i utvandringen av de jordløse landarbeidere. Da disse jordbruksarbeidere utgjør en ganske betraktelig del — i tiden 1906 – 10 23.2 pct. — av samtlige mannlige utvandrere over 15 år, vil de komme til å influere meget på den beregnede utvandringsintensitet for samtlige erhvervende menn.

For gruppe II «g r u b e- o g b e r g v e r k s d r i f t, i n d u s t r i» har utviklingen — som det vil fremgå av tabellen s. 52 — vært noget anderledes. Gruppens andel i utvandringen er først fallende til og med femåret 1886 - 90, men stiger derefter først ganske svakt og senere — omkring århundreskiftet — meget sterkt; i det siste femår — 1911—15 — er der på ny en — om enn svak — nedgang.

Også for denne gruppes vedkommende tør det imidlertid være av interesse å undersøke forholdet for de enkelte underavdelinger innen gruppen:

Grupper.	Antallet av utvandrede menn over 15 år i gruppen „Grube- og bergverksdrift, industri" absolutt og i procent av samtlige utvandrede menn over 15 år.							
	1876-80.	1881-85.	1886-90.	1891-95.	1896-1900.	1901-05	1906-10.	1911-15.
Absolutte tall.								
Fabrikkindustri	344	542	669	563	478	2 883	3 470	1 897
Håndverksindustri . . .	2 440	5 379	4 187	3 140	1 848	8 937	7 571	3 036
Småindustri	56	132	70	80	47	464	710	350
Andre til gruppe II henhørende			85	94	67	748	1 227	529
Hele gruppen	2 840	6 053	5 011	3 877	2 440	13 032	12 978	5 812
Relative tall.								
Fabrikkindustri	1.80	1.20	1.68	1.85	2.55	4.93	6.98	8.04
Håndverksindustri. . .	12.75	11.89	10.52	10.32	9.87	15.29	15 22	12.86
Småindustri	0.28	0.29	0.18	0.26	0.25	0.80	1.43	1.48
Andre til gruppe II henhørende			0.21	0.32	0.36	1.28	2.46	2 24
Hele gruppen	14.83	13.38	12.59	12.75	13.03	22.30	26.09	24 62

Det viser sig herav, at der er en påtagelig forskjell mellem på den ene side håndverksindustrien, hvor bevegelsen mere faller sammen med bevegelsen i hele gruppen under ett, og på den annen side fabrikkindustri, småindustri og resten av gruppen, hvorunder henhører bergverksdrift, hyttedrift, stenbrudd, torvdrift, isdrift samt anlegg og vedlikehold av kommunikasjoner. Til disse 3 underavdelinger av gruppe II hører nemlig en så godt som stadig stigende andel av det samlede antall utvandrere.

Denne forskjell kan tenkes å henge sammen med forskyvninger i antallet av de personer som til forskjellige tider har vært beskjeftiget innen hver av disse næringsgrener, hvorfor man nedenfor hitsetter en oversikt herover på grunnlag av opgavene over den tilstedeværende mannlige befolkning over 15 år ved de 3 siste folketellinger:

Erhvervsgrupper.	Tilstedeværende mannlige personer over 15 år ved folketellingen		
	1. jan. 1891.	3. des. 1900.	1. des. 1910.
Fabrikkindustri	40 419	55 138	66 676
Håndverksindustri	70 587	92 352	78 703
Småindustri	6 883	10 290	10 031
Andre til gruppe II henhørende	9 467	19 394	18 629
Hele gruppen	127 356	177 174	174 039

Sammenholder man disse opgaver med den foregående tabells oplysninger angående utvandringen innen de forskjellige grupper, vil man kunne beregne hvor mange der årlig har utvandret pr. 1 000 voksne menn innen vedkommende klasse. Og en sådan beregning er foretatt i nedenstående tabell, idet man har gått frem på samme måte som foran side 55 angitt for enkelte klasser innen gruppe I:

Gruppe.	Av hvert 1 000 voksne menn innen vedkommende gruppe utvandret årlig:					
	1886-90.	1891-95.	1896-1900.	1901-05.	1906-10.	1911-15.
Fabrikkindustri	3.3	2.8	1.7	10.5	10.4	5.7
Håndverksindustri.	11.9	8.9	4.0	19.4	19.2	7.7
Småindustri	2.0	2.3	0.9	9.0	14.2	7.0
Andre til gruppe II henhørende . .	1.8	2.0	0.7	7.7	13.2	5.7
Hele gruppe II	7.9	6.1	2.8	14.7	14.9	6.7

Utvandringsintensiteten innen disse erhvervsgrupper har altså vært synkende inntil århundreskiftet, men steg i femåret 1901–05 plutselig overordentlig sterkt — særlig i de to minste grupper. I disse fortsatte også stigningen i det følgende femår, mens utvandringsintensiteten for de to største grupper var omtrent den samme. I siste femår — fra 1911—15 — var der nedgang over hele linjen. Størst har utvandringsintensiteten den hele tid vært innen håndverket. Best stod i lengere tid de to smågrupper; men i de 10 år 1906 1915 har utvandringen innen disse vært så sterk, at den — især i småindustrien — forholdsvis har oversteget utvandringen blandt personer beskjeftiget i fabrikkindustrien.

Innen håndverksindustrien, som har det uten sammenligning største antall utvandrede innen gruppe II, er det av interesse å undersøke hvorvidt det særlig er fra enkelte fag at utvandringen rekrutteres. Nedenstående tabell vil gi en oversikt herover:

Håndverksfag.	Antall utvandrede menn i de forskjellige håndverksgrupper i femåret[1]				
	1876—80.	1881—85.	1886—90.	1891—95.	1896—1900.
Snekkere	516	1 140	886	719	502
Tømmermenn	178	525	580	414	373
Smeder	277	554	399	298	154
Skomakere	385	898	547	445	149
Malere.	165	367	288	195	110
Skreddere	234	464	285	243	100
Murere	129	240	85	66	94
Bakere.	90	259	197	142	75

Tabellen viser at snekkere var de tallrikste, derefter tømmermenn, smeder og skomakere. Særlig i femåret 1876—80 var det også en betydelig del av utvandrerne som tilhørte skredderfaget.

[1] Tabellen går kun til og med femåret 1896—1900, da der for tiden efter 1903 ikke finnes særskilte opgaver over de enkelte fag.

Blandt fabrikkarbeidere utvandret især de som var beskjeftiget ved mekaniske verksteder. Antallet av disse var i de ovennevnte femårsperioder henholdsvis 135, 187, 243, 76 og 125. Ved siden herav spiller utvandring av skibsverftsarbeidere en stor rolle. Også for fabrikkindustriens vedkommende gjelder det, at opgavene efter 1903 ikke er så detaljerte at de direkte kan sammenlignes med de foregående femårs-opgaver. Innen de to viktigste grupper stillet imidlertid utvandringen sig således i årlig gjennemsnitt for årene 1903—15:

	1903—05.	1906—10.	1911—15.
Metallindustri	261	248	136
Treindustri	120	138	47

Til sammenligning kan anføres at den samlede utvandring innen fabrikkindustrien i de samme årsperioder var i årlig gjennemsnitt 681, 694 og 379.

Innen gruppe III: Handel, omsetning, samferdsel, var andelen av den samlede utvandring (se tabellen s. 52) i lengere tid i stadig stigen inntil den nådde sitt maksimum i tiden 1896—1900. I femåret 1901 05 synker den ned til å utgjøre 20.76 pct. av den samlede utvandring, men stiger i de to følgende perioder til 22.62 i 1911—15.

Tabellen side 61 viser fordelingen på de viktigste underavdelinger i gruppe III i absolutte og relative tall.

Det må i anledning av denne tabell bemerkes at der i løpet av årene 1876—1915 er foregått adskillige forandringer i inndelingen av de forskjellige undergrupper. I de første 15 år var således gruppe III lite spesifisert; fra 1891 inntrer en forbedring, idet der gis mere inngående oplysninger om livsstilling. Fra 1903 foregår der atter forandringer i gruppe-ringen. Som følge herav vil opgavene ikke bli helt nøiaktige, hvilket viser sig i uregelmessigheten innen de små grupper (se tabellen s. 61). For de større grupper vil disse forskyvninger ikke spille så stor rolle.

For så vidt angår undergruppen «handel m. v.», som omfatter kjøbmenn og andre forretningsmenn, handelsbetjenter, kontorister og arbeidere ved handel, er det absolutte tall av utvandrede høiest i femåret 1901—05 (2223), mens gruppen relativt kommer høiest op i siste femår, 1911—15. Gruppen viser i det hele tatt i forhold til det samlede antall av utvandrede menn over 15 år en jevn — om enn ikke sterk — stigning med enkelte tilløp til en litt sterkere bevegelse i femårene 1886—90, 1901—05 og 1911—15.

Den annen store undergruppe, sjøfart og skibsfart, viser fra 1876 til 1900 en stigning i andelen av utvandrede fra 3.38 til 19.93 pct., en stigning som var meget større enn for gruppe III som helhet. Mens således utvandringen i nevnte undergruppe i femåret 1896—1900 var 476 pct. større enn i femåret 1876—80, var utvandringen innen hele gruppe III bare 264 pct. større og den samlede utvandring av voksne menn var endog 2.2 pct. mindre.

Denne store stigning i antallet av utvandrere blandt sjøfolk i slutningen av forrige århundre skyldes antagelig de vanskelige forhold som skibsfarten på den tid arbeidet under ved overgangen fra seilskib til dampskib, og at disse da de blev tatt i bruk, krevet langt mindre bemanding enn seilskutene.

Efter 1900 inntrer en tilbakegang i utvandringen av sjøfolk i forhold til det samlede antall utvandrede personer, mens det absolutte antall når maksimum først i femåret 1901—05.

Grupper.	Antallet av utvandrede menn over 15 år i gruppen: Handel, omsetning, samferdsel, absolutt og i procent av samtlige utvandrede menn over 15 år.							
	1876-80.	1881-85	1886-90.	1891-95.	1896-1900.	1901-05.	1906-10.	1911-15.
Absolutte tall.								
Handel og pengeomsetning	419	1072	1411	943	582	2223	1912	1162
Landtransport	27	72	92	63	31	815	998	514
Skibsførere	648	3646	6246	329	256	1550	246	130
Styrmenn og maskinister				675	515		756	621
Sjømenn, matroser og fyrbøtere				4604	2962	7410	6467	2809
Andre til gruppe III henhørende	104	27	24	14	13	134	181	103
Hele gruppen	1198	4817	7773	6628	4359	12132	10560	5339
Relative tall.								
Handel og pengeomsetning	2.19	2.37	3.55	3.10	3.11	3.80	3.84	4.92
Landtransport	0.14	0.16	0.23	0.21	0.17	1.39	2.01	2.18
Skibsførere	3.38	8.06	15.70	1.08	1 36	2.65	0.49	0.55
Styrmenn og maskinister				2.22	2.75		1.52	2.63
Sjømenn, matroser og fyrbøtere				15.14	15.82	12.68	13.00	11.90
Andre til gruppe III henhørende	0.55	0.06	0.06	0.04	0 07	0.24	0.37	0.44
Hele gruppen	6.26	10.65	19.54	21.79	23.28	20.76	21.23	22.62

Til nærmere belysning av forholdet kan utvandringsintensiteten beregnes på samme måte som tidligere for de to første hovedgrupper, idet man legger til grunn følgende opgaver over den tilstedeværende [1]) mannlige befolkning over 15 år ved de tre siste folketellinger.

Erhvervsgrupper.	1. januar 1891.	3. desbr. 1900.	1. desbr. 1910.
Handel	33 247	43 295	47 504
Sjøfart (skibsførere, styrmenn, maskinister, sjømenn, matroser, fyrbøtere)	40 946	40 525	37 741
Andre grupper	15 774	26 969	31 284
Hele gruppe III	89 967	110 789	116 529

[1] For sjøfarten er regnet den hjemmehørende befolkning, derfor kommer der et tillegg til antallet av personer innen den hele gruppe som er lik differensen mellem hjemmehørende og tilstedeværende menn over 15 år, beskjeftiget ved sjøfart og skibsfart.

Den på grunnlag herav beregnede utvandringsintensitet vil fremgå av følgende tabell:

Grupper	Av hvert 1000 voksne menn innen vedkommende gruppe utvandret årlig:					
	1886-90.	1891-95	1896-1900.	1901-05.	1906-10.	1911-15.
Handel	8.5	5.7	2.7	10.3	8.0	4.9
Sjøfart	30.5	27.4	18.4	44.2	39.6	18.9
Andre til gruppe III henhørende.	1.5	1.0	0.3	7.0	7.5	3.9
Hele gruppe III . . .	17.3	14.7	7.9	21.9	18.1	9.2

Som tabellen viser, var der en sterk nedgang i utvandringsintensiteten i årene 1886—1900; forholdsvis sterkest var nedgangen i femåret 1896—1900; men desto voldsommere var også stigningen igjen i næste femår fra 1901—1905, da utvandringsintensiteten for handelens vedkommende var 10.3 ‰ og for sjøfartens endog 44.2 ‰. Efter 1906 kommer en nedgang som fortsetter i næste femår (1911—15). De store forandringer i undergruppen «Andre til gruppe III henhørende» må antagelig for en vesentlig del tilskrives den forholdsvis store stigning som fra århundreskiftet av (se tabellen s. 61) fant sted i utvandringen av personer beskjeftiget med landtransport. Såvel i denne undergruppe som i undergruppen «handel» antas for øvrig også de før omtalte omgrupperinger å ha spilt en rolle.

Utvandringsintensiteten var ubetinget størst innen sjøfarten.

Det kan være av interesse å sammenstille utviklingen av utvandringsintensiteten innen hovedgruppen: «Grubedrift, bergverksdrift, industri» og undergruppen «Handel og omsetning» i gruppe III:

Tidsrum.	Antall utvandrede pr. 1000 menn over 15 år beskjeftiget innen gruppe II.	Antall utvandrede pr. 1000 menn over 15 år beskjeftiget innen undergruppen „handel" i gruppe III.
1886—1890	7.9	8.5
1891—1895	6.1	5.7
1896—1900	2.8	2.7
1901—1905	14.7	10.3
1906—1910	14.9	8.0
1911—1915	6.7	4.9

Begge grupper viser nogenlunde den samme nedgang i utvandringen i årene før 1900 og en påfallende sterk økning like efter århundreskiftet. Denne stigning må vel settes i forbindelse med den slappelse i forretningslivet i sin almindelighet som gjorde sig så sterkt gjeldende her i landet efter de gode tider i 90-årene.

For gruppene IV, VI og VII: «Offentlig arbeide og privat immaterielt erhverv», «formuesinntekt, pensjon, føderåd» og «uten erhverv eller uopgitt erhverv» spiller utvandringen så liten rolle at en mere inngående undersøkelse neppe vil ha nogen interesse.

For imidlertid å kunne sammenligne utvandringsintensiteten for disse grupper med de tidligere behandledes hitsettes en tabell som viser utvandringen pr. 1000 innen disse 3 klasser. Beregningen er foretatt på grunnlag av folketellingsopgavene på samme måte som for de øvrige gruppers vedkommende.

	Antall utvandrede pr. 1000 menn over 15 år.		
	Offentlig arb. og privat imm. erhverv.	Formuesinntekt, føderåd og pensjon.	Uten erhverv eller uopgitt erhverv.
1886—1890 . . .	6.3	0.07	4.9
1891—1895 . . .	2.1	0.15	2.4
1896—1900 . . .	0 9	0.16	1.8
1901—1905 . . .	2.7	0.25	9.4
1906—1910 . . .	2.5	0.29	12.2
1911—1915 . . .	1.4	0.11	2.0

Som man vil se, er der for samtlige grupper en økning i utvandringsintensiteten i de to femårsperioder 1901 - 05 og 1906—10 sammenlignet med 90-årene. Særlig sterk er stigningen innen gruppe VII: «uten erhverv eller uopgitt erhverv». Dette tør muligens henge sammen med at under den sterke utvandring som fant sted i disse femårsperioder, har der vært adskillige arbeidsløse, som ikke har angitt noget bestemt erhverv.

Gruppe V, der omfatter «Dagarbeidere og utilstrekkelig betegnet erhverv», har utgjort en stor procent av den samlede utvandring. Tabellen side 64 viser fordelingen på de forskjellige undergrupper innen gruppen.

Angående bevegelsen i denne gruppes viktigste underavdelinger «dagarbeidere» og «hjemmeværende familiemedlemmer» tør det i det store og hele være tilstrekkelig å henvise til det foregående, hvorav fremgår at der i tidens løp under den statistiske behandling av tallene har funnet sted viktige omgrupperinger, der er skyld i den sterke avtagen av disse undergruppers betydning for utvandringen. Her skal alene påpekes den påfallende store nedgang i antallet av utvandrede dagarbeidere fra 1906 av. Denne nedgang formodes å stå i forbindelse med den sterke utvikling i denne tid av vår industri, som til nyanlegg i stor utstrekning nettop benyttet arbeidere hørende til denne gruppe.

En beregning av utvandringsintensiteten på grunnlag av folketellingsopgavene vil ikke være av nogen interesse for denne gruppes vedkommende, idet de store forandringer i grupperingsmåten ved folketellingenes livsstillingsopgaver nettop innen denne gruppe gjør en sådan beregning usikker og derfor uten større verdi.

Den foregående utvikling har vist at utvandringsintensiteten har stillet sig temmelig forskjellig i de forskjellige erhvervsgrupper. For opnåelsen av

Grupper.	Antall utvandrede menn over 15 år i gruppen: Huslig arbeide og erhverv av ubestemt art. Absolutt og i procent av samtlige utvandrede menn over 15 år.							
	1876-80	1881-85.	1886-90.	1891-95.	1896-1900.	1901-05.	1906-10.	1911-15.
Absolutte tall.								
Dagarbeidere og utilstrekkelig opgitt erhverv	10 243	24 713	18 054	11 809	6 466	16 475	4 794	1 065
Hjemmeværende familiemedlemmer	1 160	2 419	2 714	482	223	279	82	6
Andre	297	863	453	762	345	445	65	74
Hele gruppe V.	11 700	27 995	21 221	13 053	7 034	17 199	4 941	1 145
Relative tall.								
Dagarbeidere og utilstrekkelig opgitt erhverv	53.50	54.63	45.37	38.82	34.54	28.19	9.64	4.51
Hjemmeværende familiemedlemmer	6.06	5 35	6.82	1.59	1.19	0.48	0.16	0.03
Andre	1.56	1.90	1.14	2.51	1.84	0.76	0.13	0.31
Hele gruppe V.	61.12	61.88	53.33	42.92	37.57	29.43	9.93	4.85

bedre oversikt over forholdet for så vidt tør det imidlertid være hensiktsmessig å sammenstille beregningene herover. Dette er gjort i nedenstående tabell:

Erhvervsgrupper.	Utvandret pr. 1 000 voksne menn over 15 år i tiden 1886—1915.					
	1886-90	1891-95.	1896-1900.	1901-05.	1906-10.	1911-15.
I. Jordbruk, fedrift, skogbruk, fiskeri	4.5	4.2	3.1	9.8	12.5	7.1
II. Grube-, bergverksdrift, industri	7.9	6.1	2.8	14.7	14.9	6.7
III. Handel, omsetning, samferdsel.	17.3	14.7	7.9	21.9	18.1	9.2
IV. Offentlig arbeide og priv. imm. erhverv	6.3	2.1	0.9	2.7	2.5	1.4
VI. Formuesinntekt, føderåd, pensjon	0.07	0.15	0.16	0.25	0.29	0.11
VII. Uten erhverv eller uopgitt erhverv	4.9	2.4	1.8	9.4	12.2	2.0
Samtl. utvandrede menn over 15 år[1]	13.2	10.1	5.5	17.2	14.0	6.6

[1] Ved beregning av utvandringsintensiteten for samtlige menn over 15 år er regnet med hjemmehørende folkemengde for sjøfartens vedkommende. Ved folketellingenes opgaver over den tilstedeværende folkemengde fordelt efter livsstilling kommer derfor et tillegg som er lik differansen mellem hjemmehørende og tilstedeværende menn over 15 år beskjeftiget ved sjøfart og skibsfart.

Beregningene viser at utvandringsintensiteten gjennemgående har vært sterkest innen gruppe II og III: Bergverksdrift og industri samt handel, omsetning og samferdsel. Særlig sterk har utvandringsintensiteten vært innen gruppe III, hvor der i alle perioder har utvandret flere pr. tusen enn blandt samtlige personer over 15 år. Som nevnt tidligere skyldes denne høie utvandringsintensitet den sterke utvandring av folk beskjeftiget ved sjøfart.

Felles for alle grupper (undtagen gruppe VI) er den veldige økning i utvandringsintensiteten efter århundreskiftet. For gruppe II, bergverksdrift og industri, var således denne endog over 5 ganger så sterk i femåret 1901—05 som i foregående femårsperiode. Og den samme økning gjenfinnes innen gruppe VII: Uten erhverv eller uopgitt erhverv.

Ennu sterkere var imidlertid — som i det foregående påvist — stigningen innen enkelte underavdelinger i gruppe I, nemlig for fiskere og jordbruksarbeidere. Når allikevel utvandringsintensiteten innen denne hovedgruppe i de 10 første år av dette århundrede ikke nådde op i samme høide som for gruppe II og III, skyldes dette den forholdsvis meget ubetydelige intensitet av utvandringen blandt gårdbrukere, husmenn og lign.

Merkes kan den forskjell som i femåret 1906—10 inntreffer mellem på den ene side utvandringen av fiskere og jordbruksarbeidere og på den annen side utvandringen blandt personer beskjeftiget i industri, håndverk og handel. Mens for de første utvandringsintensiteten i dette femår fremdeles er i overordentlig rask stigning, er forholdet forsåvidt for de siste nærmest begynt å bedres.

For kvinners vedkommende finnes der ingen opgaver over utvandrernes livsstilling før 1903. Efter denne tid fordeler imidlertid utvandringen av kvinner sig således på de forskjellige erhvervsgrupper:

Erhvervsgrupper.	Antall utvandrede kvinner over 15 år i gjennemsnitt årlig i årene 1903–1915 fordelt på erhverv.					
	Absolutte tall.			Relative tall.		
	1903-05.	1906-10.	1911-15	1903-05.	1906-10.	1911-15.
				Pct.	Pct.	Pct.
I. Jordbruk, fedrift, skogdrift, fiskeri	45	52	39	0.63	0.91	1.17
II. Grubedrift, bergverksdrift, industri	406	559	396	5.69	9.78	11.75
Herav: Småindustri	320	400	229			
III. Handel, omsetning, samferdsel	170	302	247	2.38	5.29	7.33
Herav: Handelsbetjenter og kontorister	130	239	202			
IV. Offentlig arbeide og priv. imm. erhverv	38	75	58	0.53	1.32	1.72
V. Huslig arbeide og erhverv av ubestemt art	4 645	4 520	2 546	65.11	79.05	75.59
VI. Formuesinntekt, føderåd, pensjon	4	9	4	0.06	0.15	0.12
VII. Uten erhverv	147	96	56	2.07	1.68	1.68
Herav: Privatforsørgede	147	95	56			
VIII. Uopgitt erhverv	1 679	105	22	23.53	1.82	0.64
Tilsammen	7 134	5 718	3 368	100.00	100.00	100.00

Tabellen viser at der for enkelte gruppers vedkommende er en absolutt økning i utvandringen fra perioden 1903—05 til 1906—10, særlig innen «handel, omsetning o. s. v.» og «off. arbeide» og «privat imm. erhverv». Det er imidlertid sannsynlig at dette for en del skyldes grupperingen, idet et forholdsvis stort antall i tiden 1903—05 er ført på «uopgitt erhverv». For siste 5-årsperiode er der absolutt sett tilbakegang i utvandringen for samtlige grupper.

Innen gruppe II falt den største del av de utvandrede på undergruppen: Småindustri; for årsgruppene 1903—05, 1906—10 og 1911—15 henholdsvis 79.70, 71.52 og 57.79 pct. I gruppe III finnes de fleste i undergruppen: Handelsbetjenter og kontorister. I forhold til hovedgruppen utgjorde den for de samme årsperioder: 76.27, 79.10 og 81.77 pct.

Den største utvandring finnes i gruppe V, som av den samlede kvinnelige utvandring i de 3 perioder utgjorde 65.11, 79.05 og 75.59 pct. Fordelingen på de enkelte undergrupper innen denne gruppe i årlig gjennemsnitt fremgår av nedenstående oversikt:

Undergrupper.	Absolutte tall.			Relative tall.		
	1903-05.	1906-10.	1911-15.	1903-05.	1906-10.	1911-15.
				Pct.	Pct.	Pct.
Husmødre	1 778	1 107	576	24 92	19.36	17.10
Husbestyrerinner	62	92	65	0.86	1.61	1.94
Hjemmeværende barn	482	687	428	6.75	12.01	12.70
Tjenere	1 889	2 511	1 437	26.49	43.91	42 68
Andre husarbeidere	8	104	35	0.11	1.82	1.03
Dagarbeidere, utilstrekkelig opgitt erhverv	426	19	5	5.98	0 33	0.14
Tilsammen	4 645	4 520	2 546	65 11	79.04	75.59

En sammenligning med antallet av mannlige utvandrere over 15 år tør ha sin interesse.

De til gruppe V hørende utvandrede menn og kvinner utgjør i nedenstående årsperioder følgende procent av samtlige utvandrede menn eller kvinner:

	1903—05.	1906—10.	1911—15.
Mannlige	23.73	9.93	4.85
Kvinnelige	61.11	79.04	75.59

Gruppe V spiller altså en uten sammenligning større rolle ved utvandringen av kvinner enn av menn, hvilket naturlig bl. a. henger sammen med at husmødrene faller inn under denne gruppe, mens deres menn er fordelt også på de andre. Videre hører her også med kvinnelig tyende.

For femårsperioden 1911—15 foreligger også opgaver over de utvandrede husmødre fordelt efter sine menns erhverv. I følgende tabell sammenstilles antallet av voksne menn over 20 år innen de enkelte livsstillinger med antallet av husmødre fordelt efter mennenes livsstilling.

Livsstillingsgrupper.	Utvandrede voksne menn over 20 år.	Utvandrede husmødre.	Utvandrede husmødre utgjør pr. 100 utvandrede voksne menn over 20 år.
I. Jordbruk, fedrift, skogbruk, fiskeri . . .	6 768	817	12.1
Herav: Fiskeri	(1 243)	(76)	(6.1)
II. Grube-, bergverksdrift, industri	4 360	1 101	25.3
Herav: Fabrikkdrift	(1 266)	(322)	(25.4)
Håndverksdrift	(2 365)	(634)	(26.8)
III. Handel, omsetning, samferdsel.	3 905	704	18.0
Herav: Sjøfart, havnevesen m. v.	(2 730)	(498)	(18.2)
IV. Off. arbeide og priv. imm. erhverv . . .	181	41	22.7
V. Huslig arbeide og erhverv av ubest. art.	860	160	18.6
VI. Formuesinntekt, føderåd, pensjon	18	7	38.9
VII. Uten erhverv eller uopgitt erhverv . . .	38	50	-
I alt	16 130	2 880	17.9

Hvad de største grupper angår, ser det av oversikten ut som om det særlig innen gruppe II, grube-, bergverksdrift og industri, var mere almindelig å utvandre familievis enn innen gruppe I. Forsåvidt som man kan gå ut fra at de utvandrede husmødre utvandrer samtidig med sine menn, var ifølge tabellen f. eks. ca. $^1/_4$ av de utvandrede menn innen førstnevnte gruppe over 20 år gifte og medførte sine hustruer, mens på den annen side dette bare var tilfelle med ikke fullt $^1/_8$ av de utvandrede innen jordbruk, fedrift, skogbruk og fiskeri.

Der må dog advares mot å legge for sterk vekt på sistnevnte tabells sammenstilling, idet det er mulig at mennene i adskillig utstrekning kan utvandre alene for først efterpå, når de er kommet litt i vei i det nye land, å få sine familier efter. Det er for øvrig heller ikke utelukket at opgavene ikke er helt pålitelige, d. v. s. at husmødrene ikke alltid gir korrekte opgaver m. h. t. mannens yrke; jfr. f. eks. hermed tabellens opgaver under gruppe VII.

Fra og med 1903 finnes der også opgaver over utvandrernes s o c i a l s t i l l i n g. Nedenstående tabell vil vise forholdet for årsgruppene 1903—05, 1906—10 og 1911—15 for menn og kvinner over 15 år, i absolutte tall og i procent av samtlige utvandrede menn eller kvinner og utvandringsintensiteten. Ved beregning av denne siste er lagt til grunn opgavene fra folketellingene 3. desember 1900 og 1. desember 1910.

Betrakter man først det absolutte antall av utvandrede m e n n, finner man det uten sammenligning største antall i gruppen: «Arbeidere». Dessuten viser gruppene: «Selvstendig næringsdrivende», «selvstendig arbeidende» og «private betjente» et forholdsvis stort antall. Av den samlede utvandring utgjør arbeiderne for de 3 årsperioder henholdsvis 75.69, 70.76 og 69.54 pct.; dernæst kommer «private bestyrere og betjente» med 7.58, 7.25 og 8.35 pct.

Å uttale noget om utviklingen er vanskelig på grunnlag av de få årsopgaver; men det synes dog som om der er nogen forskjell mellem på den ene side selvstendig arbeidende og på den annen side selvstendig nærings-

drivende samt arbeidere. De to siste grupper har utgjort en stadig avtagende procent av det samlede antall utvandrere, mens den første gruppe i det senere har utgjort en adskillig større andel enn i årene 1903—05. Også med hensyn til utvandringsintensiteten er der en lignende forskjell mellem de tre grupper.

For kvinner finnes det største antall utvandrede i gruppene: «Selvstendig arbeidende», «arbeidere» og «tjenere»; de siste utgjør i procent av samtlige utvandrede kvinner henholdsvis 26.54, 44.19 og 42.93 pct. Der utvandret innen denne gruppe i de 3 perioder for hvert tusen kvinner over 15 år henholdsvis 18, 25 og 14.

Socialstillinger.	Utvandrede menn og kvinner 15 år og derover fordelt på socialstillinger for årsperiodene 1903—05, 1906—10 og 1911—15 i årlig gjennemsnitt.								
	Absolutte tall.			Relative tall. Pct. av samtlige utvandrede over 15 år.			Utvandringsintensitet. [1]		
	1903-05.	1906-10.	1911-15.	1903-05.	1906-10	1911-15.	1903-05	1906-10.	1911-15.
Menn.									
Selvstendig næringsdriv.	1 061	720	191	8.23	7.24	4.05	6.3	4.0	1.1
— arbeidende	265	786	362	2.05	7.90	7.67	5.5	16.6	7.6
Embedsmenn	4	45	21	0.03	0.45	0.44	2.7	1.9	0.9
Bestillingsmenn	54			0.42					
Private bestyrere	98	721	394	0.76	7.25	8.35	28.0	17.7	9.6
— betjenter	879			6.82					
Formenn, opsynsmenn	10	9	3	0.08	0.09	0.07	2.0	1.6	0.6
Tjenere	154	200	69	1.19	2.01	1.45	6.2	8.9	3.0
Arbeidere	9 754	7 040	3 283	75.69	70.76	69.54	32.8	22.2	10.4
Andre og uopgitt socialstilling	609	427	398	4.73	4.30	8.43	9.3	6.7	6.3
Tilsammen	12 888	9 948	4 721	100.00	100.00	100.00	19.3	14.2	6.7
Kvinner.									
Selvstendig næringsdriv.	36	45	35	0.50	0.79	1.05	1.6	1.9	1.5
— arbeidende	1 993	1 425	813	27.94	24.92	24.17	5 3	3.6	2.1
Embedsmenn	-	16	15	0.09	0.27	0.43	1.1	1.8	1.7
Bestillingsmenn	6								
Private bestyrere	1	404	293	0.01	7.07	8.70	8.0	9.0	6.5
— betjenter	243			3.41					
Formenn, opsynsmenn	[2]	-	[3]	0.01	-	0.01	3.3	-	3.1
Tjenere	1 894	2 527	1 446	26.54	44.19	42.93	18.5	25.6	14.6
Arbeidere	1 142	1 081	678	16.01	18.91	20.10	7.7	6.1	3.8
Andre og uopgitt socialstilling	1 618	220	88	25.49	3.85	2.61	21.9	2.7	1.1
Tilsammen	7 133	5 718	3 368	100.00	100.00	100.00	9.3	6.9	4.1

[1] Beregnet på grunnlag av den tilstedeværende befolkning uten tillegg av sjømenn o. l. [2] I tiden 1903—05 utvandret 1 person innen denne gruppe. [3] I tiden 1911—15 2 personer innen denne gruppe.

De hittil undersøkte erhvervsgrupper av utvandrede menn og kvinner omfatter bare de som er 15 år og derover. Antallet av utvandrede «privat forsørgede» under 15 år fordelt på forsørgernes livsstillinger finnes først angitt for femåret 1911—15. I nedenstående tabell er antallet av utvandrede voksne menn over 20 år stillet sammen med antallet av privat forsørgede under 15 år:

Livsstillingsgrupper.	Utvandrede voksne menn over 20 år.	Utvandrede privat-forsørgede under 15 år.	Pr. 100 utvandrede voksne menn over 20 år utgjør de privatforsørgede.
I. Jordbruk, fedrift, skogbruk, fiskeri . . .	6 768	1 168	17.3
Herav: Fiskeri	(1 243)	(101)	(8.1)
II. Grube-, bergverksdrift, industri	4 360	1 609	36.9
Herav: Fabrikkdrift	(1 266)	(470)	(37.1)
Håndverksdrift	(2 365)	(856)	(36.2)
III. Handel, omsetning, samferdsel.	3 905	770	19.7
Herav: Sjøfart, havnevesen m. v.	(2 730)	(500)	(18.3)
IV. Off. arbeide og priv. imm. erhverv . . .	181	41	22.7
V. Huslig arbeide og erhverv av ubestemt art	860	326	37.9
VI. Formuesinntekt, føderåd, pensjon	18	6	33.3
VII. Uten erhverv eller uopgitt erhverv . . .	38	187	-
Tilsammen	16 130	4 107	25.5

Denne tabell synes stort sett å bekrefte den slutning som man trakk av den ovenfor (side 67) anførte tabell, at innen gruppe II utvandres der mere i familier enn innen gruppe I. Men man må dog også her ved sammenstillingen av de enkelte opgaver ha for øie, at forsørgerne kan være utvandret i forveien, mens familiene kommer efterpå.

e) Utvandringens fordeling på de forskjellige årstider.

Opgaver herover er fra og med 1876 offentliggjort i Det Statistiske Centralbyrås publikasjoner angående folkemengdens bevegelse. Og en på grunnlag av disse opgaver opstillet tabell, som angir utvandringens størrelse i de enkelte måneder for hvert enkelt år siden 1876, er inntatt som tabell VI i det medfølgende tabellverk.

Da imidlertid de i tabellen gjengivne tall i og for sig er mindre egnet til å gi et klart billede av de med årstiden stedfunne vekslinger, skal her meddeles en på grunnlag av sammendrag for hvert femår foretatt beregning over utvandringens procentvise fordeling på de enkelte måneder.

Av tabellen fremgår med tydelighet hvor ujevnt utvandringen er fordelt over årets forskjellige måneder. Den er minst i vintermånedene, vokser meget sterkt utover våren og avtar så igjen i noget langsommere tempo utover sommeren og høsten.

Tabellen viser dernæst, at der i utvandringens fordeling over de enkelte måneder er foregått en ikke ubetydelig forandring i løpet av de 40 år fra 1876 til 1915.

	Utvandringens fordeling på de enkelte måneder i procent av den samlede utvandring i tidsrummet:											
	Jan.	Febr.	Mars	April.	Mai.	Juni.	Juli.	Aug.	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Desbr.
1876—1880 .	0.23	0.55	3.44	20.97	29.66	16.28	8.58	7.15	5.39	4.73	2.45	0.57
1881—1885 .	0.40	1.46	7.87	21.21	25.93	14.71	8.32	7.22	6.45	3.97	1.77	0.69
1886—1890 .	0.87	2.36	13.78	20.65	21.00	12.01	8.14	8.06	6.38	4.25	1.92	0.58
1891—1895 .	1.08	4.00	15.37	21.20	18.38	11.82	7.41	7.97	5.98	3.69	2.24	0.86
1896—1900 .	1.26	3.72	17.56	18.79	16.17	10.05	6.21	8.70	8.94	5.06	2.60	0.94
1901—1905 .	1.47	5.25	15.56	19.24	15.32	9.60	6.40	8.43	8.75	6.13	2.71	1.14
1906—1910 .	1.74	4.75	17.71	19.70	13.88	7.86	6.15	8.49	9.06	6.39	3.29	0.98
1911—1915 .	2.01	5.52	18.76	16.94	12.21	7.35	7.18	8.24	9.48	7.15	3.89	1.27
1876—1915 .	1.12	3.49	13.66	20.02	19.10	11.22	7.30	8.02	7.54	5.14	2.52	0.87

Ikke blott er forskjellen mellem maksimum og minimum i de senere år blitt adskillig utjevnet. Mens i femåret 1876—1880 i en enkelt måned ikke mindre enn 29.66 pct. av det samlede antall utvandrere i femåret forlot landet, er maksimumsprocenten i tidsrummet 1911—1915 sunket til 18.76. På samme måte utgjorde det minste antall utvandrere i en enkelt måned i 1876—80 0.23 pct. av det samlede antall utvandrere i femåret, mens minimumsprocenten i 1911—15 er steget til 1.27.

Dernæst faller tidspunktet for den sterkeste utvandring i løpet av året stadig tidligere på året. I de 3 første femårsperioder er det mai måned som flertallet av utvandrerne har valgt for sin avreise. Forskjellen i utvandringsprocent mellem april og mai utjevnes dog efterhånden, og fra og med femåret 1891—95 er det april som har den sterkeste utvandring. Litt efter litt utjevnes så forskjellen mellem mars og april, inntil den førstnevnte måned i femåret 1911—1915 opviser den høieste utvandringsprocent 18.76, mens april ikke når høiere enn til 16.94.

Hvor sterk utjevningen på de enkelte måneder har vært i løpet av de 40 år, vil kanskje best belyses ved følgende tall: Mens i femåret 1876—80 næsten nøiaktig $^2/_5$ av samtlige utvandrere reiste i 2net kvartal, blir utvandringsprocenten i dette senere stadig mindre, for i siste femårsperiode kun å nå op i ca. 36.5. Samtidig falt på 1ste kvartal vel 26 pct., på 3dje kvartal næsten 25 pct. og på 4de kvartal vel 12 pct.

Årsaken til denne iøinefallende utjevning er utvilsomt for den alt overveiende del å søke i de forbedrede kommunikasjoner. Utvandrernes betenkeligheter ved å innlate sig på reisen i de mere værhårde måneder måtte nemlig efterhånden avta, eftersom farene og ulempene ved reisen forminskedes som følge av innsettelsen av stadig større og bedre utstyrte dampskib i emigrantrutene.

f) Utvandringen over de enkelte havner.

Også angående dette punkt gir Det Statistiske Centralbyrås skrifter om folkemengdens bevegelse oplysninger. Og en på disse bygget tabell er som tabell VII inntatt i tabellverket.

Denne tabell er imidlertid likeså litt som dettes tabell VI umiddelbart egnet til å gi en klar oversikt over utvandringens fordeling og de i tidens løp heri inntrådte forandringer. Og man skal derfor også her hitsette en på femårssammendrag bygget tabell, som viser hvor mange procent de over en enkelt havn i hvert femår utvandrede utgjør av det samlede antall utvandrere i vedkommende tidsrum.[1]

I tidsrummet:	Utvandringens fordeling på de enkelte havner i procent av den samlede utvandring								Herav utgjorde:		
	Kristiania.	Kristiansand.	Stavanger.	Bergen.	Kristiansund.	Trondhjem.	Andre byer.	Tilsammen.	Norske.	Svenske.	Andre.
1876—1880 .	62.19	2.97	4.33	10.12	1.17	17.71	1.51	100.00	90.25	9.46	0.29
1881—1885 .	56.75	5.41	7.32	10.25	1.89	17.75	0.63	100.00	89.99	9.58	0.43
1886—1890 .	52.25	10.23	8.24	7.63	2.06	16.48	3.11	100.00	82.53	16.76	0.71
1891—1895 .	43.81	13.90	7.96	8.08	2.07	20.98	3.20	100.00	79.17	19.47	1.36
1896—1900 .	34.23	16.83	10.07	10.95	2.86	18.78	6.28	100.00	88.12	11.29	0.59
1901—1905 .	42.45	10.18	8.53	9.47	1.83	22.70	4.84	100.00	86.28	12.87	0.85
1906—1910 .	38.98	10.43	8.24	11.78	1.88	23.29	5.40	100.00	87.73	11.48	0.79
1911—1915 .	37.63	9.27	8.96	14.91	1.37	24.25	3.61	100.00	80.73	18.08	1.19
1876 1915 .	46.60	9.63	8.00	10.12	1.88	20.31	3.46	100.00	85.67	13.55	0.78

Det vil herav sees at utvandringen over Kristiania er betydelig større enn fra nogen av de øvrige havner. Gjennemsnittlig er for de 40 år som tabellen omfatter, henimot 47 pct. av utvandrerne reist fra denne by. Dernæst kommer Trondhjem med vel 20 pct., Bergen med vel 10 pct., Kristiansand med henimot 10 pct. og Stavanger med 8 pct.

Forholdet har dog ikke i det hele tidsrum stillet sig ensartet. I femåret 1876—80 utvandret ikke mindre enn vel 62 pct. eller næsten $^2/_3$ av samtlige utvandrere over Kristiania. Efterhånden avtok imidlertid utvandringsprocenten sterkt, inntil den i slutningen av 90-årene sank til 34.23 pct. Efter en mindre stigning i begynnelsen av dette århundre har procenten senere igjen sunket, inntil den i femåret 1911—15 utgjorde 37.63.

For Trondhjems vedkommende har utviklingen gått i den motsatte retning. Procenten av utvandrere over denne havn er i løpet av de 40 år steget med et par mindre tilbakeslag fra 17.71 i 1876—80 til 24.25 i det sist forløpne femår. I dette utgjorde antallet av utvandrere over Trondhjem næsten $^2/_3$ av antallet av de over Kristiania emigrerte personer.

Også i utvandringen over Kristiansand og Stavanger har der funnet sted en betydelig økning, som vedvarte like til slutningen av 90-årene. Efter den tid har der vært nogen tilbakegang. For Bergens vedkommende har bevegelsen vært noget ujevn. Ubetinget størst har dog utvandringsprocenten vært i det sist forløpne femår, da den nådde op i en høide av 14.91 eller omtrent 50 pct. mere enn i femåret 1876–80.

[1] Det skal uttrykkelig fremheves at denne tabell i motsetning til de øvrige tabeller omhandler samtlige utvandrere over norske havner, altså ikke bare norske utvandrere. Jfr. nedenfor i teksten.

Som det fremgår av tabellen, kleber imidlertid ved denne den mangel at den ikke særskilt for de enkelte havner angir antallet av norske, som er utvandret over disse. Der er derfor en mulighet for at dens opgaver kan bli noget misvisende, når det gjelder spørsmålet om fordelingen av de norske utvandrere på de enkelte havner. Og særlig gjelder dette for de senere femårsperioder, da antallet av utenlandske utvandrere over norske havner i løpet av de 40 år fra 1876 er øket fra henimot 10 pct. til over 19 pct. av samtlige utvandrere.

Det vilde derfor ha vært ønskelig om der også kunde erholdes spesifiserte opgaver over antallet av norske, svenske og andre, som er utvandret over hver enkelt havn. Og sådanne opgaver finnes også for enkelte år offentliggjort i de årlig utkommende «Meddelelser fra Det Statistiske Centralbyrå». Fullstendige er imidlertid opgavene kun for de 2 siste femårsperioder, hvorfor man kun for disse har utarbeidet sammendrag, som hitsettes i nedenstående tabell særskilt for norske utvandrere.

Tidsrum.	Utvandring av norske utvandrere over							
	Kristiania	Kristiansand	Stavanger	Bergen.	Kristiansund.	Trondhjem.	Andre byer.	Tilsammen.
Absolutte tall:								
1906—10	35 304	10 063	8 213	11 745	1 871	15 085	5 382	87 663
1911—15	16 197	5 062	4 930	8 045	750	7 579	1 990	44 553
Relative tall:								
1906—10	40.27	11.48	9.37	13.40	2.13	17.21	6.14	100.00
1911—15	36.35	11.36	11.07	18.06	1.68	17.01	4.47	100.00

Sammenholder man denne tabell med den foregående, vil det straks falle i øinene, at det er for Trondhjems vedkommende der kan påvises den største avvikelse mellem de to tabellers opgaver. Og da det er den siste av disse som for denne by opviser den laveste procentsats, følger herav at Trondhjem er en av de norske havner hvorover utlendingenes utvandring særlig foregår. Av de 13 379 personer, som i femåret 1911—15 utvandret over denne havn, var ikke mindre enn 5 800 eller vel 43 pct. utlendinger. Av samtlige utlendinger som i dette femår utvandret over norsk havn, valgte således i alt hen imot 55 pct. Trondhjem som utgangspunkt for sin reise.

Også forsåvidt Bergen angår, er der er en ganske betraktelig forskjell mellem de to tabeller. Forskjellen går dog her i motsatt retning, hvad der viser at utlendingenes utvandring i forholdsvis liten utstrekning foregår over Bergen. Av de 8 230 utvandrere over denne by i tidsrummet 1911—1915 var alene 185 eller ca. 2¼ pct. utlendinger. Av samtlige utenlandske utvandrere i den samme tid utgjør dette kun henimot 2 pct. Mens Trondhjem er den viktigste utvandringshavn næst efter Kristiania, når der sees hen til den samlede utvandring over landet, rykker Bergen op forbi Trondhjem når spørsmålet kun er om den rent norske utvandring.

Som det er å vente, er den utenlandske utvandring over Kristiansand og Stavanger ganske ubetydelig. I det sist forløpne femår utgjorde antallet av sådanne utvandrere henholdsvis kun 54 og 16.

Næst efter Trondhjem finner den sterkeste utvandring av utlendinger sted over Kristiania. I det nevnte tidsrum utvandret således over denne by 4 571 eller ca. 43 pct. av samtlige utlendinger. Av de 20 768 personer, som i alt reiste fra Kristiania, var ca. 22 pct. utlendinger. For det foregående femår 1906—1910 utgjorde de tilsvarende procenttall henholdsvis ca. 30 og ca. 9½. Bevegelsen synes derfor å ha gått i retning av en koncentrasjon av utvandringen av utlendinger på de to havner Kristiania og Trondhjem.

g) Utvandrernes bestemmelsessteder.

Som allerede i avsnittet om utvandringens historie nevnt inneholder de offisielle statistiske opgaver før året 1867 ingen oplysninger om utvandring til andre oversjøiske land enn Amerika. Nevnte år drog imidlertid ifølge disse opgaver en enkelt utvandrer til Australia, det følgende år var det to, og derefter steg antallet jevnt til og med 1872, hvorefter der blev nogen tilbakegang. I 1880 steg utvandringen til Australia plutselig til 595, men har efter den tid kun et enkelt år — 1899 — nådd så høit som til 148. I 1900 utgjorde antallet av utvandrere med Australia som bestemmelsessted 99, ellers har antallet vært ganske ubetydelig. I krigsårene 1914—18 er der således i alt bare utvandret 13 personer. Nærmere oplysninger for de enkelte år gir tabellverkets tabell VIII:

Når antallet av utvandrere til Australia i 1880 blev så stort, skyldes det ifølge «Oversigt over folkemengdens bevegelse 1866—1885» s. 114 vesentlig en i nevnte år stedfunnen større ekspedisjon hovedsakelig fra Drammen og omegn til Sandwichsøene. For øvrig har bestemmelsesstedet især vært Sydaustralia, Victoria og Ny-Zealand.

Hvad utvandring til andre oversjøiske land angår, viser de offisielle opgaver fra 1880 en utvandring av 2 personer til Natal. I de 2 følgende år utvandret også i alt 7 personer til Afrika. Ifølge ovennevnte oversikt har imidlertid adskillige norske misjonærer og assistenter med familie reist til Zulu og Madagaskar, likesom også endel er utvandret til Afrika for øvrig, således bl. a. et selskap fra Bergen til Natal. Tilsammen antas til denne verdensdel å være utvandret over 100 personer i løpet av de siste 20 år før slutningen av 80-årene.

I 1883 begynner enkelte utvandrere å reise til Britisk Nord-Amerika i 1884 også til Syd-Amerika. Noget større omfang fikk dog ikke denne utvandring i den første tid. Når bortsees fra 1892, da der til Britisk Nord-Amerika drog 223 utvandrere, nådde antallet av emigranter til dette land ikke noget år over 100 før i 1900. Dette og det følgende år utvandret henholdsvis 112 og 143. Fra 1902 av og utover til og med 1913 nådde utvandringen hvert år, alene med undtagelse av 1908 og 1909, en høide av over 1000, således at der i alt i løpet av de 15 år fra 1901—1915 utvandret ca. 16 000. Under krigsårene er ogsaa utvandringen til Britisk Nord-Amerika gått sterkt tilbake.

Næst efter de Forenede Stater har Britisk Nord-Amerika vært det viktigste mål for de norske utvandrere, hvad der navnlig skyldes de nyopdagede gullfelter i Klondyke.

Syd-Afrika har i nogen grad tildratt sig opmerksomheten, idet navnlig i året 1903 forholdsvis mange (303 personer) utvandret hertil. Utvandringen til Central-Amerika og til Syd-Amerika (særlig Argentina) har aldri nådd nogen større høide. Og det samme gjelder også, for så vidt angår utvandrin-

gen til Asia, idet det i almindelighet bare har dreiet sig om en eller et par personer om året. Det største antall er reist i de aller siste år; under krigsårene 1914 18 utvandret således tilsammen 51.

Til opnåelse av bedre oversikt over utvandringsstrømmens fordeling efter de forskjellige bestemmelsessteder hitsettes nedenfor en tabell, der viser hvor mange procent av det samlede antall utvandrere i hvert femår efter 1866 har utvandret til de forskjellige steder.

År.	U. S. A.	Britisk Nord-Amerika.	Det øvrige Amerika.	Australia.	Afrika.	Asia.	Tilsammen.
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct	Pct.	Pct.	Pct.
1866—70.	99.91	-	-	0.09	-	-	100.00
1871—75.	96.74	-	-	3.26	-	-	100.00
1876—80.	98.30	-	-	1.69	0.01	-	100.00
1881—85.	99.93	0.01	-	0.05	0.01	-	100.00
1886—90.	99.61	0.22	0.04	0.12	0.01	-	100.00
1891—95.	99.15	0.66	0.03	0.04	0.12	-	100.00
1896—1900.	97.79	0.60	0.06	0.78	0.75	0.02	100.00
1901—1905.	94.18	5.24	0.09	0.02	0.47	-	100.00
1906—10.	92.99	6.81	0.08	0.04	0.08	-	100.00
1911—15.	88.83	10.81	0.11	0.07	0.13	0.05	100.00

Det fremgår herav, at det først er i dette århundre at utvandringen til andre oversjøiske land enn Nord-Amerikas forenede Stater blir av nogen betydning. Og selv da er det bare Britisk Nord-Amerika, som her kommer i betraktning, idet den procentdel som faller på de andre oversjøiske land, er aldeles forsvinnende.

h) *Hjemvendte norsk-amerikanere.*

De opgaver som foreligger over innvandring til landet, herunder også gjeninnvandring av norsk-amerikanere, er — som foran i avsnitt II nærmere påvist — meget sparsomme. Først ved lov av 24. juni 1915 om forandring i lov av 4. mai 1901 er nemlig anmeldelsesplikt pålagt alle innvandrere – også tidligere utvandrede nordmenn som ikke har erhvervet borgerrett i fremmed land og innflyttere som har norsk innfødsrett.

Over den almindelige innvandring har der imidlertid kunnet foretas visse beregninger, da folketellingsopgavene inneholder oplysninger om f ø d e s t e d. Og forsåvidt som antallet av innvandrede personer født i Nord-Amerika antageligvis i almindelighet kan betraktes som hjemvendte norsk-amerikaneres barn, vil dette antall være et slags mål for stigningen i gjeninnvandringen. Ifølge «Hovedoversikt over folkemengdens bevegelse 1886–1900» beregnes på grunnlag av folketellingsopgavene og under hensyntagen til den antatte dødelighet det gjennemsnittlige antall av innvandrede personer født i Nord-Amerika årlig å ha vært i 1866–1875 19, i 1876—1890 66 og i 1891—1900 287. Herunder er dog bare tatt med nettoinnvandring, idet man har måttet se bort fra antallet av de innvandrede som har erstattet de på ny utvandrede.

I «Meddelelser fra Det Statistiske Centralbyrå» for 1904 uttales der s. 46 ang. dette forhold: «At der navnlig i tiåret 1891—1900 er foregått en betydelig tilbakestrømning av norske amerikanere kan bl. a. sluttes av det resultat som folketellingene har gitt med hensyn til personer fødte i Amerika og bosatte i Norge. Antallet herav utgjorde nemlig den 1. januar 1891: 1118 og den 3. desember 1900: 3648, blandt hvilke siste 258 midlertidig tilstedeværende og 3390 bosatte i Norge. Av det samlede antall i 1900 tilstedeværende var der 2912 barn under 15 år, hvilke altså var fødte i Amerika og innflyttet til Norge, antagelig for den største del i følge med sine tidligere fra Norge utvandrede foreldre. Følgelig antyder stigningen i antallet av de i de Forenede Stater fødte personer en i sammenheng hermed stedfunnen stigning i antallet av hjemvendende landsmenn.»

Ved å trekke sammenligning med tilsvarende forhold for Sveriges vedkommende kommer Det Statistiske Centralbyrå (i nevnte publikasjon) til den slutning at antallet av hjemvendte norsk-amerikanere eller tidligere utvandrede norske i tiden 1891—1900 i alt har dreiet sig om 20 000—30 000.

Da folketellingen 1. desember 1910 skulde finne sted, blev der medtatt et tilleggsspørsmål angående hjemvendte norsk-amerikanere. Der blev spurt om hvilket år man var utvandret fra Norge, hvilket år man atter bosatte sig her i landet, bosted ved utflytningen fra Norge samt bosted og arbeidsstilling i Amerika. De innkomne opgaver er imidlertid ikke egnet til å gi et virkelig billede av tilbakevandringen fra Amerika; de viser bare stillingen som den var 1. desember 1910. Som hjemvendte norsk-amerikanere efter denne telling blev ikke betraktet de som var vendt tilbake samme år som de var utvandret, eller som var utvandret i årene 1908—10 og vendt tilbake før 1. desember 1910.

Efter «Folketellingen i Norge 1. desember 1910», 2. hefte, skal nedenfor angis en del av de resultater som foreligger fra denne undersøkelse.

Blandt de 19 323 personer som ved folketellingen har angitt sig som norsk-amerikanere, var der 1635 som var født i Amerika. Egentlige hjemvendte norsk-amerikanere var altså bare 17 688, hvorav 13 493 menn og 4 195 kvinner.

Med hensyn til tilbakevandringen av disse egentlige norsk-amerikanere stiller denne sig således, sammenlignet med utvandringen i de samme år:

År.	Tilbakevandrere.[1]	Utvandrere.
Før 1871	18	-
1871—1875.	133	45 142
1876—1880.	123	40 244
1881—1885.	417	105 704
1886—1890.	834	80 984
1891—1895.	2 002	61 017
1896—1900.	2 285	33 837
1901—1905.	2 616	103 195
1906—1910.	9 208	87 663
Uopgitt år	52	-
I alt	17 688	-

[1] Jfr. „Folketellingen i Norge 1 desember 1910" 2det hefte (N. O. S. V 182) side 30—31

Mest iøinefallende er den store stigning i tilbakevandringen i siste femår. Om dette forhold uttales i «Hovedoversikt over folketellingen 1910» (side 49): «Man må huske på at disse år slutter sig til en meget sterk utvandringsperiode, som i og for sig vil gi en mulighet for en stor tilbakevandring. Dessuten er det rimelig at tallet av tilbakevandrere vil bli høiest i årene like før en telling: de som er kommet tilbake så nylig vil gjerne betegne sig som norsk-amerikanere, de fleste av dem lever, og det er forholdsvis få av dem som er reist ut igjen». Men selv under hensyntagen hertil må det formentlig erkjennes at tilbakevandringen var temmelig stor i perioden 1906—10, og når man da samtidig tar i betraktning den nedgang i utvandringen som fant sted i samme femårsperiode, ligger det nær å søke forklaringen — i hvert fall delvis — i den store økonomiske nedgangsperiode som inntrådte i Amerika i slutningen av 1907 og de forholdsvis gode tider som hersket i Norge på samme tid. En undersøkelse av de enkelte år bekrefter denne antagelse.

År	Tilbakevandrere.	Utvandrere.
1906.	1 163	21 967
1907.	1 627	22 135
1908.	2 230	8 497
1909.	1 973	16 152

Tallene viser en sterk økning i tilbakevandringen umiddelbart efter krisen i Amerika i 1907, samtidig som utvandringen sank fra 22 135 til 8 497. Mulig er det også at stigningen i tilbakevandringen i 1906—10 for en del kan skyldes andre grunner enn de rent økonomiske, f. eks. de i Norge i 1905 stedfunne politiske forandringer.

Tar man hele tiåret efter århundreskiftet under ett, utgjorde den samlede utvandring 190 858 personer. I samme tidsrum, 1901—10, beløp den samlede innvandring av norsk-amerikanere, herunder både hjemvendte og de som var født i Amerika, sig til 13 014. Av disse var 7 372 eller 56.7 pct. tilbakevandrere som var reist over til Amerika i tiden 1901—10. Men sammenligner man antallet av disse tilbakevandrere med antallet av utvandrere i samme tid — hvorav de førstnevnte altså rekrutteres — utgjør de bare 3.9 pct. av den veldige strøm av utvandrere som reiste over til Amerika i denne periode.

Nedenstående tabell viser det antall år, som de ved folketellingen i 1910 konstaterte norsk-amerikanere har opholdt sig i Amerika, procentvis fordelt:

Antall år bosatt i Amerika.	Menn. Pct.	Kvinner. Pct.
0— 2 år	16.29	14.78
2— 4 «	25.68	27.99
5— 9 «	32.61	34.52
10—19 «	17.26	16.24
20 år og over.	7.66	5.11
Uopgitt	0.50	1.36
Tilsammen	100	100

Over $^2/_5$ av samtlige vendte altså tilbake allerede efter 0—5 års forløp. Og enda er da ikke medregnet de som var kommet tilbake i samme år som de utvandret eller de som var utvandret i 1908—10.

Ved folketellingen spurtes også efter fødested og nuværende bosted. Ved sammenholden av besvarelsene til disse spørsmål viste det sig at de fleste norsk-amerikanere vendte tilbake til sitt fødested; for de fleste fylkers vedkommende vendte således ikke mindre enn 70—90 pct. av dem tilbake til fødestedet. For Kristiania og Bergen samt Akershus fylke var procenten lavere, mellem 60—70 pct., hvilket naturlig kommer derav, at disse befolkningscentrer trekker til sig også en rekke norsk-amerikanere som er født andre steder i landet.

Følgende tabell viser opholdsstedet for de norsk-amerikanere som var her i landet ved folketellingen i 1910:

Bosted 1. des. 1910.	Bygder.	Byer.	I alt.
Østfold	424	158	582
Akershus	652	10	662
Kristiania	-	1 132	1 132
Hedmark	932	30	962
Opland	1 128	68	1 196
Buskerud	790	290	1 080
Vestfold	457	188	645
Telemark	567	159	726
Aust-Agder	526	129	655
Vest-Agder	2 204	154	2 358
Rogaland	1 801	480	2 281
Hordaland	1 004	-	1 004
Bergen	-	233	233
Sogn og Fjordane	835	6	841
Møre	1 398	121	1 519
Sør-Trøndelag	1 475	191	1 666
Nord-Trøndelag	840	53	893
Nordland	539	66	605
Troms	170	12	182
Finnmark	75	26	101
	15 817	3 506	19 323

Som man vil se tok de fleste ophold på landsbygden efter sin hjemkomst fra Amerika — i alt 81.9 pct. Vest-Agder, Rogaland, Møre og Sør-Trøndelag er de fylker hvor de fleste hjemvendende har slått sig ned.

I hovedoversikten over folketellingen 1910 er inntatt nedenstående sammenligning mellem de hjemvendtes alder i utvandringsåret og tilbakevandringsåret og alder 1. des. 1910, procentvis fordelt på aldersgrupper.

Når man betrakter de uthevede tall, ser man tydelig forskyvningen i aldersgruppene. Mens de fleste utvandrere finnes i alderen 15—39 år, er tilbakevandrerne tallrikst i aldersgruppen 20-49 år. Ved folketellingens avholdelse finnes de fleste i gruppene 30—39 og 40—49 år. Imidlertid må man når man vil gjøre sig op et skjønn om tilbakevandringens betydning for folkeøkningen, være opmerksom på at her ikke er medregnet norsk-amerikanernes barn når disse er født i Amerika. Av de 1 635 foran omtalte ved folketellingen konstaterte personer, som var født i Amerika, var således 584 gutter og 580 piker under 15 år samt 161 menn og 179 kvinner i alderen 15—25 år. Disse tall er naturligvis ikke fullstendige; men de viser at tilbakevandringen har større betydning for folkeøkningen enn aldersopbygningen av de hjemvendte norsk-amerikanere skulde tyde på.

Alder.	Alder i utvandringsåret. Pct.		Alder ved tilbakevandringen. Pct.		Alder 1. des. 1910. Pct.	
	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.
Under 15 år	3.12	7.77	1.48	4.93	1.06	3.22
15—19 år	*16.10*	*17.95*	1.36	2.91	0.47	1.59
20—29 »	*55.24*	*50.77*	*38.70*	*42.17*	*17.02*	*24.62*
30—39 »	*16.24*	*14.24*	*34.42*	*29.73*	*29.62*	*28.84*
40—49 »	5.88	3.86	*14.04*	*10.44*	*25.73*	*21.56*
50—59 »	1.94	2.36	5.77	5.24	*15.07*	*11.20*
60 år og over	0.65	1.36	3.53	3.79	9.94	7.92
Uopgitt alder	0.83	1.69	0.70	0.79	1.09	1.05
Tilsammen	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Endelig inneholder den før omtalte hovedoversikt over folketellingen av 1910 oplysning om tilbakevandrernes livsstilling i Amerika og efter hjemkomsten til Norge; derimot finnes ikke oplysning om livsstilling i Norge før utvandringen.

Livsstillinger.	Hjemvendte norsk-amerikanske menns			
	Livsstilling i Amerika.		Livsstilling i Norge efter hjemkomsten.	
	Antall.	Pct.	Antall.	Pct
Gårdbrukere	1 469	10.26	5 664	*39.58*
Tjenere og andre jordbruksarbeidere.	2 411	*16.85*	1 156	8.08
Andre med jordbruk, fedrift, skogdrift og fiske beskjeftigede.	1 447	10.11	1 377	10.61
Bergverk og industri	5 531	*38.64*	2 475	*11.00*
Handel	646	3.51	951	6.46
Sjøfart	838	5.86	294	2.05
Immaterielt arbeide.	193	1.35	233	1.63
Tjenere ved huslig arbeide	66	0.46	39	0.27
Andre ved huslig arbeide.	122	0.85	129	0.83
Dagarbeide	436	3.05	315	2.20
Personer som lever av pensjon og formuesinntekt.	7	0.05	584	*4.08*
Privatforsørgede	1 033	7.22	811	5.68
Uopgitt erhverv	112	0.78	293	2.04

Tabellen viser at der har funnet sted en sterk forskyvning i livsstillingsklassene efter gjeninnvandringen. Tallrekken for livsstillinger i Norge har høiere tall for gårdbrukere, handel, immaterielt arbeide og formuesinntekt, tallrekken for livsstillinger i Amerika for alle de andre stillinger,

særlig for jordbruksarbeide, industri og sjøfart. Der er i det hele tatt foregått en forskyvning fra lavere livsstillinger til høiere. Særlig påfallende er den store procent av de tilbakevandrede, som blir gårdbrukere i Norge.

Nedenstående tabell belyser nærmere dette forhold:

Livsstilling i Amerika.		Gårdbrukere efter tilbakekomsten til Norge.
Gårdbrukere	1 469	778
Tjenere og jordbruksarbeidere	2 411	1 204
Andre ved jordbruk, fedrift, skogdrift og fiske	1 447	714
Bergverk og industri	5 531	2 177
Handel	646	203
Sjøfart	838	323
Dagarbeide	436	151

Tabellen viser at de hjemvendte fortrinsvis i stor utstrekning søker å bli gårdbrukere når de vender tilbake, hvilken stilling de så har hatt i Amerika. Dette tør formentlig henge sammen med at utvandringen for den største del har vært rekruttert fra bygdene.

Efter 1910 foreligger ennu ingen norske opgaver over tilbakevandringen av nordmenn fra Amerika. Derimot finnes der i De Forenede Staters inn- og utvandringsstatistikk[1] en del opgaver som kan belyse forholdet. Imidlertid vil jo disse oplysninger ikke være fullstendige, idet de bare kan vise utvandringen fra U. S. A., mens man intet får å vite om norske tilbakevandrere fra Britisk Nord-Amerika.

U. S. A.'s utvandringsstatistikk skjelner mellem «emigrant aliens» og «non emigrant aliens», således at den ikke regner som utvandrere folk der har hatt foreløbig ophold i Amerika, f. eks. i studieøiemed, for annen utdannelses skyld, lengre tids besøk o. lign. eller folk som reiser f. eks. til sitt op-

	Samtlige „emigrant aliens" utvandret til Norge.	Av disse var skandinaver (nordm., svensker og dansker).
1. juli 1907—30. juni 1908	2 275	2 244
— 1908 — 1909	1 328	1 323
— 1909 — 1910	1 028	1 016
— 1910 — 1911	1 400	1 374
— 1911 — 1912	2 310	2 210
— 1912 — 1913	1 710	1 698
— 1913 — 1914	2 797	2 784
— 1914 — 1915	1 211	1 191
— 1915 — 1916	1 359	1 346
— 1916 — 1917	1 633	1 631
— 1917 — 1918	1 730	1 724
— 1918 — 1919	1 952	1 935
— 1919 — 1920	3 022	2 996

[1] Jfr. „Annual Report of the Commissioner General of Immigration" for årene fra og med finansåret 1907—08. Før dette år foreligger ingen detaljert utvandringsstatistikk der viser utvandringen til de forskjellige land.

rindelige hjemland på besøk o. lign. For de siste års vedkommende – fra 1. juli 1917 — er der foruten «emigrant aliens» også tatt med «naturalized citizens» og «native-born citizens». Samtlige grupper finnes fordelt efter det land de utvandrer til og folkerase. Av gruppene er det bare «emigrant aliens» og «naturalized citizens» som omfatter hjemvendende norsk-amerikanere, og av disse utgjør selvfølgelig «emigrant aliens» den overveiende del; i året 1918—19 var det således 1 952 «emigrant aliens» og 30 «naturalized citizens» som utvandret til Norge; de tilsvarende tall for 1917—18 var 1 730 og 27. Da opgaver over «naturalized» ikke finnes før fra 1. juli 1917, kan man derfor — uten å gjøre sig skyld i større unøiaktighet — regne med bare «emigrant aliens» som mål for tilbakevandringen.

Som man vil se av tabellen er det ikke mulig på grunnlag av den amerikanske statistikk å komme begrepet «hjemvendende norsk-amerikanere» nærmere enn ved å fastslå antallet av utvandrede skandinaver fra U. S. A. som har angitt Norge som fremtidig fast opholdssted («country of intended future residence»). Men man kan vel gå ut fra at under enhver omstendighet mesteparten av disse skandinaver er nordmenn. I alle tilfelle gir tabellen et billede av utviklingen fra år til år.

Tallene for de to første år stemmer godt overens med resultatene ved folketellingen (jfr. foran s. 76), når man tar i betraktning at den amerikanske statistikk omfatter tiden 1. juli til 30. juni og den norske kalenderåret. Efter en sterk tilbakevandring efter krisen i U. S. A. gikk den tilbake de nærmest følgende år for på ny å stige helt til krigens utbrudd. I de første av krigsårene var det ikke mange som reiste tilbake til Norge; men fra og med året 1916—17 blev tilbakevandringen sterkere og sterkere, og enda har der ikke vist sig tegn til nedgang. Årsaken til denne økning i tilbakevandringen kan muligens delvis søkes i U. S. A s deltagelse i krigen og delvis i de «gode tider» herhjemme under krigsårene, som øket sterkt efterspørselen efter all slags arbeidskraft.

VI. Utvandringens årsaker.

De for utvandringen i hvert enkelt tilfelle avgjørende årsaker har det selvfølgelig alltid vært og vil det også i fremtiden være vanskelig med sikkerhet å klarlegge. Hos en rekke utvandrere vil det som regel være flere forskjellige momenter som sammenvirker, således at det ennogså for vedkommende selv kan være vanskelig å utpeke et enkelt av disse momenter som den egentlige årsak for utvandringen. Selv om der — som i de senere år — foreligger statistiske opgaver bygget på direkte uttalelser fra utvandrerne, kan man ikke tillegge denne statistikk den betydning som man ellers tillegger den øvrige utvandringsstatistikk, som beror på objektive momenter. Man kan nemlig ikke gå ut fra at den i opgavene angivne årsak for hver person er den e n e s t e bestemmende for utvandringen; også de andre i de statistiske skjemaer angitte årsaker så vel som momenter, der ikke foreligger spesifisert i skjemaene, kan ha spillet inn. En sådan statistikks betydning er derfor hovedsakelig bare den at den i store trekk gir en antydning av de almindeligste utvandringsårsaker. Allerede dette er imidlertid av interesse, idet man jo ikke har til rådighet nogen annen målestokk for de enkelte årsakers betydning.

Det er først fra 1905 (se tabell IX i tabellverket) at der foreligger statistikk bygget på erklæringer fra de utvandrede selv. For den øvrige tid må man altså nøie sig med de mere almindelige slutninger som kan trekkes angående foranledningen til utvandringen.

Hvilke årsaker som ligger til grunn for den f ø r s t e u t v a n d r i n g omkring 1825, vet man ikke sikkert. Disse første utvandrere var vesentlig fra Vestlandet, hvor der på den tid var opstått flere nye religiøse sekter. Det er mulig at tilhengere av disse — særlig kvekerne — var misfornøiet med forholdene hjemme og at de følte sig tilsidesatt.[1] Men ved siden herav har utsikten til bedre økonomiske forhold, lettere adgang til å tjene penger, utvilsomt øvet innflydelse på deres beslutning. Dette synes også å bekreftes derav, at de på forhånd, 1821, sendte en mann, Kleng Peerson, over for å undersøke forholdet. Efter å ha hørt hans beskrivelse blev de opmuntret og et større selskap kom, som nevnt tidligere, avgårde i 1825. Da disse første utvandrere var jordbrukere, ligger det også nær å søke årsaken til utvandringen i vanskelige jordforhold, lite lønnsom gårdsdrift og vanskeligheter med å erhverve jord. Amerika med sine uhyre strekninger av udyrket jord, som kunde erholdes til forholdsvis rimelig pris, kunde ikke annet enn virke lokkende.

[1] Jfr. Ot. prp. nr. 24 for 1921 om forandring i lov om kontroll med befordring av utvandrere til fremmede verdensdeler av 22 mai 1869 (side 12).

Da det ryktedes hjemme i Norge at det hadde gått bra for de fleste av de tidligste utvandrere, grep vandrelysten om sig, fremkalt og opmuntret ved brev fra slektninger og venner «derover» og beretninger av folk som hadde sett hvordan forholdene var. Fra 1836 av var da også utvandringsstrømmen i nogen år jevnt og langsomt økende til begynnelsen av 40-årene, da den blir sterkere, jfr. tabell I.

I «Tabeller vedkommende folkemengdens bevegelse i årene 1856—1865» uttales der angående årsakene til utvandringen: «Det ligger ikke i min plan her å gå nærmere inn på årsakene til den norske utvandring; jeg skal blott påpeke, at i de år da den tok sin egentlige begynnelse (d. v. s. 1836—1845), var aldersklassen 20—30 år, der forholdsvis inneslutter mange arbeidssøkende, i en usedvanlig sterk tilvekst — den steg i løpet av 10 år med ikke mindre enn 39 pct., på samme tid som de første 3 år av nevnte tidsrum var misvekstår.»

Det ligger derfor nær å tro at det ikke har vært bare smittende «amerikafeber» som har fått folk til å reise; det har efter all sannsynlighet også vært ugunstige forhold hjemme. Amtmannen i Bratsberg, hvorfra utvandringen hadde vært særlig sterk, uttaler således i anledning av en forespørsel fra departementet i 1843 bl. a.[1] at utvandringen «maa have sin Forklaringsgrund ikke alene i Folkekarakteren men ogsaa i Mangler ved de økonomiske og sociale Forhold», f. eks. bestemmelsene i odelsloven av 26. juni 1821 om arveretten til jord, åsædesretten. Disse bestemmelser hadde ført til rovdrift på skogen og til at forarmede besiddere søkte hjelp ved å avhende deler av eiendommen inntil «intet mere er at sælge, mens Eiendommen er kommen i flere forarmede Opsidderes Besiddelse. Det er fornemlig fra de Egne som hører til de fattigste at Udvandringerne hyppigst har fundet sted.» Amtmannen mente at lovgivningen også i andre henseender «lider af Brøst, der har Indflydelse paa den almindelige Velstand og paa Udvandringerne.» Han foreslo derfor departementet at den i 1843 nedsatte u t v a n d r i n g s k o m i t é skulde undersøke årsakene til utvandringen og hvorledes disse kunde motvirkes.

Denne komites stilling overfor utvandringsspørsmålet, der er typisk for tidens betraktningsmåte, kommer tydelig frem i følgende uttalelse, der går ut på[2] at «hvad enten udvandringerne have sin rod i en sygelig tilstand i Statens organisme eller i en mislig forfatning med hensyn til de sociale forholde og i en dermed foranlediget trang eller misfornøiet stemning hos de angjældende individer, som nogle ville fortælle — eller — som commissionen heller vil troe — den væsentligste drivfjeder til udvandringslysten hidrører fra det hos almuen let fængelige haab om at kunne i den nye verden forbedre sine udvortes omstændigheder og forberede sig en mageligere maade at forhverve underhold paa — anseer man det nemlig for lige upolitisk, for ikke at sige uretfærdigt, om man ved nogen positiv lov eller foranstaltning vilde lægge hindringer i veien for udvandringsfriheden . . .» Det er ikke mere enn rimelig, uttaler regjeringen, «at de lande som hører til den gamle verden netop ved dens fremadskriden maa i tidens længde erholde o v e r b e f o l k n i n g d e r s ø k e r a v l ø p til de nye ubebodde verdensdele . . .»

---

[1] Jfr. den foran nevnte hovedinnstilling av 1915 til ny utvandringslov side 150 såvelsom Ot. prp. nr. 24 for 1921, side 8—9.

[2] Jfr. foran nevnte Ot. prp. nr. 24 for 1921, side 9.

Det tør av det her anførte klart fremgå, at det allerede fra første stund av synes å ha vært en hel rekke, til dels yderst forskjelligartede motiver, som har ligget til grunn for vår utvandring.

Det er sannsynlig at denne i den aller første tid dels bundet i eventyrlyst og dels skyldtes religiøse motiver. I det hele tatt har vel i den tid forholdene over i Amerika ikke stått så klart for de utvandrende, at hver især nøkternt kunde foreta en sammenligning mellem erhvervsforholdene her hjemme og over i U. S. A. Men sammen med vandrelyst og kanskje litt sangvinske forhåpninger om noget nytt og storslagent, virket den germanske rases trang og lyst til å eie jord for egen del. Riktignok kunde man jo ikke tale om overbefolkning og mangel på jord i Norge, men mangelen på god og nogenlunde lettbrukt og billig jord har vel næsten alltid vært til stede. Lysten til å eie jord har ikke bare fått bondegutter — og landsungdom i det hele — til å utvandre, men den har sikkert også bidratt til å øke utvandringen blandt mange små håndverkere, handelsmenn o. lign.

Når utvandringen først var begynt å vokse og forholdene i Amerika efter hvert blev kjent utover landet, var det bare naturlig at antallet av utvandrere måtte komme til å øke sterkt.

Slektskaps- og venskapsforhold til de allerede før utvandrede kommer derfor litt efter litt til å spille en stadig voksende rolle som en selvstendig virkende årsak til utvandringen.

Efterhånden som det blir mere almindelig å utvandre, kommer også tilfeldig inntredende uheldige naturlige forhold som misvekstår og uheldig fiske til å øve en bestemmende innflydelse på mange. Det er således foran i avsnitt III jevnlig påvist, hvorledes sådanne forhold tydelig har medvirket til å øke utvandringsstrømmen.

Efterhvert som vår industri vokset sig frem, synes det imidlertid som om det er de almindelige svingninger i det økonomiske liv som påvirker utvandringen mere enn de rent naturlige forhold som høstens vekslinger fra år til annet. Den historiske fremstilling i avsnitt III viser således ikke bare, at utvandringen øker med dårlige konjunkturer i Norge og avtar igjen under opgangstider; men den godtgjør også at selv om tidene er flaue i hjemlandet, er dette ikke nok til å foranledige folk til å utvandre, når samtidig de økonomiske forhold i Amerika er mindre tillokkende. Når utvandringen f. eks. i 1858—59 synker ned til ca. 2 tusen pr. år mot over 6 tusen i 1857, så antas det å ha sin grunn i at de utvandringslystne er blitt advaret av slektninger og venner mot å innvandre til Amerika, hvor tidene var flaue efter den store krise i 1857, som jo tok sin begynnelse i Amerika og som bevirket stillstand i industrien og jernbanebyggingen. Man kunde ha ventet, at da Norge efterhvert utviklet sin industri og bedret sine kommunikasjonsforhold, vilde alle disse nye næringsgrener for en del avlaste mulig overflødig arbeidskraft innen de øvrige næringsgrener, særlig landbruket. Men dette synes ikke å være tilfelle; nettop med industriens utvikling synes utvandringen her hjemme å ha øket, særlig derved at svingningene i det økonomiske liv virker så sterkt. Avlastningen av midlertidig overflødig arbeidskraft synes å ha en tilbøielighet til å skje gjennem øket utvandring.

I det her omtalte moment — svingningene i de økonomiske forhold — tør kanskje mere enn i noe annet være å søke hovedårsaken til utvandringen og dennes skiftende omfang. Ved siden av dette moment og de allerede tidligere omtalte tør imidlertid også andre forhold spille inn.

Til å gjøre utvandringsstrømmen i de enkelte år særlig sterk bidrar således også — som nevnt — befolkningens forskjellige aldersammensetning. Allerede tidlig var man opmerksom på dette forhold. Det har vist sig at når der er et relativt sett stort «kuld» av folk i den mest arbeidsdyktige alder — 20—30 år — og der samtidig inntreffer stagnasjon i erhvervslivet, øker utvandringen voldsomt.

En sådan aldersgruppering forelå således i slutningen av 30-årene, da utvandringen for alvor tok sin begynnelse. Og det samme var tilfelle i slutningen av 60-årene. I den før omtalte publikasjon «Folkemengdens bevegelse i årene 1856—1865» uttales der herom:

«Da utvandringsstrømmen først engang hadde brutt sig en åpning gjennem demningen, vedblev den å flyte alt sterkere og sterkere, om enn økonomiske og andre forhold i enkelte år har forårsaket uregelmessigheter i utviklingen. Ganske merkelig er det at der nettop i 1866 og følgende år, altså en generasjon efter utvandringens begynnelse, viser sig en usedvanlig sterk tilvekst i utvandringsstrømmen. Også nu, 1869, er aldersklassen 20—30 år i en usedvanlig sterk tilvekst og uaktet utbyttet av næringsveiene i det hele just ikke har vært under det sedvanlige, lyder dog klagene over arbeidsløshet sterkere enn på lange tider. Med andre ord: Forholdene har megen likhet med forholdene på den tid da utvandringen tok sin begynnelse, men med den forskjell at utvandringsstrømmen i mellemtiden har banet sig en bred vei, på samme tid som familieforbindelser, tilsendelse av reisepenger, de lettere kommunikasjoner og forholdenes utvikling i det hele tatt dels til skynder til reisen i høiere grad enn før, dels har løsnet de bånd der knytter de enkelte individer og familiene til fedrelandet.»

For om mulig å bringe på det rene hvilken rolle den nevnte aldersfordeling innen befolkningen kunde spille, hitsettes en tabell som viser aldersopbygningen således som den var ved de forskjellige folketellinger.[1]

År.	Aldersgrupper. Relative tall.										
	0–10.	10—20.	20—30.	30—40.	40–50.	50–60.	60–70.	70—80.	80—90.	Over 90.	Tils.
1800. . .	24.7	18.2	15.5	12.9	11.5	8.3	5.4	2.8	0.7	0.06	100.00
1825. . .	25.7	16.6	16.7	13.7	9.9	7.7	5.9	3.0	0.8	0.08	100.00
1835. . .	25.0	20.4	14.4	12.9	10.6	7.5	5.2	2.9	0.9	0.09	100.00
1845. . .	23.3	20.3	18.0	11.6	10.0	8.2	5.2	2.5	0.8	0.10	100.00
1855. . .	24.9	18.6	17.4	13.6	8.8	7.8	5.7	2.5	0.7	0.09	100.00
1865. . .	25.5	20.0	15.1	13.1	10.7	6.7	5.2	2.9	0.7	0.07	100.00
1875. . .	23.5	20.9	15.9	11.5	10.5	8.7	4.9	3.0	1.0	0.09	100.00
1885. . .	24.8	19.4	15.4	12.2	9.4	8.4	6.4	2.9	1.0	0.10	100.00
1890. . .	24.76	20.13	14.52	12.08	9.62	7.72	6.66	3.49	0.92	0.10	100.00
1900. . .	24.49	20.43	15.34	11.49	9.81	7.69	5.64	3.87	1.16	0.08	100.00
1910. . .	23.57	21.23	14.64	11.84	9.57	8.21	5.92	3.52	1.37	0.13	100.00

Det fremgår av denne tabell at der i begynnelsen av 40-årene (folketellingen i 1845) har vært forholdsvis mange i alderen 20—30 år, og dette

[1] Tabellen er hentet fra „Hovedoversikt over folketellingen i 1910" s. 30.

gjentar sig omtrent en generasjon senere — om enn i svakere grad — i slutten av 60-årene og begynnelsen av 70-årene. Mens aldersgruppen 20—30 år i 40-årene utgjorde 18 pct. av befolkningen, er dens procentvise andel i tiden 1865—75 mellem 15 og 16 pct. Tabellen viser også at nevnte aldersgruppe ved folketellingen 1900 på ny var sterkere representert enn ved den nærmest foregående og efterfølgende.

Det må dog i denne forbindelse fremheves at der mellem utvandring og folkemengdens alderssammensetning vil komme til å opstå et vekselvirkningsforhold, således at det efterhånden blir vanskelig å avgjøre hvad der er årsak og hvad virkning.

Som et årsaksmoment kan videre også nevnes agitasjonen for utvandringen. Denne begynte efterhånden å øve sin innflydelse ikke bare gjennem personlig påvirkning, brever og lignende, men også gjennem skrifter og artikler i avisene.[1] Denne agitasjon gikk nærmest ut på å gi oplysning om forholdene over i Amerika og de tidligere utvandrede nordmenns levevilkår derover. I disse skrifter og artikler stilles naturligvis ofte forholdene i meget gunstig belysning, uten at de dog inneholder falske eller vildledende forespeilinger om hvor lett det er å komme til penger i den nye verden. Skriftene gav faktiske oplysninger om de heldige jordforhold, om den amerikanske liberale «homestead»-lovgivning[2] og om den amerikanske respekt for og verdsetten av legemlig arbeide o. s. v. — alt sammen oplysninger som måtte tiltale de utvandringslystne og opmuntre dem til å komme avgårde.

Ved siden av virket i stadig større utstrekning reklamevirksomhet fra agentene for de forskjellige dampskibsselskaper.

De fleste av de momenter som er omhandlet i det foregående, er av den art at de enten overhode ikke eller i hvert fall kun i forholdsvis ringe grad kan gjøre sig gjeldende under gunstige konjunkturer. Det er imidlertid en kjensgjerning at der også i gode tider foregår adskillig utvandring. Av de forskjellige årsaker som kan komme i betraktning til forklaring herav, skal alene nevnes et enkelt moment, der formentlig tør være det som spiller den største rolle.

Der vil nemlig i et land alltid være nogen som lider av misfornøielse med tilværelsen. Disse misfornøiede har gjennem lange tider vært vidne til at likesinnede er dratt over til Amerika. Utvandringstanken er ikke ny og fremmed for befolkningen; der finnes vel ikke den familie i Norges land som ikke har slektninger i Amerika. Ingenting ligger derfor nærmere enn å reise bort fra det land hvor man ikke trives og ikke kan finne det utbytte av sitt arbeide som man synes man bør ha. Denne klasse av misfornøiede blir derfor lett offer for slektningers eller kjentes overtalelser, agentenes reklame o. l., og så sterk rot har utvandringstanken fått her hjemme at der stadig — uansett tidenes vekslen — går en jevn strøm av utvandrende, en strøm som ikke er så ubetydelig, når man tar i betraktning landets lave folketall og store areal.

Fra og med 1905 finnes der statistiske opgaver som gir oplysning om de årsaker som utvandrerne selv angir for utvandringen. Disse opgaver finnes samlet i tabell IX i tabellverket. Det fremgår av denne at den almindeligste årsak er «manglende adgang til lønnende virksomhet»; nedenfor gis et kort utdrag av tabell IX, som bl. a. viser hvor mange procent de utvandrere der angir denne grunn som årsak, utgjør av samtlige utvandrere:

[1] Jfr. bl. a. Innstillingen av 1915 fra Utvandringskomiteen, II, bilaget om utvandringens historie, s. 166 flg.
[2] Se nærmere herom Utvandringskomiteens innstilling II, bilag om utvandringens historie, s. 168.

År.	Menn.			Kvinner.		
	Samlet antall utvandrede.	Utvandrede som angir „manglende adgang til lønnende beskjeftigelse" som årsak til utvandr.		Samlet antall utvandrede.	Utvandrede som angir „manglende adgang til lønnende beskjeftigelse" som årsak til utvandr.	
		Antall.	I pct. av samtlige utvandrede.		Antall.	I pct. av samtlige utvandrede.
1905	12 935	10 931	84.5	8 124	5 208	64.1
1906	13 871	12 035	86.8	8 096	5 433	67.1
1907	13 872	12 211	88.0	8 263	6 028	73.0
1908	4 275	3 399	79.4	4 222	2 911	68.9
1909	10 094	8 941	88.6	6 058	4 519	74.6
1910	12 291	11 021	89.7	6 621	4 822	72.8
1911	7 556	6 515	86.2	4 921	3 276	66.6
1912	5 056	3 990	78.9	4 049	2 525	62.4
1913	6 185	5 206	84.2	3 691	2 436	66.0
1914	4 797	3 934	82.0	3 725	2 542	68.2
1915	2 122	1 425	67.2	2 450	1 519	62.0
1916	2 306	1 584	68.7	2 906	2 002	68.9

For menns vedkommende angav altså før krigens utbrudd gjennemsnittlig over 80 pct. at årsaken til utvandring var «manglende adgang til lønnende beskjeftigelse». For enkelte års vedkommende er det endog tilfelle for omkring 90 pct.s vedkommende. Med krigens utbrudd inntrer der en tydelig forandring, idet nu bare ca. 68 pct. angir denne årsak for utvandringen.

Også for de kvinnelige utvandreres vedkommende angir de fleste — ca. $^2/_3$ — at årsaken er «manglende adgang til lønnende beskjeftigelse». Men en stor del av kvinnene opgir også at de «reiser til familien». Jfr. tabell IX

I denne forbindelse kan det være av interesse å se hvor mange har fått billett eller reisepenger tilsendt.

	Utvandrede der har fått billett eller reisepenger tilsendt i pct. av samtlige utvandrede.		
	Menn.	Kvinner.	Tils.
1905	32.6	44.0	36.9
1906	33.2	45.1	37.6
1907	35.0	44.7	38.6
1908	40.9	43.8	42.3
1909	26.8	38.1	31.0
1910	27.1	39.4	31.5
1911	26.6	38.0	31.1
1912	29.0	42.5	35.0
1913	24.5	38.7	29.9
1914	24.6	33.2	28.4
1915	35.5	39.3	38.0
1916	34.1	34.2	34.2

Som man vil se av tabellen, er det gjennemsnittlig omkring 1/3 som har fått billett eller reisepenger tilsendt. Det er tilfellet med forholdsvis flere kvinner enn menn.

Den store procentandel av personer som får reisepenger eller billett tilsendt, synes å tyde på at overtalelser og fristende beskrivelser fra tidligere utvandrede spiller en større rolle enn oversikten over de av utvandrerne opgivne utvandringsårsaker i og for sig gir inntrykk av. Når således ca. 80 pct. eller mere angir grunnen for deres bortreise fra hjemlandet å være «manglende adgang til lønnende virksomhet», er det neppe tvilsomt, at det ikke alltid er n ø d som driver vedkommende avgårde; det er meget sannsynlig at «manglende adgang til lønnende beskjeftigelse» ofte — under gode tider især — betyr at vedkommende ikke er fornøiet med det vederlag han får her hjemme; han vil «tjene bedre og på en hurtigere måte», hvad han efter de mottagne beskrivelser fra Amerika mener han der skal gjøre.

Hertil kommer, særlig for ungdommen, at eventyrlyst og trangen til å slå et slag for å opnå penger og anseelse, driver mange til Amerika, selv om de kunde ha fått forholdsvis godt lønnet beskjeftigelse her hjemme. Hvad der bestemmer den utvandringslystne: sangvinske forhåpninger eller nøkterne økonomiske betraktninger[1] kan imidlertid ikke med sikkerhet avgjøres; det står kanskje ofte ikke engang klart for ham selv, og derfor må, som foran antydet, heller ikke for stor vekt legges på de forklaringer som utvandrerne gir angående sine motiver.

[1] Jfr. hermed en uttalelse av vedkommende stortingskomite, som i 1845 avgav innstilling i anledning av den for Stortinget fremsatte proposisjon til „lov angående utvandringen til fremmede verdensdeler". Efter komiteens mening (jfr. foran nevnte Ot. prp. nr. 24 for 1921 side 14) „gives der tvende classer af udvandrere, den ene bestaaende af mennnesker, som tror, at skriftens udsagn: Du skal æde dit brød i di ansigts sved, kun gjælder den ene, men ikke den anden verdensdel, og som derfor, lyttende til overdrevne beskrivelser om lyksaligheden paa hin side af verdenshavet, forlader hjemmet uden bestemt plan, uden paaregnelige midler til udkomme i den første tid og uden forbindelser i det ny hjem, de søger; den anden bestaaende af personer, der først beslutter sig til at søge bopæl i det fjerne Amerika efterat have overveiet hvilke besværligheder og gjenvordigheder, nybyggernes liv paa den ene side er underkastet, men hvilken udsigt der paa den anden side aabner sig til velstand, naar der næsten ikke udfordres mere for at blive herre over frugtbare og rige naturfonds, end at bemægtige sig dem."

VII. Utvandringens betydning for befolkningsforholdene.

I den av utvandringskommisjonen av 1843 avgitte innstilling finner man bl. a. også spørsmålet om utvandringens betydning i korthet berørt. Herom uttales følgende:

«Anslaaer man Antallet af de i det sidste Decennium Emigrerede til 4 500 og Værdien af disses Formue overhovedet til 50 a 60 Species, have Udvandringerne bevirket en directe Afgang i Nationalformuen af 225 000 a 270 000 Species. Derimod maa tages i Betragtning, hvad der indirecte er gaaet tilbage til Nationen ved Fragten, idet Overfarten hovedsagelig er foregaaet directe til New-York og med norske Fartøier; ligesom denne Fragtfart med Mennesker tør have givet Anledning til, at man med større Fordeel har kunnet benytte det amerikanske Marked for Afsættelsen af de norske Jernværkers Producter, hvorved denne for vort Land vigtige Industrigreen, der giver et ikke ubetydeligt Antal af Landets Børn Erhverv, i den senere Tid har faaet nyt Liv, efter at den formedelst de for Jernproductionen saa uheldige Conjuncturer i længere Tid har været truet med Undergang; ligesom der maaskee overhovedet ved bemeldte Fart tør være indledet en livligere directe Forbindelse med hiin vigtige Verdensdeel, der i en fjern Fremtid tør have gavnlig Indflydelse paa vore mercantile og navale Forholde. Tager man derhos i Betragtning, at der blandt Fleerheden af Emigranterne, saavidt man har kunnet erfare, har befundet sig et ikke lidet Antal af mindre vindskibelige og tildeels unyttige og misfornøiede Medborgere, tør det neppe antages, at Emigrationen synderligen har svækket Nationens Kræfter. Meningerne kunne endog blive deelte, om den har bevirket noget Tab for Samfundet, især naar det blandt Andet bemærkes, hvorledes Emigrationen har tjent til at udjevne visse Forholde, t. Ex. bortskjære den overflødige Befolkning i enkelte Fjeldtracter, nedsætte de uforholdsmæssige høie Priser paa Jordegods, hvorved maaskee flere udstykkede Parceller igjen er blevne samlede o. s. v.»

Statsmyndighetene synes i det hele tatt i de første årtier å ha betraktet utvandringen som en nødvendig foreteelse, der hadde både sine gode og sine dårlige sider. Senere turde opfatningen herom i vesentlige stykker ha endret sig. Hvorledes det i enkelthetene forholder sig hermed, ligger imidlertid utenfor nærværende undersøkelses ramme. Her skal bare utvandringens innflydelse på selve befolkningsforholdene omhandles og også dette alene i grove trekk.

En av de viktigste årsaker til at utvandringen i den første tid ikke gav anledning til større engstelse og derav følgende motarbeidelse, var først og fremst den på den tid rådende liberale opfatning, hvorefter man ikke

hadde rett til å gripe inn i denne slags forhold. Men hertil kom, at i Norge var også fødselsoverskuddet så stort at utvandringen i de første år ikke virket nedsettende på befolkningstilveksten. Dette fremgår nærmere av følgende tabell, hvis 3 første kolonner direkte er tatt fra tabellverkets tabell I og viser fødselsoverskudd, overskudd av utvandrede (÷) eller innvandrede (+) og befolkningstilveksten pr. 1000 innbyggere av den hjemmehørende middelfolkemengde, og hvis 4de kolonne angir den virkelige befolkningstilvekst i procenter av den naturlige:

År.	Fødselsoverskudd.	Overskudd av utvandrede (÷) eller innvandrede (+).	Befolkningstilvekst.	Virkelig befolkningstilvekst i procenter av den naturlige.
	pro mille	pro mille	pro mille	pct.
1821—1825	14.99	-	14.99	100.0
1826—1830	13.92	+ 0.35	14.27	101.7
1831—1835	11.08	+ 0.10	11.18	
1836—1840	7.80	+ 0.44	8.24	101.2
1841—1845	12.94	÷ 0.17	12.77	
1846—1850	12.08	÷ 1.63	10.45	84.1
1851—1855	15.22	÷ 2.69	12.53	
1856—1860	16.49	÷ 1.15	15.34	89.2 [1]
1861—1865	13.33	÷ 2.04	11.29	
1866—1870	12.43	÷ 8.01	4.42	50.8
1871—1875	12.80	÷ 4.49	8.31	
1876—1880	14.97	÷ 3.84	11.13	
1881—1885	13.82	÷10.90	2.92	45.7
1886—1890	13.44	÷ 8.11	5.33	
1891—1895	13.23	÷ 4.10	9.13	81.6
1896—1900	14.29	÷ 0.88	13.41	
1901—1905	13.98	÷ 7.80	6.18	44.2
1906—1910	12.53	÷ 5.99	6.54	52.2
1911—1915	11.42	÷ 1.76	9.66	84.6

Som tabellen viser øvet utvandringen på den tid den første utvandringskommisjon blev nedsatt (1843) ennu meget liten innflydelse på befolkningstilveksten. Denne falt like inntil 1845 praktisk talt i alt vesentlig sammen med den naturlige tilvekst. Det er bare i siste femår, 1841—45, at der er overskudd av utvandrede; men samtidig er også fødselsoverskuddet meget stort. Dette forklarer statsmyndighetenes stilling. Derefter øker utvandringen ganske betydelig, avbrutt av den periodiske nedgang i de «gode tider». Men samtidig er fødselshyppigheten høi (fra omkring 1840 av og utover til 60 årene endog i tiltagende) og dødeligheten gått tilbake, så befolkningstilveksten holder sig i nogenlunde samme gjennemsnittlige høide som i den foregående periode.

[1] Da det må antas, at en del av den ved sammenligningen mellem folketellingene av 1855 og 1865 befunne tilvekst er å henføre til sistnevnte folketellings større nøiaktighet, blir den virkelige tilvekst i disse år antagelig flere tusen mindre og den virkelige befolkningstilvekst derfor bare 84.4 pct. av den naturlige. Jfr. „Oversikt over folkemengdens bevegelse 1866—1885" side 38 note 1.

Fra 1866 tar — som tidligere nevnt — masseutvandringen sin egentlige begynnelse.

Til tross for at nativiteten fremdeles holdt sig høi, blev overskuddet av utvandrede så stort at det reduserer befolkningstilveksten betydelig. I femåret 1881–85 da nativiteten var 30.95 pro mille og dødeligheten 17.13 pro mille — begge meget gunstige tall for en folkemengde i vekst — er utvandringsoverskuddet 10.90 pct., og følgelig folkemengdens tilvekst, med et fødselsoverskudd av 13.82, redusert til 2.92 pro mille. Riktignok er også dette femår den tid da utvandringen var på det høieste. Så stor innflydelse på befolkningstilveksten øver ikke utvandringen i de følgende femårsperioder. Allerede i næste periode synker utvandringen og befolkningstilveksten vokser fra 2.92 til 5.33 pro mille. I slutningen av 90 årene er befolkningstilveksten, takket være nedgangen i utvandringen i de gode tider her hjemme — høiere enn på 40 år. I tiåret 1891–1900 utgjorde således den virkelige befolkningstilvekst over 80 pct. av den naturlige, mens den i tiden 1866—1890 hadde vært redusert til omkring halvparten eller endog ennu mindre.

Ser man på forholdet særskilt for rikets landdistrikter og byer, får man følgende tall:

Tidsrum.	Virkelig befolkningstilvekst i procenter av den naturlige i	
	landdistriktene.	byene.
1846–1855	73.2	185.1
1856—1865	74.0	182.6
1866—1875	22.4	178.7
1876—1890	23.8	116.2
1891—1900	43.4	172.8

Man vil herav se, at mens landdistriktene i tiårsperioden 1846—1855 og 1856—1865 tross en ikke ubetydelig utvandring til byene samt til Amerika dog overhodet beholdt henved $^3/_4$ av sitt fødselsoverskudd, så har de senere årtiers sterke utvandring bevirket at de alene har beholdt en ringere del derav, i 1876—1900 gjennemsnittlig 31.6 pct.

For byenes vedkommende har inntil 1875 innflytningen utgjort en meget betydelig del av deres hele tilvekst, idet innflytningsoverskuddet i tiåret 1846—1855 var 46 pct. av denne og i de to følgende tiår 44 pct. Men i årene 1876—1890 er i dette forhold inntrådt en så vesentlig forandring, at innflytningsoverskuddet neppe utgjorde 14 pct. av byenes tilvekst, et resultat der for størstedelen skyldes en betydelig utvandring til Amerika og andre steder i forbindelse med en noget forminsket innflytning. I 1891—1900 hevet forholdet sig atter til 42 pct.[1]

Mens i årene 1815—1865 Norges folkemengde tiltok i en sterkere grad enn de fleste européiske lands, har forholdet fra sistnevnte år vendt sig på grunn av den overhåndtagende utvandring. Gjennemsnittstilveksten for Europa med undtagelse av Tyrkiet og andre Balkanstater, var i førstnevnte tidsrum + 0.75 pct., for Norge derimot + 1.23 pct. årlig; i årene 1865—1885

[1] Jfr. „Folkemengdens Bevegelse 1886—1900" side 15–16.

er Europas folkemengde overhode vokset + 0.82 pct., Norges derimot kun med 0.69 pct. I tidsrummet 1885 - 1902 steg Europas folkemengde årlig med 1.0 pct. og Norges med 0.92 pct.[1]

Når den sterke utvandring ikke har øvet en større innflydelse på befolkningstilveksten for denne tid, skyldes dette som nevnt at fødselsoverskuddet i Norge har vært forholdsvis meget betydelig, og at det kun er få land hvor det har været større, hvad enten det sammenlignes med folkemengden eller med antallet av fødte[2]. Av Sundbärg angis fødselsoverskuddet pr. 1000 innbyggere således:

Tidsrum.	Europa.	Herav		Norge.	Sverige.	Danmark.	Finnland.
		Vesteuropa.	Østeur pa.				
1841—1850.	6.9	7.1	6.6	12.5	10.5	10.0	12.0
1851-1860.	7.3	7.3	7.5	15.9	11.1	12.0	7.3
1861—1870.	8.9	8.0	10.7	12.8	11.2	10.9	2.1
1871—1875.	8.4	7.8	9.5	12 8	12.4	11.3	15.3
1876—1880.	10.0	9.2	11.2	15.2	12.0	12.7	14.2
1881—1885.	10.5	9.0	13.0	14.0	11.9	14.0	13.3
1886—1890.	10.8	8.7	14.0	13.8	12.4	12.7	14.6
1891—1895.	10.1	8.7	12.0	13.6	10.8	11.8	11.5
1896—1900.	12.1	9.9	15.6	14.7	10.8	13.5	14.0

Det anføres at det gunstige resultat for Norge utelukkende skyldes den ringe dødelighet, da fødslenes antall er under det gjennemsnittlige. I hvilken grad det store fødselsoverskudd henger sammen med den sterkt avtagende dødelighet belyses ved følgende oversikt, som viser forholdet for hver trettiårsperiode[3] fra og med 1816—1845 og derefter med fremrykning av 10 år for hver av de følgende perioder:

Tidsrum.	Årlig antall pr. 100 av middelfolkemengden.		
	Levendefødte.	Døde.	Overskudd av fødte.
1816—1845	3.15	1.91	1.24
1826—1855	3.10	1.88	1.22
1836—1865	3.12	1.82	1.30
1846—1875	3.15	1.78	1.37
1856—1885	3.13	1.73	1.40
1866—1895	3.05	1.71	1.34
1876—1905	3.02	1.63	1.39

[1] Jfr. „Folkemengdens Bevegelse 1886—1900" side 3.

[2] Jfr. hermed „Folkemengdens Bevegelse 1886—1900" side 17—19, hvorfra også det følgende i teksten anførte er hentet.

[3] Når man tar et så stort tidsrum, vil forandringene i befolkningens aldersgruppering for største delen utjevnes, således at man herved får et bedre uttrykk for det normale antall fødsler og det normale fødselsoverskudd.

Enda således det relative antall av fødsler i den første tid holdt sig nogenlunde konstant for i den senere tid å gå forholdsvis sterkt nedover, er altså fødselsoverskuddet til en begynnelse endog i stigende, mens det senere holder sig mere fast. Adskillig forskjell er der dog mellem forholdet i byene og på landdistriktene; jfr. følgende sammenstilling:

Tidsrum.	Årlig antall pr. 100 av middelfolkemengden					
	i landdistriktene.			i byene.		
	Levende-fødte.	Døde.	Overskudd av fødte.	Levende-fødte.	Døde.	Overskudd av fødte.
1846—1875	3.08	1.69	1.39	3.50	2.25	1.25
1856—1885	3.04	1.66	1.38	3.54	2.10	1.44
1866—1895	2.96	1.63	1.33	3.45	2.00	1.45

I byene har således dødelighetens avtagen gjort sig mere gjeldende enn på landet, hvad der igjen har medført, at mens fødselsoverskuddet i landdistriktene har holdt sig ihvertfall nogenlunde på samme nivå, har det i byene endog vært stigende.

Det fremgår av begge de to siste tabeller, at det relative antall av fødsler i de senere trettiårsperioder har vært i stadig avtagende. Det ligger nær å sette dette forhold i forbindelse med en nedgang i ekteskapenes antall. Og det viser sig da også, at der virkelig har funnet en sådan nedgang sted; jfr. følgende tabell[1]:

Tidsrum.	Årlig antall ekteskaper pr. 100 av middelfolkemengden i			
	riket.	rikets bygder.	rikets byer.	Kristiania.
1816—1845	0.785			
1826—1855	0.752			
1836—1865	0.742			
1846—1875	0.728	0.712	0.814	0.953
1856—1885	0.700	0.680	0.791	0.924
1866—1895	0.672	0.640	0.788	0.933

Med hensyn til forholdet mellem antallet av ektevielser i by og på land må dog tas i betraktning den omstendighet, at ektevielse av personer som er bosatt i landdistriktet ofte finner sted i nærmeste by.

Tabellen viser hvorledes antallet av ekteskaper i Norge stadig er gått ned, og dette gjelder ikke alene i forhold til rikets folkemengde, men også i forhold til andre lands giftermålstall. «Ved disse sammenligninger må visstnok bemerkes at de lider av den ufullkommenhet at der ikke tas hensyn til befolkningens aldersfordeling, der i de forskjellige land og i de forskjellige år kan stille sig avvikende; men denne omstendighet er ikke tilstrekkelig til å forklare det her påpekte forhold.»[2]

[1] Jfr. „Folkemengdens Bevegelse 1886—1900" side 22.
[2] Jfr. „Folkemengdens Bevegelse 1886—1900" side 23.

Til belysning av hvorvidt der kan antas å være nogen forbindelse mellem denne nedgang og utvandringen, hitsettes på grunnlag av tabellverkets tabell I følgende sammenstilling:

År.	Pr. 1000 innbyggere (hjemmehørende middelfolkemengde).		År.	Pr. 1000 innbyggere (hjemmehørende middelfolkemengde).		År.	Pr. 1000 innbyggere (hjemmehørende middelfolkemengde).	
	Ekteskaper.	Oversjøisk utvandring.		Ekteskaper.	Oversjøisk utvandring.		Ekteskaper.	Oversjøisk utvandring.
1845	8.01	0.83	1864	6.82	2.58	1883	6.62	11.55
1846	8.34	0.97	1865	6.86	2.37	1884	6.87	7.66
1847	7.30	1.18	1866	6.70	9.05	1885	6.70	7.19
1848	7.47	1.03	1867	6.47	7.48	1886	6.55	7.74
1849	7.72	2.91	1868	6.21	7.66	1887	6.34	10.53
1850	7.63	2.66	1869	6.15	10.45	1888	6.15	10.85
1851	7.51	1.87	1870	6.44	8.55	1889	6.26	6.37
1852	7.14	2.83	1871	6.65	7.04	1890	6.47	5.50
1853	7.82	4.20	1872	7.01	7.90	1891	6.55	6.63
1854	8.57	4.08	1873	7.26	5.86	1892	6.29	8.42
1855	8.12	1.08	1874	7.69	2.58	1893	6.37	9.21
1856	7.73	2.13	1875	7.86	2.24	1894	6.30	2.74
1857	7.53	4.26	1876	7.68	2.38	1895	6.40	2.98
1858	7.60	1.62	1877	7.57	1.73	1896	6.61	3.16
1859	7.70	1.15	1878	7.29	2.59	1897	6.64	2.18
1860	7.15	1.19	1879	6.76	4.00	1898	6.92	2.23
1861	6.78	5.51	1880	6.64	10.53	1899	7.05	3.04
1862	6.90	3.23	1881	6.40	13.51	1900	6.82	4.90
1863	7.17	0.67	1882	6.71	15.00			

Det vil herav sees, at selv om der i enkelte år kan foreligge nogen uregelmessighet, så har dog bevegelsen i de 56 år gjennemgående vært omvendt for henholdsvis ektevielsene og utvandringen. Når utvandringen har tiltatt, har ekteskapenes antall avtatt og omvendt. For en vesentlig del har begge disse forhold en felles årsak: de økonomiske svingninger, idet «gode» tider stimulerer til giftermål og forbliven i hjemlandet, mens «dårlige» tider bidrar til innskrenkning i giftermålene og ansporer til utvandring. Men ved siden av disse økonomiske forhold har dog sikkerlig også selve utvandringen vært av betydning som årsak til den periodiske nedgang i ekteskapenes antall. Det er jo klart at en sterk utvandring av personer i gifteferdig eller næsten gifteferdig alder må ha til følge en sådan nedgang. Og en tallmessig bekreftelse av riktigheten herav synes også å ligge i tabellen på side 92, hvorefter nedgangen i ekteskapenes forholdsvise antall har vært særlig sterk i de senere årsperioder, efterat utvandringen har satt inn med større styrke.

Det fremgår av det her anførte at utvandringen på en dobbelt måte influerer på befolkningstilveksten. Ikke blott blir denne forringet direkte derved at et større eller mindre antall personer forlater landet, men betydningen herav forsterkes ved den omstendighet, at utvandrerne for en ikke ringe

del nettop er personer i gifteferdig eller næsten gifteferdig alder, hvilket medfører inngåelsen av færre ekteskaper og dette igjen et mindre antall fødsler.

Den senere tid, særlig tiden efter 1900, har i mange retninger bragt et annet syn på utvandringen.

Når Norge før med regelmessige mellemrum kunde sende store deler av sin befolkning ut av landet uten at det fikk større følger for befolkningsveksten enn som foran påvist, skyldtes dette de gunstige nativitets- og mortalitetsforhold, der gav et betydelig fødselsoverskudd.

Efterhånden begynte imidlertid befolkningstilveksten her i landet å ligge betenkelig tilbake sammenlignet med andre land; jfr. følgende tabell over den gjennemsnittlige årlige befolkningstilvekst for de fire nordiske land:

År.	Norge	Sverige.	Danmark.	Finnland.
	‰	‰	‰	‰
1881—1890 . . .	4.1	4.7	9.9	14.5
1891—1900 . . .	11.3	7.1	11.0	12.9
1901—1905 . . .	6.2	6.1	11.1	12.9
1906—1910 . . .	6.5	8.4	12.7	14.1
1911—1915 . . .	9.7	6.8	11.4	11.6

Tabellen viser at befolkningstilveksten i tiden til 1915 i Norge har vært langt mindre enn i Danmark og Finnland, når undtas 90-årene. For enkelte 5-årsperioder har den også vært mindre enn i Sverige, nemlig 1881—90 og 1906—10.

Foretar man sammenligningen istedenfor mellem den samlede befolkningstilvekst i de enkelte land kun med hensyn til den ene faktor i denne — fødselsoverskuddet, er heller ikke resultatet uten betenkelighet. Dette vil fremgå av nedenstående sammenstilling:[1]

Land.	Pr. 1000 av middelfolkemengden utgjorde fødselsoverskuddet						
	1881-1885.	1886-1890.	1891-1895.	1896-1900.	1901-1905.	1906-1910.	1911-1913.[2]
Norge	13.8	13.4	13.2	14.3	14.0	12.5	12.3
Sverige	11.8	12.4	10.8	10.8	10.6	11.1	9.8
Danmark	14.0	12.7	11.8	13.5	14.2	14.5	13.3
Finnland.	13.3	14.5	11.3	13.7	12 8	13 5	12.1
England (med Wales)	14.1	12.6	11.8	11.6	12.1	11.6	10.2
Nederlandene . .	13.2		13.3	15.0	15.6	15.3	15.0
Belgien	9.6		8.8	10.8	10.8	8.8	7.2
Tyskland	11.3	12.1	13.0	14.7	14.4	14.1	12.1
Østerrike-Ungarn	9.8		9.6	11.8	11.4	11.4	9.9[3] / 11.5[4]
Schweiz	7.2		7.8	10.3	10.4	10.0	9.1
Frankrike	1.8		0.0	1.3	1.6	0.7	0.5
Italien	10.4		10.5	11.0	10.7	11.4	12.5
Spanien	4.4		5.0	5.5	9.2	9.3	8.9
Russland	14.6		12.9	17.2	17.5	16.1	16.7

[1] Jfr. „Folkemengdens bevegelse 1901—1910" side 65. [2] Jfr. Statistisk Årbok for 1919 s. 184; for Belgien og Russland gjelder tallene 1911–12. [3] Østerrike. [4] Ungarn.

For Norge var der således i de første 10 år av dette århundrede en utpreget nedgang i fødselsoverskuddet, mens dette i flere andre — til dels i lengere tid — var stigende. Allerede i 1901–1905 var fødselsoverskuddet i Norge lavere enn i Danmark, Nederlandene, Tyskland og Russland, og i det næste femår var også Finnland rykket forbi.

Denne tilbakegang for Norges vedkommende skyldes vesentlig nedgangen i antallet av levende fødte. På den annen side har det visstnok også vært nedgang i dødeligheten; men den har vært mindre jevn og ikke stor nok til å kunne holde overskuddet oppe. Se følgende oversikt:

Tidsrum.	Pr. 1000 av middelfolkemengden utgjorde		
	levende fødte.	døde.	overskuddet av fødte.
1851–1880	31.6	17.4	14.2
1861—1890	30.9	17.4	13.5
1871–1900	30.6	16.8	13.8
1881 1910	29.4	15.9	13.5

At det særlig er de senere år som har medført nedgangen i antallet av fødsler, fremgår av nedenstående tabell, som viser fødselshyppigheten i promille av befolkningen i hvert enkelt år:

År.	Fødsels-hyppighet ‰	År.	Fødsels-hyppighet ‰
1890	30.42	1908	26.30
1900	29.69	1909	26.75
1901	29.85	1910	25.79
1902	29.22	1911	25.60
1903	28.61	1912	25.23
1904	27.92	1913	24.53
1905	27.12	1914	25.03
1906	26.77	1915	23.53
1907	26.32	1916	26.16

Tabellen kan nok gi anledning til betenkeligheter, når man ser at fødselshyppigheten er gått ned fra 1890 til 1915 med ca. 7 pro mille. Det kunde ligge nær å skrive denne nedgang på utvandringens regning. «Som bekjent steg,» heter det i «Folkemengdens Bevegelse 1901—1910» side 23 «utvandringen fra århundredskiftet meget sterkt. Aldersgruppen 25–30, som i slutten av 90-erne var steget sterkt, begynte efter 1903 atter å gå ned, og giftermålene sank også i antall. Det kunde da tenkes, at det var denne utvandring som hadde fremkalt den senere nedgang. Selvfølgelig har dette øvet sin innflydelse på fødslenes antall; men et annet spørsmål er om dette kan ha virket til en så sterk nedgang i fødselsprocenten som den de senere år har bragt. Når man ser hen til virkningen av de tidligere store utvandringsperioders innflydelse på fødselstallet, får man imidlertid en tvil om hvorvidt dette strekker til til å forklare nedgangen i de siste år.

Før den store utvandring i 60-årene stod fødselstallet i 31.86 (1861—1865). I 1866—1870 gikk det ned til 29.87.

Ennu voldsommere var utvandringen i 80-årene. I 1876—1880 var fødselstallet 31,55. Det sank 1881—1885 til 30.95 og 1886—1890 til 30,54.»

Den nedgang som har funnet sted i de senere år, er derimot ulike sterkere, idet den utgjør 6 pro mille fra 1900 til 1915, mens de tidligere perioders nedgang bare var ca. 1—2 pro mille. Årsakene til dette fall må derfor sikkerlig for en del også søkes i andre forhold enn utvandringen. Det hører imidlertid ikke herhen å gå nærmere inn på dette spørsmål.

Samtidig viser den tredje faktor som influerer på befolkningstilveksten sammen med utvandring og fødselshyppighet, nemlig dødeligheten, en foreløbig stans i sin nedadgående bevegelse. Man har nådd det punkt da det blir vanskeligere og vanskeligere å opnå en stadig ny reduksjon i dødeligheten. Man må derfor være forberedt på at der ikke lenger vil finne sted en lignende stadig økning av folkemengden på tross av en sterk utvandring, således som det før har vært tilfellet. Og en så voldsom utvandring som den i 80-årene vilde derfor også spille en langt større rolle nu enn dengang. Hvis man vil holde befolkningstilveksten oppe nogenlunde på samme høide som i våre naboland, synes man således å måtte rette sine bestrebelser på å bekjempe utvandringen.

Med hensyn til denne rent k v a n t i t a t i v e f o r r i n g e l s e i folkemengden er der ved utvandringen i alt utvandret til oversjøiske land i tiden 1836—1915 754 561 personer. Men fratrekkes innvandringsoverskuddet over den øvrige utvandring er der ved omflytning i det hele tatt gått tapt for landets folkemengde 617 071. Hvor stor befolkningen vilde ha vært hvis nasjonen hadde fått beholde disse 617 071 personer, er ikke godt å avgjøre. Man anslår i almindelighet den norske befolkning i U. S. A. til omkring 1 million når man regner utvandrede norske og deres barn. Imidlertid kan man ikke gå ut fra at den hjemlige folkemengde vilde ha vokset med disse 1 million hvis de til U. S. A. utvandrede var blitt hjemme, da Norge ganske sikkert ikke alltid hadde kunnet by disse folk de økonomiske kår som de har skapt sig over i Amerika.

Samtidig som utvandringen bidrar til å hemme befolkningens kvantitative vekst, forårsaker den også en *kvalitativ* reduksjon av befolkningen. Særlig vil man her komme til å tenke på den forandring i alderssammensetningen som den sterke utvandring innen de produktive aldersgrupper medfører. Tidligere er omtalt (under utvandringens årsaker) det vekselvirkningsforhold som finner sted på dette område. Den s. 84 anførte tabell viser tydelig de forandringer som har funnet sted med hensyn til aldersgrupperingen, siden utvandringen begynte. Procentfordelingen viser en tilbakegang i gruppen 0—10 år, likeledes i de produktive aldersgrupper 20—50 år, som i 1855 tilsammen utgjorde 39.8 pct. av befolkningen, i 1865 38.9 pct., i 1875 37.9 pct., i 1885 37.0 pct., i 1890 36.2 pct., i 1900 36.6 pct. og i 1910 36.1 pct., altså en stadig tilbakegang siden 50-årene med undtagelse av i 1900 efter 90-årenes svakere utvandring. På den annen side viser gruppen 60 år og over tendens til stadig stigning, hvilket skyldes dels utvandringen, dels at disse årsklasser gjennemgående er opstått av oprindelig meget store fødselskull.

Et ganske betegnede uttrykk for disse årsakers betydning for tilveksten i de forskjellige aldersgrupper gir følgende oversikt[1]:

[1] Jfr. „Oversigt over de vigtigste Resultater av de statistiske Tabeller vedkommende Folketællingen i Kongeriget Norge i Januar 1891" side 31—32.

Tidsrum.	Procentvis befolkningstilvekst i aldersgruppen		
	under 30 år.	30–60 år.	over 60 år.
1801–1825 . . .	20.1	14.0	30.5
1825—1835 . . .	15.3	12.7	6.6
1835—1845 . . .	14.4	7.0	4.1
1845—1855 . . .	10.9	13.2	17.7
1855—1865 . . .	13 6	15.5	14.0
1865—1876 . . .	6.6	7.6	7.0
1876—1891 . . .	8.4	5.9	37.3

I tidsrummet 1876–1891 viser således den eldre slekt en særdeles betydelig tilvekst, idet den tiltok med ikke mindre enn 37.3 pct., mens den middelaldrende slekt alene tiltok med 5.9 pct. og den yngre slekt med 8.4 pct. «At der for de to sistnevnte hovedbestanddeler av befolkningen viser sig en så liten fremgang, har sin naturlige forklaring i den sterke utvandring som navnlig hjemsøker de yngre aldersklasser fra det 17. år av og derved indirekte også bidrar til å forminske hjemlandets middelaldrende befolkning». Den forbausende store tilvekst i antallet av de eldre skyldes derimot for en vesentlig del, at de eldre årsklasser i 1891 tilhører en tallrikere generasjon enn de samme årsklasser i 1875.

På denne måte er der ved utvandringen som sterkt medvirkende årsak foregått en forskyvning innen befolkningens aldersgruppering, som i almindelighet ikke anses heldig for et land. Til sammenligning med forholdet i andre land hitsettes en tabell[1] over aldersfordelingen i Norge såvelsom i enkelte andre land i Europa:

Alder.	Aldersfordeling, procentvis fordelt.						
	Norge. 1910.	Sverige. 1910.	Danmark. 1911.	Holland. 1909.	England & Wales. 1911.	Det tyske rike. 1910.	Frankrike. 1906.
Under 10 år .	23.88	22.75	23.06	24.00	20.93	22.39	17.74
10—20 år . . .	21.19	19 24	19.67	20.02	18.95	20.34	16.50
20—30 - . . .	*14.17*	*15.59*	*15.77*	*16.04*	*17.34*	*16.48*	*16.06*
30—40 - . . .	*11.70*	*12.48*	*12.98*	*14.28*	*15.22*	*14.90*	*14.34*
40—50 - . . .	9.55	10.19	10.05	9.23	11.53	10.49	12.56
50–60 - . . .	8.24	8.79	8.32	7.56	7.99	8.63	10.22
60—70 - . . .	5.96	6.57	5.73	5.35	5.06	5.05	7.76
70—80 - . . .	3.56	4.04	3.14	2.89	2.39	2.33	3.94
80 år og over.	1.51	1.35	0.92	0.74	0.58	0.49	0.93
Uopgitt	0.24	—	0.36	—	—	—	—
Tils.	100	100	100	100	100	100	100

[1] Hentet fra „Folketellingen i Norge 1. desember 1910. Hovedoversikt", side 28.

Som tabellen viser er det *ennu* bare Holland som har et større procenttall i gruppen «Under 10 år»; men efter hvad der tidligere er sagt om dette forhold er det ikke sikkert at Norge vil kunne beholde denne 2nen plass blandt de Nord- og Vest-Européiske land. Innen årsklassene 20—40 år er Norge svakere representert enn de øvrige land. Grunnen hertil må søkes dels i dødelighetsforholdene, dels i fødselstallets høide og dels i at utvandringen innen de arbeidsdyktige aldersklasser har vært så sterk, jfr. avsnittet om utvandring efter alder.

Også i andre henseender har utvandringen bidratt til å øke et for Norge mindre heldig forhold — fordelingen på de to kjønn; se nedenstående oversikt[1]:

Aldersgrupper.	Antall kvinner pr. 1 000 menn i:							
	1801.	1845.	1855.	1865.	1876.	1891.	1901.	1910.
0—10 år	994	985	968	967	972	960	964	962
10—20 -	995	973	978	980	977	984	970	979
20—30 -	1 142	1 057	1 108	1 087	*1 110*	*1 206*	*1 110*	*1 155*
30—40 -	1 116	1 018	1 014	1 049	*1 103*	*1 180*	*1 181*	*1 150*
40—50 -	1 151	1 051	1 043	1 041	*1 069*	*1 139*	*1 153*	*1 186*
50—60 -	1 127	1 102	1 124	1 101	*1 071*	*1 112*	*1 142*	*1 173*
60—70 -	1 281	1 217	1 176	1 170	1 134	1 117	1 146	1 169
70—80 -	1 426	1 300	1 357	1 253	1 255	1 186	1 172	1 204
80—90 -	1 558	1 450	1 486	1 542	1 387	1 399	1 325	1 300
90—100 -	2 375	1 604	1 969	1 768	1 966	1 679	2 035	1 638
Over 100 år . .	—	1 800	2 750	2 429	2 667	2 833	1 500	2 333
Overhodet	1 089	1 037	1 041	1 036	1 048	1 073	1 064	1 076

Ved tabellen fester man sig særlig ved den sterke stigning i antallet av kvinner i forhold til antallet av menn som er opstått fra 1891 — altså efter 80-årenes store utvandring av menn — for aldersgruppene 20 60 år. Foruten i dødelighetsforholdene må her årsaken søkes i utvandringen, som var særlig sterk i 80-årene. Dette bekreftes også av den nedgang som inntrer i forholdet for aldersgruppen 20—30 år ved tellingen 1901, da de gode tider hadde holdt utvandringen nede.

En sammenligning med andre Nord- og Vest-Européiske land viser at Norge har et særlig høit forholdstall for kvinner. Mens der nemlig i Norge i 1910 på 1 000 menn falt 1 076 kvinner, var det i Sverige bare 1 045, i Danmark 1 061, i Storbritannien 1 045, i Tyskland 1 026 og i Frankrike 1 034. For hele Europa var forholdstallet 1 025.

Med hensyn til utvandringens betydning for befolkningens fordeling på de forskjellige erhvervsgrupper henvises til det foregående avsnitt om utvandring efter livsstilling.

[1] Jfr. „Folketellingen i Norge 1. desember 1910. Hovedoversikt", side 25.

Tabeller.

Tabell I. Ut- og innvandring og den øvrige

Nr.	Ar.	Hjemmehørende folkemengde. 1. januar.	Hjemmehørende folkemengde. 1. juli.	Befolkningstilvekst.	Fødselsoverskudd.	Overskudd av utvandrede (÷) eller innvandrede (+).	Ekteskaper.	Fødsler.
1	1821	977 034	984 054	14 039	14 039	-	8 895	34 166
2	1825	1 035 345	1 044 173	17 655	17 655	-	9 020	35 856
3	1836	1 196 000	1 202 404	12 808	12 233	+ 575	8 424	35 367
4	1837	1 208 808	1 213 908	10 199	9 624	+ 575	8 123	34 842
5	1838	1 219 007	1 224 163	10 312	9 637	+ 675	7 584	33 985
6	1839	1 229 319	1 232 621	6 605	6 229	+ 376	7 949	32 881
7	1840	1 235 924	1 241 140	10 431	9 955	+ 476	8 601	34 548
8	1841	1 246 355	1 254 404	16 099	15 723	+ 376	9 595	37 372
9	1842	1 262 454	1 270 597	16 285	16 209	+ 76	9 962	39 056
10	1843	1 278 739	1 286 192	14 907	15 731	÷ 824	10 173	38 800
11	1844	1 293 646	1 301 772	16 252	16 676	÷ 424	10 290	38 973
12	1845	1 309 898	1 319 184	18 573	18 897	÷ 324	10 570	41 200
13	1846	1 328 471	1 336 727	16 513	17 641	÷ 1 128	11 152	41 528
14	1847	1 344 984	1 351 331	12 694	14 121	÷ 1 427	9 890	41 610
15	1848	1 357 678	1 363 383	11 411	12 638	÷ 1 227	10 187	40 554
16	1849	1 369 089	1 376 619	15 060	18 887	÷ 3 827	10 629	44 113
17	1850	1 384 149	1 391 941	15 584	19 111	÷ 3 527	10 648	43 082
18	1851	1 399 733	1 408 903	18 340	20 807	÷ 2 467	10 575	44 899
19	1852	1 418 073	1 425 472	14 797	18 654	÷ 3 857	10 179	44 219
20	1853	1 432 870	1 439 755	13 771	19 648	÷ 5 877	11 257	46 039
21	1854	1 446 641	1 457 020	20 757	26 534	÷ 5 777	12 479	49 896
22	1855	1 467 398	1 478 722	22 649	24 076	÷ 1 427	12 009	49 438
23	1856	1 490 047	1 500 612	21 128	22 954	÷ 1 826	11 599	48 311
24	1857	1 511 175	1 520 744	19 137	24 181	÷ 5 044	11 447	50 198
25	1858	1 530 312	1 543 195	25 764	26 875	÷ 1 111	11 722	51 671
26	1859	1 556 076	1 569 801	27 449	27 818	÷ 369	12 083	54 556
27	1860	1 583 525	1 596 089	25 128	25 676	÷ 548	11 413	53 074
28	1861	1 608 653	1 613 878	10 449	18 053	÷ 7 604	10 939	49 546
29	1862	1 619 102	1 626 986	15 767	19 688	÷ 3 921	11 221	52 190
30	1863	1 634 869	1 646 433	23 128	22 829	+ 299	11 808	53 905
31	1864	1 657 997	1 668 254	20 513	23 466	÷ 2 953	11 371	53 158
32	1865	1 678 510	1 690 134	23 246	25 873	÷ 2 627	11 593	53 939
33	1866	1 701 756	1 706 911	10 309	25 060	÷ 14 751	11 434	54 166
34	1867	1 712 065	1 716 112	8 094	19 914	÷ 11 820	11 105	51 607
35	1868	1 720 159	1 723 810	7 302	19 304	÷ 12 002	10 709	50 872
36	1869	1 727 461	1 729 235	3 547	20 329	÷ 16 782	10 635	49 985
37	1870	1 731 008	1 735 425	8 833	22 447	÷ 13 614	11 176	50 618
38	1871	1 739 841	1 744 936	10 189	21 710	÷ 11 521	11 610	51 163
39	1872	1 750 030	1 755 092	10 124	23 335	÷ 13 211	12 302	52 592
40	1873	1 760 154	1 766 840	13 372	22 770	÷ 9 398	12 822	52 749
41	1874	1 773 526	1 783 180	19 307	22 554	÷ 3 247	13 713	55 259
42	1875	1 792 833	1 803 129	20 591	22 985	÷ 2 394	14 177	56 856
43	1876	1 818 853	1 828 856	20 005	23 214	÷ 3 209	14 049	57 699
44	1877	1 838 858	1 851 571	25 427	27 465	÷ 2 038	14 022	58 717
45	1878	1 864 285	1 876 835	25 100	29 116	÷ 4 016	13 681	59 066
46	1879	1 889 385	1 902 126	25 482	32 370	÷ 6 888	12 850	61 106
47	1880	1 914 867	1 919 075	8 416	28 250	÷ 19 834	12 751	59 315
48	1881	1 923 283	1 922 948	670	25 062	÷ 25 732	12 316	57 778
49	1882	1 922 613	1 919 767	5 692	22 976	÷ 28 668	12 874	58 762
50	1883	1 916 921	1 919 317	4 791	26 895	÷ 22 104	12 710	59 440
51	1884	1 921 712	1 929 058	14 692	28 948	÷ 14 256	13 247	61 019
52	1885	1 936 404	1 943 916	15 025	29 246	÷ 14 221	13 024	61 231
53	1886	1 951 429	1 958 323	13 788	28 622	÷ 14 834	12 819	60 466
54	1887	1 965 217	1 969 807	9 179	29 923	÷ 20 744	12 491	61 827

[1] Fra 1866 gjelder opgavene de stedfunne, ikke de registrerte fødsler og dødsfall, undtagen for årene ra og utlandet ÷ utlendinger døde i Norge.

bevegelse i Norges folkemengde 1821—1918.[1]

Dødsfall.	Oversjøisk utvandring.	Innvandringsoverskudd for øvrig	Pr. 1000 innbyggere (hjemmehørende folkemengde). Befolkningstilvekst	Fødselsoverskudd.	Overskudd av utvandrede (÷) eller innvandrede (+).	Ekteskaper.	Fødsler.	Dødsfall.	Oversjøisk utvandring.	Innvandringsoverskudd for øvrig.	Nr.
20 127	1	1	14.27	14.27	-	9.04	34.72	20.45	0.001	0.001	1
18 201	53	53	16.91	16.91	-	8.64	34.34	17.43	0.051	0.051	2
23 134	200	775	10.65	10.17	+ 0.48	7.01	29.40	19.23	0.17	0.65	3
25 218	200	775	8.40	7.93	+ 0.47	6.69	28.70	20.77	0.16	0.63	4
24 348	100	775	8.42	7.87	+ 0.55	6.19	27.74	19.87	0.08	0.63	5
26 652	400	776	5.36	5.05	+ 0.31	6.44	26.67	21.62	0.32	0.63	6
24 593	300	776	8.40	8.02	+ 0.38	6.92	27.83	19.81	0.24	0.62	7
21 649	400	776	12.83	12.53	+ 0.30	7.65	29.79	17.26	0.32	0.62	8
22 847	700	776	12.82	12.76	+ 0.06	7.83	30.73	17.97	0.55	0.61	9
23 069	1 600	776	11.59	12.23	÷ 0.64	7.90	30.17	17.94	1.24	0.60	10
22 297	1 200	776	12.48	12.81	÷ 0.33	7.90	29.94	17.13	0.92	0.59	11
22 303	1 100	776	14.08	14.33	÷ 0.25	8.01	31.23	16.90	0.83	0.58	12
23 887	1 300	172	12.35	13.20	÷ 0.85	8.34	31.07	17.87	0.97	0.12	13
27 489	1 600	173	9.40	10.45	÷ 1.05	7.30	30.79	20.34	1.18	0.13	14
27 916	1 400	173	8.37	9.27	÷ 0.90	7.47	29.75	20.48	1.03	0.13	15
25 226	4 000	173	10.94	13.72	÷ 2.78	7.72	32.04	18.32	2.91	0.13	16
23 971	3 700	173	11.19	13.73	÷ 2.54	7.63	30.95	17.22	2.66	0.12	17
24 092	2 640	173	13.01	14.76	÷ 1.75	7.51	31.86	17.10	1.87	0.12	18
25 565	4 030	173	10.38	13.09	÷ 2.71	7.14	31.01	17.92	2.83	0.12	19
26 391	6 050	173	9.57	13.65	÷ 4.08	7.82	31.98	18.33	4.20	0.12	20
23 362	5 950	173	14.25	18.21	÷ 3.96	8.57	34.25	16.04	4.08	0.12	21
25 362	1 600	173	15.32	16.28	÷ 0.96	8.12	33.43	17.15	1.08	0.12	22
25 357	3 200	1 374	14.08	15.30	÷ 1.22	7.73	32.20	16.90	2 13	0 91	23
26 017	6 400	1 356	12.58	15.90	÷ 3.32	7.53	33.01	17.11	4.26	0.94	24
24 796	2 500	1 389	16.70	17.42	÷ 0.72	7.60	33.49	16.07	1.62	0.90	25
26 738	1 800	1 431	17.49	17.72	÷ 0.23	7.70	34.75	17.03	1.15	0.92	26
27 398	1 900	1 352	15.74	16.09	÷ 0.35	7.15	33.26	17.17	1.19	0.84	27
31 493	8 900	1 296	6.48	11.19	÷ 4.71	6.78	30.70	19.51	5.51	0.80	28
32 502	5 250	1 329	9.69	12.10	÷ 2.41	6.90	32 08	19.98	3.23	0.82	29
31 076	1 100	1 399	14.05	13.87	+ 0 18	7.17	32.74	18.87	0.67	0.85	30
29 692	4 300	1 347	12.30	14.07	÷ 1.77	6.82	31.87	17.80	2.58	0.81	31
28 066	4 000	1 373	13.75	15.31	÷ 1.56	6.86	31.91	16.60	2.37	0.81	32
29 106	15 455	704	6.04	14.68	÷ 8.64	6.70	31.73	17.05	9.05	0.41	33
31 693	12 829	1 009	4.72	11.60	÷ 6.88	6.47	30.07	18.47	7.48	0.60	34
31 568	13 211	1 209	4.24	11.20	÷ 6.96	6.21	29.51	18.31	7.66	0.70	35
29 656	18 070	1 288	2.05	11.75	÷ 9.70	6.15	28.90	17.15	10.45	0.75	36
28 171	14 838	1 224	5.09	12.93	÷ 7.84	6.44	29.16	16.23	8.55	0.71	37
29 453	12 276	755	5.84	12.44	÷ 6.60	6.65	29 32	16.88	7.04	0.44	38
29 257	13 865	654	5.77	13.30	÷ 7.53	7.01	29.97	16.67	7.90	0 37	39
29 979	10 352	954	7.57	12.89	÷ 5.32	7.26	29.85	16.96	5.86	0.54	40
32 705	4 601	1 354	10.83	12.65	÷ 1.82	7.69	30.99	18.34	2.58	0.76	41
33 871	4 048	1 654	11.42	12.75	÷ 1.33	7.86	31.53	18.78	2.24	0 91	42
34 485	4 355	1 146	10.94	12.69	÷ 1.75	7.68	31.55	18.86	2.38	0.63	43
31 252	3 206	1 168	13.73	14.83	÷ 1.10	7.57	31 71	16.88	1.73	0.63	44
29 950	4 863	847	13.37	15.51	÷ 2.14	7.29	31.47	15 96	2.59	0.45	45
28 736	7 608	720	13.40	17.02	÷ 3.62	6.76	32,13	15,11	4.00	0.38	46
31 065	20 212	378	4 39	14.72	÷ 10,33	6.64	30.91	16 19	10.53	0.20	47
32 716	25 976	244	0.35	13.03	÷ 13.38	6.40	30.04	17.01	13.51	0.13	48
35 786	28 804	136	2.96	11.97	÷ 14.93	6.71	30.61	18.64	15.00	0.07	49
32 545	22 167	63	2.49	14.01	÷ 11.52	6.62	30.97	16.96	11.55	0.03	50
32 071	14 776	520	7 61	15.00	÷ 7.39	6.87	31.63	16.63	7.66	0.27	51
31 985	13 981	÷ 240	7.73	15.04	÷ 7.31	6.70	31.49	16.45	7.19	0.12	52
31 844	15 158	324	7.04	14.61	÷ 7 57	6.55	30.87	16.26	7.74	0.17	53
31 904	20 741	÷ 3	4.66	15.19	÷ 10.53	6.34	31.39	16.20	10.53	-	54

med 1911, for hvilke kun opgaver over registreringer foreligger; fra 1866 av er under døde medtatt norske fødte i

Tabell I (forts.). Ut- og innvandring og den øvrige

Nr.	År.	Hjemmehørende folkemengde. 1. januar.	1. juli	Befolkningstilvekst.	Fødselsoverskudd.	Overskudd av utvandrede (÷) eller innvandrede (+).	Ekteskaper.	Fødsler
55	1888	1 974 396	1 976 615	4 438	25 926	÷ 21 488	12 154	60 052
56	1889	1 978 834	1 984 295	10 922	23 576	÷ 12 654	12 416	58 811
57	1890	1 989 756	1 996 929	14 346	24 786	÷ 10 440	12 922	60 747
58	1891	2 004 102	2 012 503	16 803	26 280	÷ 9 477	13 179	61 901
59	1892	2 020 905	2 026 016	10 222	23 715	÷ 13 493	12 742	59 933
60	1893	2 031 127	2 037 797	13 339	28 286	÷ 14 947	12 974	61 823
61	1894	2 044 466	2 056 657	24 382	26 135	÷ 1 753	12 966	60 889
62	1895	2 068 848	2 083 088	28 480	30 736	÷ 2 256	13 339	63 318
63	1896	2 097 328	2 111 676	28 696	31 153	÷ 2 457	13 962	63 254
64	1897	2 126 024	2 141 721	31 394	31 460	÷ 66	14 220	64 333
65	1898	2 157 418	2 173 807	32 778	32 698	+ 80	15 039	65 926
66	1899	2 190 196	2 204 083	27 775	29 033	÷ 1 258	15 530	65 968
67	1900	2 217 971	2 230 483	25 024	30 884	÷ 5 860	15 222	66 229
68	1901	2 242 995	2 254 911	23 832	33 482	÷ 9 650	14 760	67 303
69	1902	2 266 827	2 275 485	17 316	34 824	÷ 17 508	14 385	66 494
70	1903	2 284 143	2 287 768	7 249	31 623	÷ 24 374	13 566	65 470
71	1904	2 291 392	2 297 494	12 203	31 248	÷ 19 045	13 481	64 143
72	1905	2 303 595	2 308 572	9 954	28 551	÷ 18 597	13 269	62 601
73	1906	2 313 549	2 319 191	11 283	30 423	÷ 19 140	13 590	62 091
74	1907	2 324 832	2 328 962	8 260	27 957	÷ 19 697	13 953	61 302
75	1908	2 333 092	2 345 564	24 944	28 320	÷ 3 376	14 153	61 686
76	1909	2 358 036	2 367 494	18 916	31 213	÷ 12 297	14 080	63 324
77	1910	2 376 952	2 383 677	13 450	29 279	÷ 15 829	14 566	61 486
78	1911	2 390 402	2 401 175	21 546	29 709	÷ 8 163	14 826	61 468
79	1912	2 411 948	2 423 827	23 757	28 510	÷ 4 753	14 797	61 151
80	1913	2 435 705	2 447 276	23 141	27 591	÷ 4 450	15 262	60 037
81	1914	2 458 846	2 471 008	24 324	28 515	÷ 4 191	15 773	61 849
82	1915	2 483 170	2 495 876	25 411	25 371	+ 40	15 940	58 728
83	1916	2 508 581	2 524 792	32 422	31 202	+ 1 220	17 312	66 055
84	1917	2 541 003	2 584 755	87 503	[2] 30 640	+[2] 56 863	18 086	[2] 64 746
85	1918	2 628 506	2 641 698	26 384	[2] 20 806	+[2] 5 578	[2]19 745	[2] 63 910
								Sammendrag for
86	1821—1825 .	5 028 911	5 066 896	75 966	75 966	-	44 081	170 654
87	1826—1830 .	5 426 823	5 465 823	78 000	76 063	+ 1 937	42 559	179 898
88	1831—1835 .	5 781 448	5 813 949	65 000	64 444	+ 556	42 233	181 363
89	1836—1840 .	6 089 058	6 114 236	50 355	47 678	+ 2 677	40 681	171 623
90	1841—1845 .	6 391 092	6 432 149	82 116	83 236	÷ 1 120	50 590	195 401
91	1846—1850 .	6 784 371	6 820 001	71 262	82 398	÷ 11 136	52 506	210 887
92	1851—1855 .	7 164 715	7 209 872	90 314	109 719	÷ 19 405	56 499	234 491
93	1856—1860 .	7 671 135	7 730 441	118 606	127 504	÷ 8 898	58 264	257 810
94	1861—1865 .	8 199 131	8 245 685	93 103	109 909	÷ 16 806	56 932	262 738
95	1866—1870 .	8 592 449	8 611 493	38 085	107 054	÷ 68 969	55 059	257 248
96	1871—1875 .	8 816 384	8 853 177	73 583	113 354	÷ 39 771	64 624	268 619
97	1876—1880 .	9 326 248	9 378 463	104 430	140 415	÷ 35 985	67 353	295 903
98	1881—1885 .	9 620 933	9 635 006	28 146	133 127	÷ 104 981	64 171	298 230
99	1886—1890 .	9 859 632	9 885 969	52 673	132 833	÷ 80 160	62 802	301 903
100	1891—1895 .	10 169 448	10 216 061	93 226	135 152	÷ 41 926	65 200	307 864
101	1896—1900 .	10 788 937	10 861 770	145 667	155 228	÷ 9 561	73 973	325 710
102	1901—1905 .	11 388 952	11 424 230	70 554	159 728	÷ 89 174	69 461	326 011
103	1906—1910 .	11 706 461	11 744 888	76 853	147 192	÷ 70 339	70 342	309 889
104	1911—1915 .	12 180 071	12 239 162	118 179	139 696	÷ 21 517	76 598	303 233

[1] Fra 1866 gjelder opgavene de stedfunne, ikke de registrerte fødsler og dødstall, undtagen for årene fra og utlandet ÷ utlendinger døde i Norge. [2] Foreløbige tall.

bevegelse i Norges folkemengde 1821—1918.[1]

Dødsfall.	Oversjøisk utvandring.	Innvandringsoverskudd for øvrig	Pr. 1000 innbyggere (hjemmehørende folkemengde). Befolkningstilvekst	Fødselsoverskudd.	Overskudd av utvandrede (÷) eller innvandrede (+).	Ekteskaper	Fødsler.	Dødsfall.	Oversjøisk utvandring.	Innvandringsoverskudd for øvrig.	Nr.
34 126	21 452	÷ 36	2.25	13.12	÷ 10.87	6.15	30.38	17.26	10.85	0.02	55
35 235	12 642	÷ 12	5.50	11.88	÷ 6.38	6 26	29.64	17.76	6.37	0.01	56
35 961	10 991	551	7.18	12 41	÷ 5.23	6.47	30.42	18.01	5.50	0.27	57
35 621	13 341	3 864	8.35	13.06	÷ 4.71	6.55	30 76	17.70	6.63	1.92	58
36 218	17 049	3 556	5.05	11.71	÷ 6.66	6.29	29.58	17.87	8.42	1.76	59
33 537	18 778	3 831	6.55	13.88	÷ 7.33	6.37	30.34	16.46	9.21	1.88	60
34 754	5 642	3 889	11.86	12.71	÷ 0.85	6.30	29.61	16.90	2.74	1.89	61
32 582	6 207	3 951	13.67	14.75	÷ 1.08	6.40	30.39	15.64	2.98	1.90	62
32 101	6 679	4 222	13.59	14.75	÷ 1.16	6.61	29.95	15.20	3.16	2.00	63
32 873	4 669	4 603	14.66	14.69	÷ 0.03	6.64	30.04	15.35	2.18	2.15	64
33 228	4 859	4 939	15.08	15.04	+ 0.04	6.92	30.33	15.29	2.23	2 27	65
36 935	6 699	5 441	12.60	13.17	÷ 0.57	7.05	29.93	16.76	3.04	2.47	66
35 345	10 931	5 071	11.22	13.85	÷ 2.63	6.82	29.69	15.84	4.90	2 27	67
33 821	12 745	3 095	10.57	14.85	÷ 4.28	6.55	29 85	15.00	5.65	1.37	68
31 670	20 343	2 835	7.61	15.30	÷ 7.69	6.32	29.22	13.92	8.94	1.25	69
33 847	26 784	2 410	3.17	13.82	÷ 10.65	5.93	28.61	14.79	11.71	1.05	70
32 895	22 264	3 219	5.31	13 60	÷ 8.29	5.87	27.92	14.32	9.69	1.40	71
34 050	21 059	2 462	4.31	12.37	÷ 8.06	5.75	27.12	14.75	9.12	1 07	72
31 668	21 967	2 827	4.87	13.12	÷ 8.25	5.86	26.77	13.65	9.47	1 22	73
33 345	22 135	2 438	3.55	12.00	÷ 8.46	5.99	26.32	14.32	9.50	1.05	74
33 366	8 497	5 121	10.63	12.07	÷ 1.44	6.03	26.30	14.23	3.62	2.18	75
32 111	16 152	3 855	7.99	13.18	÷ 5.19	5.95	26.75	13.56	6.82	1.63	76
32 207	18 912	3 083	5.64	12.28	÷ 6.64	6.11	25.79	13.51	7.93	1.29	77
31 759	12 477	4 314	8.97	12.37	÷ 3.40	6.17	25.60	13.23	5.20	1.80	78
32 641	9 105	4 352	9.80	11.76	÷ 1.96	6.10	25.23	13.47	3.76	1.80	79
32 446	9 876	5 426	9.46	11.27	÷ 1.82	6.24	24.53	13.26	4.04	2.22	80
33 334	8 522	4 331	9.84	11.54	÷ 1.70	6.38	25.03	13.49	3.45	1.75	81
33 357	4 572	4 612	10.18	10.17	+ 0.02	6.39	23.53	13.36	1.83	1.85	82
34 853	5 212	6 432	12.84	12.36	+ 0.48	6 86	26.16	13.80	2.06	2.55	83
[2] 34 106	2 518	[2]59 381	33.85	[2] 11.85	[2] 22.00	6.70	[2] 25.05	[2] 13.20	0.97	[2] 22,97	84
[2] 43 104	1 226	[2] 6 804	9.99	[2] 7.88	[2] 2.11	[2] 7.47	[2] 24.19	[2] 16.32	0.46	[2] 2.58	85
5 årsperioder.											
94 688	54	54	14.99	14.99	-	8.70	33.68	18.69	0.011	0.011	86
103 835	-	1 937	14.27	13.92	+ 0.35	7.79	32.91	18 99	-	0.35	87
116 919	-	556	11.18	11.08	+ 0.10	7.26	31.19	20.11	-	0 10	88
123 945	1 200	3 877	8.24	7.80	+ 0.44	6.65	28.07	20.27	0.20	0.64	89
112 165	5 000	3 880	12.77	12.94	÷ 0.17	7.87	30.38	17.44	0.78	0.61	90
128 489	12 000	864	10.45	12.08	÷ 1.63	7.70	30.92	18.84	1.76	0,13	91
124 772	20 270	865	12.53	15.22	÷ 2.69	7.84	32.52	17.30	2.81	0.12	92
130 306	15 800	6 902	15.34	16.49	÷ 1.15	7.54	33.35	16.86	2.04	0 89	93
152 829	23 550	6 744	11.29	13.33	÷ 2 04	6.90	31.86	18.53	2.86	0.82	94
150 194	74 403	5 434	4.42	12.43	÷ 8.01	6.39	29.87	17.44	8.64	0.63	95
155 265	45 142	5 371	8.31	12.80	÷ 4 49	7.29	30.34	17.54	5.10	0.61	96
155 488	40 244	4 259	11.13	14.97	÷ 3.84	7.18	31.55	16.58	4.29	0.45	97
165 103	105 704	723	2.92	13.82	÷ 10.90	6.66	30.95	17.13	10.97	0.07	98
169 070	80 984	824	5.33	13.44	÷ 8.11	6.35	30.54	17.10	8.19	0.08	99
172 712	61 017	19 091	9.13	13.23	÷ 4.10	6.38	30.14	16.91	5.97	1.87	100
170 482	33 837	24 276	13.41	14.29	÷ 0.88	6.81	29.99	15.70	3.12	2.24	101
166 283	103 195	14 021	6.18	13.98	÷ 7.80	6.08	28 54	14.56	9.03	1.23	102
162 697	87 663	17 324	6 54	12,53	÷ 5.99	5.99	26.39	13.85	7.46	1.48	103
161 056	44 552	23 035	9.66	11.42	÷ 1.76	6.26	24.78	13.16	3 64	1.88	104

med 1911, for hvilke kun opgaver over registreringer foreligger; fra 1866 av er under døde medtatt norske fødte i

Tabell II. Utvandring til land

a. Rikets

Nr.	År.	Østfold.	Akershus.	Hedmark.	Opland.	Buskerud.	Vestfold.	Telemark.	Aust-Agder.	Vest-Agder.
1	1876	40	153	330	1 143	432	25	125	38	46
2	1877	48	114	292	1 045	282	12	50	66	17
3	1878	48	120	526	1 400	455	36	213	138	35
4	1879	117	441	767	1 683	763	33	297	26	65
5	1880	413	1 064	1 773	2 776	1 468	155	846	78	204
6	1881	609	1 389	2 140	3 000	1 416	170	644	253	244
7	1882	773	1 428	2 577	3 291	1 446	167	968	423	258
8	1883	528	1 161	1 898	3 080	1 275	189	855	214	280
9	1884	301	711	1 314	1 947	1 025	104	500	101	200
10	1885	221	568	1 123	1 864	971	72	581	122	299
11	1886	243	452	1 051	1 419	778	149	642	216	407
12	1887	390	689	1 259	1 405	807	260	550	353	729
13	1888	446	634	1 710	1 535	807	315	495	567	1 017
14	1889	182	426	1 114	1 171	489	120	364	345	463
15	1890	118	315	770	949	379	124	259	301	511
16	1891	180	335	859	1 008	369	131	274	501	767
17	1892	206	530	913	1 472	737	191	566	579	763
18	1893	281	437	907	1 287	803	286	739	666	905
19	1894	54	90	210	284	185	85	178	310	476
20	1895	54	96	207	245	147	96	147	564	708
21	1896	74	111	262	359	159	83	220	492	684
22	1897	35	89	153	283	138	41	96	346	578
23	1898	25	66	165	361	134	55	166	304	432
24	1899	37	103	207	448	149	37	163	346	712
25	1900	117	194	428	826	309	107	186	473	723
26	1901	150	289	483	842	341	164	267	584	889
27	1902	308	688	956	1 218	731	354	655	861	1 198
28	1903	456	1 095	1 585	1 999	1 226	514	788	845	1 165
29	1904	435	867	1 215	1 835	702	490	495	912	1 169
30	1905	478	1 017	1 242	1 704	655	539	451	795	1 150
31	1906	453	889	1 062	1 413	584	654	568	1 095	1 189
32	1907	515	884	946	1 102	587	682	514	850	1 194
33	1908	150	361	425	635	263	245	195	252	292
34	1909	302	481	563	818	370	532	309	607	911
35	1910	357	557	760	998	544	435	324	767	1 030
36	1911	227	428	522	614	318	236	203	405	737
37	1912	205	354	374	471	238	216	171	378	655
38	1913	280	375	331	519	244	269	165	405	748
39	1914	147	281	296	575	196	169	123	270	480
40	1915	87	165	103	236	126	117	76	155	331
41	1916	113	229	186	259	108	169	105	236	449
42	1917	91	110	58	63	56	82	24	89	109
43	1918	-	-	-	-	-	-	-	-	-
44	1866/1870	899	5 738	7 808	15 367	5 264	709	5 013	788	373
45	1871/1875	898	2 590	3 756	5 913	2 934	543	1 772	487	578
46	1876/1880	666	1 892	3 688	8 047	3 400	261	1 531	346	367
47	1881/1885	2 432	5 257	9 052	13 182	6 133	702	3 548	1 113	1 281
48	1886/1890	1 379	2 516	5 904	6 479	3 260	968	2 310	1 782	3 127
49	1891/1895	775	1 488	3 096	4 296	2 241	789	1 904	2 620	3 619
50	1896/1900	288	563	1 215	2 277	889	323	831	1 961	3 129
51	1901/1905	1 827	3 956	5 481	7 598	3 655	2 061	2 656	3 997	5 571
52	1906/1910	1 777	3 172	3 756	4 966	2 348	2 548	1 910	3 571	4 616
53	1911/1915	946	1 603	1 626	2 415	1 122	1 007	738	1 613	2 951
	Sum . .	11 887	28 775	45 382	70 540	31 246	9 911	22 213	18 278	25 612

utenfor Europa fra de enkelte fylker.
bygder.

Roga-land.	Horda-land.	Sogn og Fjor-dane.	Møre.	Sør-Trønde-lag.	Nord-Trønde-lag	Nord-land.	Troms.	Finn-mark.	Tilsammen.	Nr.
261	265	400	103	135	127	113	80	7	3 823	1
103	191	191	23	106	87	67	95	9	2 798	2
140	212	342	80	228	170	67	68	27	4 305	3
167	224	372	176	552	311	104	66	27	6 191	4
571	570	697	612	1 434	794	390	257	116	14 218	5
1 233	1 353	984	920	1 444	1 257	782	281	153	18 272	6
1 436	1 348	1 163	989	1 604	1 269	1 165	197	97	20 599	7
959	1 144	958	644	1 032	755	685	268	58	15 983	8
760	835	672	380	559	576	253	93	32	10 363	9
965	864	755	413	483	431	276	41	21	10 070	10
972	732	858	663	690	591	380	26	27	10 296	11
1 301	741	546	1 000	923	766	546	143	27	12 435	12
1 149	718	560	1 146	1 197	966	775	173	49	14 259	13
823	584	539	522	619	540	523	221	53	9 098	14
856	504	387	414	500	336	296	69	10	7 098	15
833	694	696	664	676	496	351	99	75	9 008	16
1 185	924	995	915	873	655	512	149	62	12 227	17
1 186	985	1 163	1 132	1 058	932	680	313	36	13 796	18
346	372	228	195	195	231	133	48	27	3 647	19
309	288	231	215	201	141	87	37	5	3 778	20
558	387	326	312	274	210	115	45	9	4 680	21
391	314	246	234	167	126	86	38	1	3 362	22
400	287	306	290	230	181	180	43	8	3 633	23
418	387	385	610	367	292	326	103	8	5 098	24
593	545	554	815	592	496	711	180	41	7 890	25
734	658	610	861	696	574	781	305	35	9 263	26
1 198	1 169	712	1 008	911	718	918	298	17	13 918	27
1 403	1 266	770	1 203	1 091	1 112	1 250	466	55	18 289	28
1 096	1 010	675	663	659	713	933	275	57	14 201	29
1 088	1 019	610	627	834	516	812	200	50	13 787	30
989	1 134	669	960	778	497	991	280	36	14 241	31
967	1 132	712	1 285	919	586	1 138	327	90	14 430	32
490	498	310	363	274	202	374	135	12	5 476	33
919	1 090	610	1 117	631	354	926	309	55	10 904	34
1 098	1 320	854	1 441	814	488	1 226	307	56	13 376	35
765	950	577	820	519	390	646	238	24	8 619	36
439	581	361	426	301	219	491	109	19	6 008	37
547	583	397	408	403	203	682	190	21	6 770	38
769	614	413	274	359	188	574	144	16	5 888	39
291	352	196	128	112	88	206	52	2	2 823	40
210	192	131	76	144	65	210	75	4	2 961	41
46	81	20	36	61	22	63	32	2	1 045	42
-	-	-	-	-	-	-	-	-	459	43
2 057	3 841	5 987	687	2 996	3 759	2 250	677	429	64 642	44
2 594	2 836	2 977	981	1 880	1 893	501	421	623	34 177	45
1 242	1 462	2 002	994	2 455	1 489	741	566	186	31 335	46
5 353	5 544	4 532	3 346	5 122	4 288	3 161	880	361	75 287	47
5 101	3 279	2 890	3 745	3 929	3 199	2 520	632	166	53 186	48
3 859	3 263	3 313	3 121	3 003	2 455	1 763	646	205	42 456	49
2 360	1 920	1 817	2 261	1 630	1 305	1 418	409	67	24 663	50
5 519	5 122	3 377	4 362	4 191	3 633	4 694	1 544	214	69 458	51
4 463	5 174	3 155	5 166	3 416	2 127	4 655	1 358	249	58 427	52
2 811	3 080	1 944	2 056	1 694	1 088	2 599	733	82	30 108	53
35 359	35 521	31 994	26 719	30 316	25 236	24 302	7 866	2 582	483 739	

Tabell II (forts.). Utvandring til land

b. Rikets

Nr.	År.	Østfold.	Akers-hus.	Kr.ania.	Hed-mark.	Opland.	Buske-rud.	Vest-fold.	Tele-mark.	Aust-Agder.	Vest-Agder.
1	1876	22	2	129	13	9	38	14	31	25	43
2	1877	12	2	107	8	10	31	12	12	18	17
3	1878	24	2	181	13	12	35	10	33	3	25
4	1879	116	2	566	29	34	161	49	39	16	79
5	1880	327	37	2 262	82	37	579	212	261	135	261
6	1881	616	36	2 087	114	72	610	304	373	307	364
7	1882	610	30	2 553	143	105	509	294	380	584	411
8	1883	448	23	1 529	105	108	502	246	345	455	487
9	1884	289	16	1 154	87	53	289	233	262	337	293
10	1885	292	18	1 011	80	66	248	243	178	246	283
11	1886	285	32	1 126	92	53	275	288	250	446	373
12	1887	708	19	1 716	98	61	337	482	368	1 087	839
13	1888	695	20	1 581	82	47	339	517	345	537	489
14	1889	295	6	820	42	33	172	280	189	215	264
15	1890	282	24	887	55	24	161	345	139	336	379
16	1891	366	18	886	49	41	182	443	222	278	273
17	1892	315	23	1 010	57	46	205	432	298	400	363
18	1893	357	17	987	70	37	225	404	314	333	275
19	1894	123	15	336	17	15	82	240	76	239	199
20	1895	126	10	496	39	14	116	263	123	295	275
21	1896	112	11	400	23	15	77	196	106	149	193
22	1897	51	4	277	9	6	65	150	45	110	162
23	1898	46	1	252	3	7	38	128	66	124	108
24	1899	31	1	252	7	17	34	120	31	236	245
25	1900	112	13	602	21	20	127	226	75	312	327
26	1901	161	25	997	26	18	158	187	93	185	231
27	1902	322	58	2 060	42	40	364	357	325	410	332
28	1903	418	53	2 582	88	87	551	427	454	408	441
29	1904	306	34	2 650	86	82	337	472	262	681	479
30	1905	370	54	2 459	68	83	356	480	283	524	417
31	1906	431	56	2 676	101	90	265	465	248	595	510
32	1907	379	44	2 701	93	68	288	395	201	475	355
33	1908	131	19	1 050	46	47	126	195	86	114	114
34	1909	278	11	1 568	45	48	219	355	221	306	234
35	1910	345	26	1 686	40	49	186	305	159	369	290
36	1911	161	22	1 246	25	25	136	180	110	203	199
37	1912	176	18	1 021	22	20	100	133	67	160	141
38	1913	150	21	990	28	17	90	154	77	166	161
39	1914	112	8	798	21	14	91	108	66	148	160
40	1915	78	2	570	13	7	50	80	32	86	73
41	1916	126	13	707	12	23	99	80	52	104	94
42	1917	66	3	529	2	7	38	85	38	82	75
43	1918	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
44	1866/1870	321	21	3 713	287	331	773	533	989	213	205
45	1871/1875	685	22	3 188	143	97	997	507	793	179	597
46	1876/1880	501	45	3 245	145	102	844	297	376	197	425
47	1881/1885	2 255	123	8 334	529	404	2 158	1 320	1 538	1 929	1 838
48	1886/1890	2 265	101	6 130	369	218	1 284	1 912	1 291	2 621	2 344
49	1891/1895	1 287	83	3 715	232	153	810	1 782	1 033	1 545	1 385
50	1896/1900	352	30	1 783	63	65	341	820	323	931	1 035
51	1901/1905	1 577	224	10 748	310	310	1 766	1 923	1 417	2 208	1 900
52	1906/1910	1 564	156	9 681	325	302	1 084	1 715	915	1 859	1 503
53	1911/1915	677	71	4 625	109	83	467	655	352	763	734
	Sum . .	11 484	876	55 162	2 512	2 065	10 524	11 464	9 027	12 445	11 966

utenfor Europa fra de enkelte fylker.

byer.

Roga-land.	Bergen.	Sogn og Fjor-dane.	Møre.	Sør-Trønde-lag.	Nord-Trønde-lag.	Nord-land.	Troms	Finn-mark.	Tilsammen.	Nr.
24	55	-	16	41	4	3	18	45	532	1
41	34	-	7	25	13	-	7	52	408	2
84	29	8	24	46	5	-	9	15	558	3
65	57	-	37	93	22	8	11	33	1 417	4
457	281	2	123	450	153	21	127	187	5 994	5
522	573	2	266	549	314	64	188	343	7 704	6
615	498	-	199	641	218	67	108	240	8 205	7
665	404	-	136	310	153	52	84	132	6 184	8
506	322	2	135	225	87	26	49	48	4 413	9
445	276	-	141	240	43	39	32	30	3 911	10
792	190	-	189	292	72	41	44	22	4 862	11
991	349	2	270	449	175	104	62	189	8 306	12
787	362	-	236	521	216	139	96	184	7 193	13
352	198	1	100	223	99	51	40	164	3 544	14
413	187	2	103	246	83	57	24	146	3 893	15
424	217	1	133	393	101	40	44	222	4 333	16
523	333	1	177	344	116	49	55	75	4 822	17
552	445	5	198	413	148	78	54	70	4 982	18
233	147	-	62	138	23	15	24	11	1 995	19
251	153	-	97	93	24	16	16	22	2 429	20
312	151	-	75	84	37	16	11	31	1 999	21
200	86	-	38	51	8	10	27	8	1 307	22
160	94	-	64	59	21	15	19	21	1 226	23
185	152	-	70	81	35	22	36	46	1 601	24
292	334	2	141	163	61	85	48	80	3 041	25
379	412	3	154	172	83	110	38	50	3 482	26
696	565	3	173	333	126	110	41	68	6 425	27
910	827	5	249	426	161	121	135	152	8 495	28
908	876	3	269	285	96	70	70	97	8 063	29
664	713	1	162	321	73	101	79	64	7 272	30
582	886	3	159	292	105	125	75	62	7 726	31
617	965	2	257	456	115	147	94	53	7 705	32
252	423	-	99	185	32	61	22	19	3 021	33
652	571	-	237	252	58	72	72	49	5 248	34
536	715	1	341	296	68	51	43	30	5 536	35
403	524	-	215	251	30	50	33	45	3 858	36
276	494	1	134	199	35	46	45	9	3 097	37
324	481	1	140	175	38	49	30	14	3 106	38
379	337	-	102	167	45	30	32	16	2 634	39
214	320	1	58	95	11	28	23	8	1 749	40
220	417	1	52	145	41	24	26	15	2 251	41
137	303	-	40	50	6	6	4	2	1 473	42
-	-	-	-	-	-	-	-	-	767	43
320	551	-	223	600	296	50	129	206	9 761	44
1 133	570	2	263	560	148	6	191	884	10 965	45
671	456	10	207	655	197	32	172	332	8 909	46
2 753	2 073	4	877	1 965	815	248	461	793	30 417	47
3 335	1 286	5	898	1 731	645	392	266	705	27 798	48
1 983	1 295	7	667	1 381	412	198	193	400	18 561	49
1 149	817	2	388	438	162	148	141	186	9 174	50
3 557	3 393	15	1 007	1 537	539	512	363	431	33 737	51
2 639	3 560	6	1 093	1 481	378	456	306	213	29 236	52
1 596	2 156	3	649	887	159	203	163	92	14 444	53
19 136	16 157	54	6 272	11 235	3 751	2 245	2 385	4 242	193 002	

Tabell III. De til oversjøiske steder i årene 1866—1915 utvandrede fordelt efter alder for 5-årsgrupper.

A. Menn og kvinner.

Aldersgrupper.	1866—1870.	1871—1875.	1876—1880.	1881—1885.	1886—1890.	1891—1895.	1896—1900.	1901—1905.	1906—1910.	1911—1915.	Tilsammen 1866—1915.
0—5 år	9 833	5 563	4 771	14 249	7 368	4 289	1 761	7 206	4 075	1 690	60 805
5—10 -	7 905	3 511	2 180	6 560	3 623	2 609	942	3 693	3 116	1 321	35 460
10—15 -	5 856	3 106	2 091	5 903	3 764	2 690	1 305	3 523	2 619	1 237	32 094
15—20 -	7 780	6 443	5 284	15 354	14 547	13 004	9 291	26 695	24 380	13 768	136 546
20—25 -	11 114	7 536	9 636	23 480	21 993	16 783	9 736	28 650	26 326	13 718	168 972
25—30 -	8 872	5 337	6 011	14 274	11 308	8 473	4 227	14 756	12 191	5 728	91 177
30—35 -	6 888	3 349	3 359	8 505	6 295	4 397	2 148	7 036	6 139	2 861	50 977
35—40 -	5 064	2 404	2 040	5 139	3 817	2 794	1 435	4 053	3 238	1 462	31 446
40—45 -	3 531	1 663	1 364	3 612	2 559	1 756	983	2 680	2 009	903	21 060
45—50 -	2 756	1 455	967	2 531	1 597	1 294	629	1 819	1 356	611	15 015
50—55 -	1 912	1 062	956	2 462	1 516	1 014	448	1 162	960	421	11 913
55—60 -	1 213	738	687	1 531	1 048	774	353	829	614	363	8 150
60—65 -	730	444	506	1 242	893	566	257	453	280	221	5 592
65—70 -	449	249	191	463	369	313	169	303	200	136	2 842
70—75 -	292	108	113	250	184	158	93	163	89	61	1 511
75—80 -	137	33	48	86	35	41	23	72	38	34	547
Over 80 -	16	12	14	30	21	7	11	29	13	4	157
Alder uopg.	-	2 129	26	33	47	55	26	73	20	13	2 422
Tilsammen	74 348	45 142	40 244	105 704	80 984	61 017	33 837	103 195	87 663	44 552	676 686

Procentvis fordeling på de enkelte femårsgrupper, når bortsees fra gruppen „Alder uopgitt".

0—5 år	13.23	12.93	11.86	13.48	9.10	7.04	5.21	6.99	4.65	3.79	9.02
5—10 -	10.63	8.16	5.42	6.21	4.48	4.28	2.79	3.58	3.56	2.97	5.26
10—15 -	7.88	7.22	5.20	5.59	4.65	4.41	3.86	3.42	2.99	2.78	4.76
15—20 -	10.47	14.98	13.14	14.53	17.97	21.33	27.48	25.89	27.82	30.93	20.25
20—25 -	14.95	17.52	23 96	22.22	27.17	27.53	28.80	27.78	30.04	30.79	25.06
25—30 -	11.93	12.41	14.95	13.51	13.97	13 90	12.50	14.31	13.91	12 85	13.52
30—35 -	9.26	7.78	8.35	8.05	7.78	7.21	6.35	6.82	7.00	6.42	7.56
35—40 -	6.81	5.59	5.07	4.86	4.72	4.58	4.24	3.93	3.69	3.28	4.66
40—45 -	4.75	3.87	3.39	3.42	3.16	2.88	2.91	2 60	2.29	2.03	3.12
45—50 -	3 71	3.38	2.40	2.39	1.97	2.12	1.86	1.76	1.55	1.37	2.23
50—55 -	2.57	2.47	2.38	2.33	1.87	1.66	1.32	1.13	1.10	0.94	1.77
55—60 -	1.63	1.72	1.71	1.45	1.30	1.27	1.04	0.80	0.70	0.81	1.21
60—65 -	0.98	1.03	1.26	1.17	1.10	0.93	0.76	0.44	0.32	0.50	0.83
65—70 -	0.60	0.58	0.48	0.44	0.46	0.52	0.50	0.29	0·23	0.31	0.42
70—75 -	0.39	0.25	0.28	0.24	0.23	0.26	0.28	0.16	0.10	0.14	0.23
75—80 -	0.19	0 08	0.12	0.08	0.04	0.07	0 07	0.07	0.04	0.08	0.08
Over 80 -	0.02	0.03	0.03	0.03	0.03	0.01	0.03	0.03	0.01	0.01	0.02
Tilsammen	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100 0	100 00	100.00

Tabell III (forts.). De til oversjøiske steder i årene 1866–1915 utvandrede fordelt efter alder for 5-årsgrupper.

B. Menn.

Aldersgrupper.	1866–1870.	1871–1875	1876–1880.	1881–1885.	1886–1890.	1891–1895.	1896–1900.	1901–1905.	1906–1910.	1911–1915.	Tilsammen 1866–1915.
0–5 år	5 088	2 807	2 461	7 343	3 780	2 191	889	3 700	2 025	887	31 171
5–10 -	4 092	1 828	1 084	3 428	1 914	1 350	491	1 913	1 572	671	18 343
10–15 -	3 217	1 707	1 096	3 113	1 933	1 454	669	1 874	1 350	627	17 040
15–20 -	4 679	3 813	3 336	9 605	9 254	8 052	6 117	18 142	16 273	8 829	88 100
20–25 -	6 680	4 132	6 291	13 795	13 641	10 294	6 318	19 448	17 379	8 454	106 432
25–30 -	5 241	2 827	3 651	7 798	6 349	4 566	2 390	9 210	7 019	2 785	51 836
30–35 -	4 085	1 896	1 997	4 728	3 645	2 479	1 207	4 340	3 601	1 354	29 332
35–40 -	3 054	1 360	1 266	3 008	2 432	1 721	879	2 594	2 005	749	19 068
40–45 -	1 926	931	810	2 031	1 563	1 145	640	1 723	1 260	485	12 514
45–50 -	1 468	732	525	1 329	949	736	375	1 118	836	329	8 397
50 - 55 -	1 066	531	488	1 230	750	499	229	646	525	197	6 161
55–60 -	585	348	333	731	479	354	162	358	285	147	3 782
60–65 -	350	214	254	556	409	242	116	194	103	85	2 523
65–70 -	218	122	87	223	171	146	84	141	84	64	1 340
70 – 75 -	143	53	60	130	99	85	43	87	46	29	775
75 – 80 -	68	14	29	37	17	22	17	35	20	15	274
Over 80 år	9	9	4	17	12	5	7	20	9	3	95
Alder uopg.	-	1 222	13	20	20	29	10	56	11	6	1 387
Tilsammen	41 969	24 546	23 785	59 122	47 417	35 370	20 643	65 599	54 403	25 716	398 570

Procentvis fordeling på de enkelte femårsgrupper, når bortsees fra gruppen „Alder uopgitt".

0–5 år	12.1	12.1	10.3	12.4	8.0	6.2	4.3	5.6	3.7	3.45	7.85
5–10 -	9.8	7.8	4.6	5.8	4.0	3.8	2.4	2.9	2.9	2.61	4.62
10–15 -	7.7	7.3	4.6	5.3	4.1	4.1	3.3	2.9	2.5	2.44	4.29
15–20 -	11.2	16.4	14.0	16.3	19.5	22.8	29.6	27.7	29.9	34.34	22.18
20–25 -	15.9	17.7	26.5	23.4	28.8	29.1	30.6	29.7	32.0	32.88	26.80
25–30 -	12.5	12.1	15.4	13.2	13.4	12.9	11.6	14.1	12.9	10.83	13.05
30–35 -	9.7	8.1	8.4	8.0	7.7	7.0	5.8	6.6	6.6	5.27	7.38
35–40 -	7.3	5.9	5.3	5.1	5.1	4.9	4.3	4.0	3.7	2.91	4.80
40–45 -	4.6	4.0	3.4	3.4	3.3	3.2	3.1	2.6	2 3	1.89	3.15
45–50 -	3.5	3.1	2.2	2.2	2.0	2.1	1.8	1.7	1.5	1.28	2.11
50–55 -	2.6	2 3	2.0	2.1	1.6	1.4	1.1	1.0	1.0	0.77	1.55
55–60 -	1.4	1.5	1.4	1.2	1.0	1.0	0.8	0.5	0.5	0.57	0.95
60–65 -	0.8	0.9	1.1	0.9	0.9	0.7	0.6	0.3	0.2	0.33	0.64
65 – 70 -	0.5	0.5	0.4	0.4	0.4	0 4	0.4	0.2	0.2	0.25	0.34
70–75 -	0.3	0.2	0.3	0.2	0.2	0.3	0.2	0.1	0.1	0.11	0.20
75–80 -	0.1	0.1	0.1	0.1	-	0.1	0.1	0.1	-	0.06	0.07
Over 80 -	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.01	0.02
Tilsammen	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.00	100.00

Tabell III (forts.). De til oversjøiske steder i årene 1866—1915 utvandrede fordelt efter alder for 5-årsgrupper.

C. Kvinner.

Aldersgrupper.	1866—1870.	1871—1875.	1876—1880.	1881—1885.	1886—1890.	1891—1895.	1896—1900.	1901—1905.	1906—1910.	1911—1915.	Tilsammen 1866—1915
0—5 år	4 745	2 756	2 310	6 906	3 588	2 098	872	3 506	2 050	803	29 634
5—10 -	3 813	1 683	1 096	3 132	1 709	1 259	451	1 780	1 544	650	17 117
10—15 -	2 639	1 399	995	2 790	1 831	1 236	636	1 649	1 269	610	15 054
15—20 -	3 101	2 630	1 948	5 749	5 293	4 952	3 174	8 553	8 107	4 939	48 446
20—25 -	4 434	3 404	3 345	9 685	8 352	6 489	3 418	9 202	8 947	3 264	62 540
25—30 -	3 631	2 510	2 360	6 476	4 959	3 907	1 837	5 546	5 172	2 943	39 341
30—35 -	2 803	1 453	1 362	3 777	2 650	1 918	941	2 696	2 538	1 507	21 645
35—40 -	2 010	1 044	774	2 131	1 385	1 073	556	1 459	1 233	713	12 378
40—45 -	1 605	732	554	1 581	996	611	343	957	749	418	8 546
45—50 -	1 288	723	442	1 202	648	558	254	701	520	282	6 618
50—55 -	846	531	468	1 232	766	515	219	516	435	224	5 752
55—60 -	628	390	354	800	569	420	191	471	329	216	4 368
60—65 -	380	230	252	686	484	324	141	259	177	136	3 069
65—70 -	231	127	104	240	198	167	85	162	116	72	1 502
70—75 -	149	55	53	120	85	73	50	76	43	32	736
75—80 -	69	19	19	49	18	19	6	37	18	19	273
Over 80 -	7	3	10	13	9	2	4	9	4	1	62
Alder uopg.	-	907	13	13	27	26	16	17	9	7	1 035
Tilsammen	32 379	20 596	16 459	46 582	33 567	25 647	13 194	37 596	33 260	18 836	278 116

Procentvis fordeling på de enkelte femårsgrupper, når bortsees fra gruppen „Alder uopgitt".

0—5 år	14.6	14.0	14.1	14.8	10.7	8.2	6.6	9.3	6.2	4.27	10.70
5—10 -	11.8	8.5	6.7	6.7	5.1	4.9	3.4	4.7	4.6	3.45	6.18
10—15 -	8.1	7.1	6.1	6.0	5.5	4.8	4.8	4.4	3.8	3.24	5.43
15—20 -	9.6	13.4	11.8	12.3	15.8	19.4	24.1	22.8	24.4	26.23	17.48
20—25 -	13.7	17.3	20.3	20.8	24.9	25.3	25.9	24.5	26.9	27.96	12.57
25—30 -	11.2	12.7	14.3	13.9	14.8	15.2	13.9	14.7	15.3	15.63	14.20
30—35 -	8.7	7.4	8.3	8.1	7.9	7.5	7.1	7.2	7.7	8.00	7.81
35—40 -	6.2	5.3	4.7	4.6	4.1	4.2	4.2	3 9	3 7	3.79	4.47
40—45 -	5.0	3.7	3.4	3.4	3.0	2.3	2.6	2.5	2.3	2.22	3.08
45—50 -	4.0	3.7	2.7	2.6	1.9	2.2	2.0	1.9	1.6	1.50	2.39
50—55 -	2.6	2.7	2.8	2.6	2.3	2.0	1.7	1.4	1.3	1.19	2.08
55—60 -	1.9	2.0	2.2	1.7	1.7	1.7	1.4	1.3	1.0	1.15	1 58
60—65 -	1.2	1.2	1.5	1.5	1.4	1.2	1.1	0.7	0.5	0.72	1.10
65—70 -	0.7	0.6	0.6	0.5	0.6	0.7	0.7	0.4	0.4	0.38	0.54
70—75 -	0.5	0.3	0.3	0.3	0.2	0.3	0.4	0.2	0.2	0.17	0.27
75—80 -	0.2	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.10	0.10
Over 80 -	·	-	0.1	-	-	-	-	-	-	-	0.02
Tilsammen	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.00	100 00

Tabell IV a. Utvandrede fordelt efter civilstand og kjønn.

År.	Mannkjønn.					Kvinnekjønn.					Begge kjønn.				
	Ugifte.	Gifte.	Enkemenn og fraskilte.*	Civilstand uopgitt.	Tils.	Ugifte.	Gifte.	Enker og fraskilte.	Civilstand uopgitt.	Tils.	Ugifte.	Gifte.	Enkemenn, enker og fraskilte.	Civilstand uopgitt.	Tils.
I. Riket															
1888 .	10 751	2 266	102	19	13 138	6 247	1 786	215	66	8 314	16 998	4 052	317	85	21 452
1889 .	5 827	1 169	76	4	7 076	4 229	1 175	151	11	5 566	10 056	2 344	227	15	12 642
1890 .	4 967	862	39	10	5 878	3 954	994	162	3	5 113	8 921	1 856	201	13	10 991
1891 .	6 388	1 320	70	6	7 784	4 341	1 056	160	-	5 557	10 729	2 376	230	6	13 341
1892 .	8 396	1 627	83	13	10 119	5 412	1 328	187	3	6 930	13 808	2 955	270	16	17 049
1893 .	9 190	1 944	84	18	11 236	5 875	1 448	215	4	7 542	15 065	3 392	299	22	18 778
1894 .	2 271	614	34	7	2 926	2 109	532	72	3	2 716	4 380	1 146	106	10	5 642
1895 .	2 436	825	39	5	3 305	2 275	512	114	1	2 902	4 711	1 337	153	6	6 207
1896 .	3 284	731	26	23	4 064	2 101	427	80	7	2 615	5 385	1 158	106	30	6 679
1897 .	2 165	527	17	3	2 712	1 577	327	51	2	1 957	3 742	854	68	5	4 669
1898 .	2 391	422	23	9	2 845	1 597	347	60	10	2 014	3 988	769	83	19	4 859
1899 .	3 341	717	30	61	4 149	1 900	484	66	100	2 550	5 241	1 201	96	161	6 699
1900 .	5 650	1 146	59	18	6 873	3 189	714	150	5	4 058	8 839	1 860	209	23	10 931
1901 .	6 639	1 403	72	17	8 131	3 568	911	135	-	4 614	10 207	2 314	207	17	12 745
1902 .	11 128	2 409	94	2	13 633	5 157	1 332	220	1	6 710	16 285	3 741	314	3	20 343
1903 .	13 649	3 613	127	5	17 394	7 118	1 969	301	2	9 390	20 767	5 582	428	7	26 784
1904 .	10 632	2 761	113	-	13 506	6 673	1 817	268	-	8 758	17 305	4 578	381	-	22 264
1905 .	10 311	2 498	126	-	12 935	6 291	1 576	257	-	8 124	16 602	4 074	383	-	21 059
1906 .	11 232	2 537	102	-	13 871	6 367	1 467	262	-	8 096	17 599	4 004	364	-	21 967
1907 .	11 289	2 451	132	-	13 872	6 614	1 446	203	-	8 263	17 903	3 897	335	-	22 135
1908 .	3 559	673	[1] 43	-	4 275	3 393	690	[2]139	-	4 222	6 952	1 363	182	-	8 497
1909 .	8 403	1 623	[3] 68	-	10 094	4 959	940	[4]159	-	6 058	13 362	2 563	227	-	16 152
1910 .	10 332	1 875	[5] 84	-	12 291	5 365	1 046	[6]210	-	6 621	15 697	2 921	294	-	18 912
1911 .	6 528	957	[7] 71	-	7 556	4 093	696	[8]132	-	4 921	10 621	1 653	203	-	12 477
1912 .	4 388	621	[9] 47	-	5 056	3 312	612	[10]125	-	4 049	7 700	1 233	172	-	9 105
1913 .	5 256	881	[11] 47	1	6 185	2 946	631	[12]114	-	3 691	8 202	1 512	161	1	9 876
1914 .	4 187	568	42	-	4 797	3 031	553	[13]141	-	3 725	7 218	1 121	183	-	8 522
1915 .	1 810	292	20	-	2 122	1 943	403	[14]104	-	2 450	3 753	695	124	-	4 572
1916 .	1 859	424	23	-	2 306	2 285	499	[15]122	-	2 906	4 144	923	145	-	5 212
1917 .	973	330	[16] 26	-	1 329	780	334	[17] 75	-	1 189	1 753	664	101	-	2 518
II. Rikets bygder															
1888 .	7 673	1 449	69	8	9 199	3 852	1 047	127	34	5 060	11 525	2 496	196	42	14 259
1889 .	4 520	846	54	3	5 423	2 819	754	97	5	3 675	7 339	1 600	151	8	9 098
1890 .	3 570	547	28	6	4 151	2 333	523	88	3	2 947	5 903	1 070	116	9	7 098
1891 .	4 743	844	50	5	5 642	2 656	616	94	-	3 366	7 399	1 460	144	5	9 008
1892 .	6 521	1 123	62	8	7 714	3 537	857	118	1	4 513	10 058	1 980	180	9	12 227
1893 .	7 256	1 379	57	14	8 706	3 997	963	126	4	5 090	11 253	2 342	183	18	13 796
1894 .	1 611	421	25	1	2 058	1 262	291	34	2	1 589	2 873	712	59	3	3 647
1895 .	1 676	521	27	3	2 227	1 214	267	69	1	1 551	2 890	788	96	4	3 778
1896 .	2 539	534	19	20	3 112	1 265	252	45	6	1 568	3 804	786	64	26	4 680
1897 .	1 706	373	11	3	2 093	1 040	197	30	2	1 269	2 746	570	41	5	3 362
1898 .	1 973	298	18	2	2 291	1 086	217	33	6	1 342	3 059	515	51	8	3 633
1899 .	2 731	510	21	26	3 288	1 390	321	41	58	1 810	4 121	831	62	84	5 098
1900 .	4 358	693	41	13	5 105	2 253	443	85	4	2 785	6 611	1 136	126	17	7 890
1901 .	5 122	877	48	12	6 059	2 534	585	85	-	3 204	7 656	1 462	133	12	9 263
1902 .	8 027	1 387	70	2	9 486	3 479	829	123	1	4 432	11 506	2 216	193	3	13 918

* Fra og med 1908 er tatt med „fraskilte", ellers er titelen „enkemenn" og „enker".

Derav 4 fraskilte. [4] Derav 7 fraskilte. [7] Derav 2 fraskilte. [10] Derav 8 fraskilte. [13] Derav 13 fraskilte. [16] Derav 1 fraskilte.
— 7 — [5] — 5 — [8] — 13 — [11] — 2 — [14] — 16 — [17] — 14 —
— 2 — [6] — 18 — [9] — 2 — [12] — 8 — [15] — 13 —

Tabell IV a (forts.). Utvandrede fordelt efter civilstand og kjønn.

År.	Mannkjønn.					Kvinnekjønn.					Begge kjønn.				
	Ugifte.	Gifte.	Enkemenn og fraskilte.*	Civilstand uopgitt.	Tils.	Ugifte.	Gifte.	Enker og fraskilte.	Civilstand uopgitt	Tils	Ugifte.	Gifte.	Enkemenn, enker og fraskilte.	Civilstand uopgitt.	Tils.
1903 .					12 189					6 100					18 289
1904 .	24 708	5 132	228	5	8 931	12 731	3 054	418	1	5 270	37 439	8 186	646	6	14 201
1905 .					8 953					4 834					13 787
1906 .	16 161	2 789	143	-	9 432	7 771	1 580	227	-	4 809	23 932	4 369	370	-	14 241
1907 .					9 661					4 769					14 430
1908 .	2 556	376	27	-	2 959	2 049	389	79	-	2 517	4 605	765	106	-	5 476
1909 .	6 260	1 002	36	-	7 298	3 004	525	77	-	3 606	9 264	1 527	113	-	10 904
1910 .	7 994	1 258	58	-	9 310	3 368	607	91	-	4 066	11 362	1 865	149	-	13 376
1911 .	4 958	611	[1] 42	-	5 611	2 554	393	[2] 61	-	3 008	7 512	1 004	103	-	8 619
1912 .	3 246	381	[3] 32	-	3 659	1 955	342	52	-	2 349	5 201	723	84	-	6 008
1913 .	3 954	554	[4] 32	-	4 540	1 796	384	50	-	2 230	5 750	938	82	-	6 770
1914 .	3 261	367	30	-	3 658	1 834	325	[5] 71	-	2 230	5 095	692	101	-	5 888
1915 .	1 262	156	14	-	1 432	1 126	217	[6] 48	-	1 391	2 388	373	62	-	2 823
1916 .	1 183	189	14	-	1 386	1 246	273	[7] 56	-	1 575	2 429	462	70	-	2 961
1917 .	419	110	8	-	537	331	147	[8] 30	-	508	750	257	38	-	1 045
III. Rikets byer															
1888 .	3 078	817	33	11	3 939	2 395	739	88	32	3 254	5 473	1 556	121	43	7 193
1889 .	1 307	323	22	1	1 653	1 410	421	54	6	1 891	2 717	744	76	7	3 544
1890 .	1 397	315	11	4	1 727	1 621	471	74	-	2 166	3 018	786	85	4	3 893
1891 .	1 645	476	20	1	2 142	1 685	440	66	-	2 191	3 330	916	86	1	4 333
1892 .	1 875	504	21	5	2 405	1 875	471	69	2	2 417	3 750	975	90	7	4 822
1893 .	1 934	565	27	4	2 530	1 878	485	89	-	2 452	3 812	1 050	116	4	4 982
1894 .	660	193	9	6	868	847	241	38	1	1 127	1 507	434	47	7	1 995
1895 .	760	304	12	2	1 078	1 061	245	45	-	1 351	1 821	549	57	2	2 429
1896 .	745	197	7	3	952	836	175	35	1	1 047	1 581	372	42	4	1 999
1897 .	459	154	6	-	619	537	130	21	-	688	996	284	27	-	1 307
1898 .	418	124	5	7	554	511	130	27	4	672	929	254	32	11	1 226
1899 .	610	207	9	35	861	510	163	25	42	740	1 120	370	34	77	1 601
1900 .	1 292	453	18	5	1 768	936	271	65	1	1 273	2 228	724	83	6	3 041
1901 .	1 517	526	24	5	2 072	1 034	326	50	-	1 410	2 551	852	74	5	3 482
1902 .	3 101	1 022	24	-	4 147	1 678	503	97	-	2 278	4 779	1 525	121	-	6 425
1903 .					5 205					3 290					8 495
1904 .	9 884	3 740	138	-	4 575	7 351	2 308	408	1	3 488	17 235	6 048	546	1	8 063
1905 .					3 982					3 290					7 272
1906 .	6 360	2 199	91	-	4 439	5 210	1 333	238	-	3 287	11 570	3 532	329	-	7 726
1907 .					4 211					3 494					7 705
1908 .	1 003	297	16	-	1 316	1 344	301	60	-	1 705	2 347	598	76	-	3 021
1909 .	2 143	621	32	-	2 796	1 955	415	82	-	2 452	4 098	1 036	114	-	5 248
1910 .	2 338	617	26	-	2 981	1 997	439	119	-	2 555	4 335	1 056	145	-	5 536
1911 .	1 570	346	[9] 29	-	1 945	1 539	303	[10] 71	-	1 913	3 109	649	100	-	3 858
1912 .	1 142	240	[11] 15	-	1 397	1 357	270	[12] 73	-	1 700	2 499	510	88	-	3 097
1913 .	1 302	327	[13] 15	1	1 645	1 150	247	[14] 64	-	1 461	2 452	574	79	1	3 106
1914 .	926	201	12	-	1 139	1 197	228	[15] 70	-	1 495	2 123	429	82	-	2 634
1915 .	548	136	6	-	690	817	186	[16] 56	-	1 059	1 365	322	62	-	1 749
1916 .	676	235	9	-	920	1 039	226	[17] 66	-	1 331	1 715	461	75	-	2 251
1917 .	554	220	[18] 18	-	792	449	187	[19] 45	-	681	1 003	407	63	-	1 473

[1] Derav 1 fraskilte.
[2] — 2 —
[3] — 1 —
[4] — 1 —
[5] Derav 2 fraskilte.
[6] — 6 —
[7] — 4 —
[8] — 5 —
[9] Derav 1 fraskilte.
[10] — 11 —
[11] — 1 —
[12] — 8 —
[13] Derav 1 fraskilte.
[14] — 8 —
[15] — 11 —
[16] — 10 —
[17] Derav 9 fraskilte.
[18] — 1 —
[19] — 9 —

Tabell IV b. De utvandrede fra Riket fordelt efter alder og civilstand.

Grupper av år og alder.	Menn.					Kvinner.				
	Ugifte.	Gifte.	Enkemenn, fraskilte.	Uopgitt civilstand.	Tilsammen.	Ugifte.	Gifte.	Enker, fraskilte	Uopgitt civilstand.	Tilsammen.
1891—1900.										
0— 4 år . . .	2 748	-	-	-	2 748	2 667	-	-	-	2 667
5— 9 » . . .	1 992	-	-	-	1 992	1 846	-	-	-	1 846
10—14 » . . .	2 019	-	-	-	2 019	1 820	-	-	-	1 820
15—19 » . . .	12 075	33	-	-	12 108	7 036	75	1	-	7 112
20—24 » . . .	17 329	540	11	46	17 926	9 313	923	13	52	10 301
25—29 » . . .	5 792	1 625	13	39	7 469	4 509	1 501	42	36	6 088
30—34 » . . .	1 913	1 916	31	20	3 880	1 682	1 366	68	13	3 129
35—44 » . . .	1 137	3 298	103	29	4 567	993	1 570	131	15	2 709
45—54 » . . .	275	1 551	75	18	1 919	295	985	285	7	1 572
55—59 » . . .	70	383	50	5	508	76	333	186	2	597
60—64 » . . .	45	274	76	2	397	61	240	213	1	515
65—74 » . . .	73	228	79	3	383	50	156	196	1	403
75 år og over.	11	20	27	-	58	5	17	18	-	40
Uopgitt	33	5	-	1	39	23	9	2	8	42
Tilsammen	45 512	9 873	465	163	56 013	30 376	7 175	1 155	135	38 841
1901—1910.										
0— 4 år . . .	5 261	-	-	-	5 261	5 121	-	-	-	5 121
5— 9 » . . .	3 651	-	-	-	3 651	3 455	-	-	-	3 455
10—14 » . . .	2 985	-	-	-	2 985	2 765	-	-	-	2 765
15—19 » . . .	29 585	141	3	3	29 732	14 612	251	2	-	14 865
20—24 » . . .	37 526	2 095	20	4	39 645	16 588	2 257	34	-	18 879
25—29 » . . .	12 448	5 013	86	5	17 552	7 909	3 439	130	1	11 479
30—34 » . . .	3 545	4 857	91	4	8 497	2 884	2 595	164	-	5 643
35—44 » . . .	1 731	5 975	200	3	7 909	1 660	2 602	352	2	4 616
45—54 » . . .	355	2 723	204	4	3 286	382	1 326	519	-	2 227
55—59 » . . .	45	556	92	1	694	79	405	336	-	820
60—64 » . . .	20	228	73	-	321	34	195	260	-	489
65—74 » . . .	18	222	134	-	374	16	111	294	-	421
75 år og over.	4	33	58	-	95	-	13	63	-	76
Uopgitt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	97 174	21 843	961	24	120 002	55 505	13 194	2 154	3	70 856
1911—1917.										
0— 4 år . . .	999	-	-	-	999	901	-	-	-	901
5— 9 » . . .	889	-	-	-	889	895	-	-	-	895
10—14 » . . .	796	-	-	-	796	762	-	-	-	762
15—19 » . . .	8 540	21	-	-	8 561	4 998	72	1	-	5 071
20—24 » . . .	9 604	394	5	-	10 003	5 835	609	19	-	6 463
25—29 » . . .	2 651	836	14	-	3 501	2 904	922	41	-	3 867
30—34 » . . .	871	806	23	-	1 700	1 196	762	67	-	2 025
35—44 » . . .	481	1 178	38	-	1 697	678	805	110	-	1 593
45—54 » . . .	122	561	50	-	733	157	365	183	-	705
55—59 » . . .	19	159	34	1	213	35	95	143	-	273
60—64 » . . .	15	58	32	-	105	17	53	115	-	185
65—74 » . . .	7	55	60	-	122	6	38	113	-	157
75 år og over.	1	5	20	-	26	1	5	21	-	27
Uopgitt	6	-	-	-	6	5	2	-	-	7
Tilsammen	25 001	4 073	276	1	29 351	18 390	3 728	813	-	22 931

Tabell V. De i årene 1876—1915 utvandrede menn over 15 år fordelt efter erhverv og livsstilling:

a. Absolutte tall.

Erhverv.	1876—1880.	1881—1885	1886—1890.	1891—1895.	1896—1900.	1901—1905.	1906—1910.	1911—1915.
1. Riket.								
I. Jordbruk, fedrift, skogbruk, fiskeri	1 524	3 810	4 523	6 311	4 425	14 105	19 091	10 800
Herav: Fiskeri	139	451	226	280	269	1 800	4 137	1 759
II. Grube-, bergverksdrift, industri	2 840	6 053	5 011	3 877	2 440	13 032	12 978	5 812
Herav: Fabrikkdrift	344	542	669	563	478	2 883	3 470	1 897
— Håndverksdrift	2 440	5 379	4 187	3 140	1 848	8 937	7 571	3 036
III. Handel, omsetning, samferdsel	1 198	4 817	7 773	6 628	4 359	12 132	10 560	5 339
Herav: Sjøfart, havnevesen m. v.	648	3 646	6 246	5 614	3 738	8 970	7 488	3 570
IV. Off. arb. og privat imm. erhverv	359	747	614	212	113	335	347	196
V. Huslig arb. og erhv. av ubest. art	11 700	27 995	21 221	13 053	7 034	17 199	4 941	1 145
VI. Formuesinnt., føderåd, pensjon	14	21	9	21	24	39	52	18
VII. Uten erhverv eller uopgitt erhv.	1 509	1 795	639	311	327	1 604	1 772	294
Tilsammen	19 144	45 238	39 790	30 413	18 722	58 446	49 741	23 604
2. Rikets bygder.								
I. Jordbruk, fedrift, skogbruk, fiskeri	1 391	3 433	4 218	6 141	4 225	13 457	18 295	10 511
Herav: Fiskeri	105	342	197	258	220	1 609	3 902	1 679
II. Grube-, bergverksdrift, industri	1 434	3 152	2 348	2 352	1 503	7 184	7 914	3 640
Herav: Fabrikkdrift	137	233	234	284	220	1 399	1 810	966
— Håndverksdrift	1 268	2 830	1 990	1 929	1 195	4 787	4 483	1 911
III. Handel, omsetning, samferdsel	386	1 523	3 075	3 485	2 402	5 370	4 769	2 442
Herav: Sjøfart, havnevesen m. v.	228	1 205	2 685	2 706	2 210	4 291	3 761	1 845
IV. Off. arb. og privat imm. erhverv	240	455	244	80	49	132	157	79
V. Huslig arb. og erhv. av ubest. art	10 480	24 071	1 7883	10 857	6 179	14 478	4 253	793
VI. Formuesinnt., føderåd, pensjon	14	21	9	16	15	21	27	10
VII. Uten erhverv eller uopgitt erhv.	1 101	1 235	355	213	216	614	648	161
Tilsammen	15 046	33 890	28 132	23 144	14 589	41 256	36 063	17 636
3. Rikets byer								
I. Jordbruk, fedrift, skogbruk, fiskeri	133	377	305	170	200	648	796	289
Herav: Fiskeri	34	109	29	22	49	191	235	80
II. Grube-, bergverksdrift, industri	1 406	2 901	2 663	1 525	937	5 848	5 064	2 172
Herav: Fabrikkdrift	207	309	435	279	258	1 484	1 660	931
— Håndverksdrift	1 172	2 549	2 197	1 211	653	4 150	3 088	1 125
III. Handel, omsetning, samferdsel	812	3 294	4 698	3 143	1 957	6 762	5 791	2 897
Herav: Sjøfart, havnevesen m. v.	420	2 441	3 561	1 898	1 528	4 679	3 727	1 791
IV. Off. arb og privat imm. erhverv	119	292	370	132	64	203	190	117
V. Huslig arb. og erhv av ubest. art	1 220	3 924	3 338	2 196	855	2 721	688	352
VI. Formuesinnt., føderåd, pensjon	-	-	-	5	9	18	25	8
VII. Uten erhverv eller uopgitt erhv.	408	560	284	98	111	990	1 124	133
Tilsammen	4 098	11 348	11 658	7 269	4 133	17 190	17 190	5 968

Tabell V (forts.). De i årene 1876—1915 utvandrede menn over 15 år fordelt efter erhverv og livsstilling.

b. Relative tall.

Erhverv.	1876—1880.	1881—1885.	1886—1890.	1891—1895.	1896—1900.	1901—1905.	1906—1910.	1911—1915.
1. Riket.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
I. Jordbruk, fedrift, skogbruk, fiskeri	7.96	8.42	11.37	20.75	23.64	24.13	38.38	45.75
Herav: Fiskeri	0.73	1.00	0.57	0.92	1.44	3.08	8.32	7.45
II. Grube-, bergverksdrift, industri	14.83	13.38	12.59	12.75	13.03	22.30	26.09	24.62
Herav: Fabrikkdrift	1.80	1.20	1.68	1.85	2.55	4.93	6.98	8.04
— Håndverksdrift	12.75	11.89	10.52	10.32	9.87	15 29	15 22	12.86
III. Handel, omsetning, samferdsel	6.26	10.65	19.54	21.79	23.28	20.76	21.23	22.62
Herav: Sjøfart, havnevesen m. v.	3.38	8.06	15.70	18.46	19.97	15.35	15.05	15.13
IV. Off. arb. og privat imm. erhverv	1.88	1.65	1.54	0.70	0.60	0.57	0.70	0.83
V. Huslig arb. og erhv. av ubest. art	61.12	61.88	53.33	42.92	37.57	29.43	9.93	4.85
VI. Formuesinnt., føderåd, pensjon.	0.07	0.05	0.02	0.07	0.13	0.07	0.11	0.08
VII. Uten erhverv eller uopgitt erhv.	7.88	3.97	1 61	1.02	1.75	2.74	3.56	1.25
Tilsammen	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
2. Rikets bygder.								
I. Jordbruk, fedrift, skogbruk, fiskeri	9.24	10.13	14.99	26.53	28.96	32.62	50.73	59.60
Herav: Fiskeri	0.70	1.01	0.70	1.11	1.51	3.90	10.82	9.52
II. Grube-, bergverksdrift, industri	9.53	9.30	8.35	10.16	10.30	17.41	21.95	20.64
Herav: Fabrikkdrift	0.91	0.69	0.83	1.23	1 51	3.39	5.02	5.48
— Håndverksdrift	8.43	8.35	7.07	8.33	8.19	11.60	12.43	10.84
III. Handel, omsetning, samferdsel	2.57	4.49	10.93	15.06	16.47	13.02	13.22	13.85
Herav: Sjøfart, havnevesen m. v.	1.52	3.56	9.54	11.69	15.15	10.40	10.43	10.46
IV Off. arb. og privat imm. erhverv	1.60	1.34	0.87	0.35	0.34	0.32	0.44	0.45
V. Huslig arb. og erhv. av ubest art	69.65	71.03	63.57	46.91	42 35	35.09	11.79	4.49
VI. Formuesinnt., føderåd, pensjon.	0.09	0.06	0.03	0.07	0.10	0.05	0.07	0.06
VII. Uten erhverv eller uopgitt erhv.	7.32	3.65	1.26	0.92	1.48	1.49	1.80	0.91
Tilsammen	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
3. Rikets byer.								
I. Jordbruk, fedrift, skogbruk, fiskeri	3.25	3.32	2.62	2.34	4.84	3.77	5.82	4.84
Herav: Fiskeri	0.83	0.96	0 25	0.30	1.19	1.11	1.72	1.34
II. Grube-, bergverksdrift, industri	34.31	25.56	22.84	20.98	22.67	34.02	37.02	36.40
Herav: Fabrikkdrift	5 05	2.72	3.73	3.84	6.24	8.63	12.14	15.60
— Håndverksdrift	28.60	22.46	18.85	16.66	15.80	24.14	22 58	18 85
III. Handel, omsetning, samferdsel.	19.81	29.03	40.30	43.24	47.35	39.34	42 34	48.54
Herav: Sjøfart, havnevesen m. v.	10.25	21.51	30.55	26.11	36.97	27.22	27.25	30.01
IV. Off. arb. og privat imm. erhverv	2.90	2.57	3.17	1.81	1.55	1.18	1.39	1.96
V. Huslig arb. og erhv. av ubest. art	29.77	34.58	28.63	30.21	20.68	15.83	5.03	5.90
VI. Formuesinnt., føderåd, pensjon.	-	-	-	0.07	0.22	0.10	0.18	0.13
VII. Uten erhverv eller uopgitt erhv.	9.96	4.94	2.44	1.35	2.69	5.76	8.22	2.23
Tilsammen	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Tabell VI. Norske utvandrere, fordelt efter utvandringsmånedene.

År.	Jan.	Febr.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	Aug.	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Desbr.	Tils.
1876. . . .	5	1	96	669	1 401	1 284	381	230	177	88	17	6	4 355
1877. . . .	1	15	98	516	939	831	337	225	103	61	71	9	3 206
1878. . . .	16	22	130	672	1 958	765	457	356	195	174	99	19	4 863
1879. . . .	[1] 12	[1] 8	201	1 036	2 533	1 225	620	598	586	453	267	69	7 608
1880. . . .	61	175	858	5 547	5 104	2 448	1 657	1 470	1 108	1 126	531	127	20 212
1881. . . .	48	222	1 531	4 856	6 470	4 469	2 623	1 897	2 001	1 059	514	286	25 976
1882. . . .	112	360	3 134	7 135	6 990	3 748	2 030	1 996	1 634	1 007	512	146	28 804
1883. . . .	118	440	1 447	4 558	6 080	3 566	1 630	1 662	1 382	797	381	106	22 167
1884. . . .	92	320	1 060	2 883	4 170	1 940	1 197	1 175	1 018	634	220	67	14 776
1885. . . .	56	206	1 142	2 983	3 697	1 827	1 310	907	787	700	243	123	13 981
1886. . . .	157	217	1 474	3 387	3 442	1 966	1 559	1 105	846	633	295	77	15 158
1887. . . .	145	384	3 211	3 823	3 844	2 743	1 882	1 644	1 806	724	379	156	20 741
1888. . . .	171	505	3 264	5 031	4 163	2 699	1 500	1 771	867	992	421	68	21 452
1889. . . .	100	412	1 804	2 283	3 416	1 214	841	939	805	492	253	83	12 642
1890. . . .	135	395	1 402	2 201	2 141	1 101	811	1 070	839	604	206	86	10 991
1891. . . .	149	477	1 834	3 097	2 332	1 447	944	946	1 042	713	282	78	13 341
1892. . . .	140	475	2 605	3 884	3 081	2 347	1 335	1 257	567	488	583	287	17 049
1893. . . .	212	1 038	3 072	3 851	3 782	2 194	1 431	1 487	917	494	226	74	18 778
1894. . . .	94	240	911	1 094	999	646	351	489	478	193	115	32	5 642
1895. . . .	64	213	959	1 008	1 021	576	459	683	647	361	162	54	6 207
1896. . . .	102	281	1 279	1 512	1 010	572	518	465	510	310	77	43	6 679
1897. . . .	79	211	829	1 006	767	369	289	347	391	208	129	44	4 669
1898. . . .	69	145	838	848	555	542	333	403	599	289	172	66	4 859
1899. . . .	54	275	1 040	1 293	1 047	751	341	573	696	352	203	74	6 699
1900. . . .	123	345	1 956	1 700	2 091	1 167	621	1 156	830	553	297	92	10 931
1901. . . .	154	420	2 127	2 446	2 150	1 126	681	1 217	1 146	697	444	137	12 745
1902. . . .	233	796	2 715	4 719	3 113	1 632	1 233	1 980	1 611	1 419	599	293	20 343
1903. . . .	368	1 219	4 643	5 137	4 726	2 358	1 808	2 043	2 191	1 425	628	238	26 784
1904. . . .	298	764	3 001	4 402	3 100	2 714	1 604	1 986	2 132	1 447	546	270	22 264
1905. . . .	460	2 216	3 572	3 154	2 722	2 072	1 282	1 476	1 946	1 338	584	237	21 059
1906. . . .	335	853	4 132	3 711	3 142	1 853	1 330	2 281	1 933	1 449	764	184	21 967
1907. . . .	366	974	3 587	4 841	3 151	1 743	1 278	1 848	2 123	1 370	705	149	22 135
1908. . . .	176	473	1 193	1 258	1 181	788	669	721	891	740	288	119	8 497
1909. . . .	302	854	3 302	3 073	2 133	1 048	996	1 126	1 394	1 100	603	221	16 152
1910. . . .	346	1 010	3 313	4 383	2 558	1 461	1 121	1 470	1 604	945	520	181	18 912
1911. . . .	240	740	2 816	2 314	1 650	859	692	846	1 070	757	343	150	12 477
1912. . . .	195	414	1 669	1 543	1 093	703	600	835	925	619	396	113	9 105
1913. . . .	191	533	1 593	2 005	1 145	834	646	950	860	754	249	116	9 876
1914. . . .	188	421	1 628	1 038	909	583	835	766	728	803	480	143	8 522
1915. . . .	83	351	653	645	643	295	425	276	641	252	264	44	4 572
1916. . . .	138	198	550	702	455	701	268	656	563	585	267	129	5 212
1917. . . .	198	51	13	402	286	169	295	216	308	332	38	210	2 518

[1] Skjønnsmessig; 6 er opgitt å være utvandret i januar og for øvrig 14 i januar og februar tilsammen, altså 20 utvandrede i begge måneder under ett.

Tabell VII. Den samlede utvandring over de forskjellige havner.

År.	Kristiania.	Kristiansand.	Stavanger.	Bergen.	Kristiansund.	Trondhjem.	Andre byer.	Tilsammen.	Herav:		
									Norske.	Svenske.	Andre.
1876	2 643	129	252	910	10	607	-	4 551	4 355	180	16
1877	2 112	120	175	435	15	567	-	3 424	3 206	212	6
1878	3 291	170	234	621	47	757	1	5 121	4 863	255	3
1879	5 824	200	234	754	90	1 511	2	8 615	7 608	988	19
1880	13 862	707	1 033	1 794	357	4 456	671	22 880	20 212	2 583	85
1881	15 944	1 181	1 901	2 940	650	5 968	135	28 719	25 976	2 647	96
1882	18 452	1 711	2 229	3 017	679	6 652	151	32 891	28 804	3 911	176
1883	14 275	1 360	1 751	2 488	320	4 081	172	24 447	22 167	2 126	154
1884	9 429	1 101	1 204	1 828	274	2 244	105	16 185	14 776	1 356	53
1885	8 560	1 006	1 512	1 770	298	1 903	178	15 227	13 981	1 215	31
1886	9 416	1 701	1 656	1 816	329	2 083	323	17 324	15 158	2 103	63
1887	14 129	2 933	2 147	1 725	524	3 375	889	25 722	20 741	4 845	136
1888	13 259	2 765	1 801	1 633	561	5 196	945	26 160	21 452	4 517	191
1889	7 737	1 254	1 144	1 302	333	3 297	489	15 556	12 642	2 799	115
1890	6 735	1 391	1 340	1 009	272	2 219	402	13 368	10 991	2 182	195
1891	7 632	1 731	1 331	1 451	398	3 305	579	16 427	13 341	2 980	106
1892	10 262	2 133	1 827	2 009	458	4 429	708	21 826	17 049	4 679	98
1893	10 623	2 899	1 834	1 835	480	6 770	821	25 262	18 778	5 707	777
1894	2 509	1 800	603	442	115	829	149	6 447	5 642	772	33
1895	2 738	2 153	542	492	145	834	205	7 109	6 207	866	36
1896	3 059	1 498	927	750	123	1 169	398	7 924	6 679	1 203	42
1897	1 897	1 105	635	581	120	674	273	5 285	4 669	580	36
1898	1 867	878	629	627	160	919	330	5 410	4 859	533	18
1899	2 091	1 407	664	861	268	1 469	612	7 372	6 699	635	38
1900	4 231	1 572	1 013	1 387	428	2 978	798	12 407	10 931	1 384	92
1901	5 173	1 532	1 238	1 575	458	3 273	961	14 210	12 745	1 394	71
1902	10 019	2 169	2 136	2 326	546	5 467	1 360	24 023	20 343	3 530	150
1903	14 028	2 604	2 530	2 741	549	8 458	1 291	32 201	26 784	5 101	316
1904	10 751	3 277	2 304	2 407	347	5 220	1 111	25 417	22 264	2 890	263
1905	10 797	2 597	2 000	2 279	283	4 726	1 068	23 750	21 059	2 473	218
1906	10 449	2 940	1 774	2 686	392	4 865	1 288	24 394	21 967	2 279	148
1907	9 820	2 681	1 826	2 808	469	5 689	1 281	24 574	22 135	2 258	181
1908	4 176	766	844	1 215	171	1 950	372	9 494	8 497	846	151
1909	6 649	1 921	1 846	2 224	329	4 485	1 103	18 557	16 152	2 227	178
1910	7 862	2 110	1 946	2 838	514	6 285	1 352	22 907	18 912	3 859	136
1911	5 210	1 410	1 318	2 010	337	3 938	756	14 979	12 477	2 435	67
1912	4 289	1 208	806	1 485	207	2 642	395	11 032	9 105	1 862	65
1913	4 635	1 249	1 048	1 703	150	3 540	408	12 733	9 876	2 768	89
1914	3 922	711	1 249	1 789	59	2 342	300	10 372	8 522	1 749	101
1915	2 712	537	525	1 244	2	917	134	6 071	4 572	1 164	335
1916	3 345	730	463	1 065	-	1 202	172	6 977	5 212	1 251	514
1917	1 998	129	167	544	-	318	104	3 260	2 518	404	338

Tabell VIII. Den oversjøiske utvandring til forskjellige steder.

År.	Amerikas Forenede stater.	Britisk Nord-Amerika.	Mexico, Central- og Sydamerika.	Australien.	Afrika.	Asien.	Tilsammen.
1876	4 313	-	-	42	-	-	4 355
1877	3 195	-	-	11	-	-	3 206
1878	4 833	-	-	30	-	-	4 863
1879	7 607	-	-	1	-	-	7 608
1880	19 615	-	-	[1] 595	2	-	20 212
1881	25 956	-	-	[2] 19	1	-	25 976
1882	28 788	-	-	10	6	-	28 804
1883	22 164	3	-	-	-	-	22 167
1884	14 755	5	2	14	-	-	14 776
1885	13 970	2	-	9	-	-	13 981
1886	15 116	7	-	35	-	-	15 158
1887	20 706	21	2	12	-	-	20 741
1888	21 348	79	4	13	8	-	21 452
1889	12 597	19	8	17	-	1	12 642
1890	10 898	51	20	21	1	-	10 991
1891	13 249	79	7	5	-	1	13 341
1892	16 814	223	3	6	3	-	17 049
1893	18 690	75	1	6	6	-	18 778
1894	5 591	22	3	2	24	-	5 642
1895	6 153	6	2	3	43	-	6 207
1896	6 584	22	1	10	59	3	6 679
1897	4 580	3	-	2	82	2	4 669
1898	4 805	13	1	6	34	-	4 859
1899	6 466	51	-	148	34	-	6 699
1900	10 655	112	19	99	46	-	10 931
1901	12 488	143	77	7	30	-	12 745
1902	19 225	1 028	3	4	83	-	20 343
1903	24 998	1 477	1	5	303	-	26 784
1904	20 836	1 373	8	3	44	-	22 264
1905	19 638	1 390	1	4	25	1	21 059
1906	20 449	1 476	14	1	26	1	21 967
1907	20 615	1 490	16	3	11	-	22 135
1908	7 850	610	18	9	10	-	8 497
1909	15 237	880	12	12	9	2	16 152
1910	17 361	1 513	13	8	17	-	18 912
1911	11 122	1 304	23	2	24	2	12 477
1912	7 776	1 287	15	12	11	4	9 105
1913	8 568	1 281	12	5	10	-	9 876
1914	7 723	775	1	10	9	4	8 522
1915	4 388	169	-	3	5	7	4 572
1916	4 865	320	3	-	3	21	5 212
1917	2 344	168	4	-	-	2	2 518
1918	1 179	30	-	-	-	17	1 226
1876 - 80 . . .	39 563	-	-	679	2	-	40 244
1881—85 . . .	105 633	10	2	52	7	-	105 704
1886—90 . . .	80 665	177	34	98	9	1	80 984
1891—95 . . .	60 497	405	16	22	76	1	61 017
1896—1900 . .	33 090	201	21	265	255	5	33 837
1901—05 . . .	97 185	5 411	90	23	485	1	103 195
1906—10 . . .	83 512	5 969	73	33	73	3	87 663
1911—15 . . .	39 577	4 816	51	32	59	17	44 552

[1] Derav 593 Sandwichøene. [2] Derav 2 Sandwichøene.

Tabell VIII (forts.). Den oversjøiske utvandring til forskjellige steder.

År.	Amerikas Forenede stater.	Britisk Nord-Amerika.	Mexico, Central og Sydamerika.	Australien.	Afrika.	Asien.	Tilsammen.
	Pct	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	
1876—80 . . .	98.30	-	-	1.69	0.01	-	100
1881—85 . . .	99.93	0.01	0	0.05	0.01	-	100
1886—90 . . .	99.61	0.22	0.04	0.12	0.01	0	100
1891—95 . . .	99.15	0.66	0.03	0.04	0.12	0	100
1896—1900 . .	97.79	0.60	0.06	0.78	0.75	0.02	100
1901—05 . . .	94.18	5.24	0.09	0.02	0.47	0	100
1906—10 . . .	92.99	6.81	0.08	0.04	0.08	0	100
1911—15 . . .	88.83	10.81	0.11	0.07	0.13	0.05	100

Tabell IX. De for utvan-

Nr.	År.	Samlet antall utvandrede.		De angivne				
				Manglende adgang til lønnende virksomhet.		Forhyrt eller søker hyre.	Reiser til familien.	
		Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.	Menn.	Menn.	Kvinner.
	Riket:							
1	1905. . . .	12 935	8 124	10 931	5 208	483	1 316	2 806
2	1906. . . .	13 871	8 096	12 035	5 433	508	1 156	2 543
3	1907. . . .	13 872	8 263	12 211	6 028	544	1 051	2 202
4	1908. . . .	4 275	4 222	3 399	2 911	289	565	1 297
5	1909. . . .	10 094	6 058	8 941	4 519	523	571	1 468
6	1910. . . .	12 291	6 621	11 021	4 822	425	782	1 722
7	1911. . . .	7 556	4 921	6 515	3 276	294	674	1 575
8	1912. . . .	5 056	4 049	3 990	2 525	337	635	1 474
9	1913. . . .	6 185	3 691	5 206	2 436	367	549	1 215
10	1914. . . .	4 797	3 725	3 934	2 542	237	497	1 133
11	1915. . . .	2 122	2 450	1 425	1 519	215	445	926
12	1916. . . .	2 306	2 906	1 584	2 002	312	365	870
	Bygder:							
13	1905. . . .	8 953	4 834	7 940	3 378	186	693	1 372
14	1906. . . .	9 432	4 809	17 498	7 154	311	1 119	2 306
15	1907. . . .	9 661	4 769					
16	1908. . . .	2 959	2 517	2 558	1 837	89	304	676
17	1909. . . .	7 298	3 606	6 711	2 809	245	299	740
18	1910. . . .	9 310	4 066	8 732	3 134	120	421	880
19	1911. . . .	5 611	3 008	5 111	2 157	91	377	801
20	1912. . . .	3 659	2 349	3 123	1 566	122	369	746
21	1913. . . .	4 540	2 230	4 073	1 575	124	314	625
22	1914. . . .	3 658	2 230	3 155	1 607	97	306	586
23	1915. . . .	1 432	1 391	1 072	919	88	256	470
24	1916. . . .	1 386	1 575	1 093	1 101	64	211	460
	Byer:							
25	1905. . . .	3 982	3 290	2 992	1 830	297	623	1 434
26	1906. . . .	4 439	3 287	6 748	4 307	741	1 088	2 439
27	1907. . . .	4 211	3 494					
28	1908. . . .	1 316	1 705	841	1 074	200	261	621
29	1909. . . .	2 796	2 452	2 230	1 710	278	272	728
30	1910. . . .	2 981	2 555	2 289	1 688	305	361	842
31	1911. . . .	1 945	1 913	1 404	1 119	203	297	774
32	1912. . . .	1 397	1 700	867	959	215	266	728
33	1913. . . .	1 645	1 461	1 133	861	243	235	590
34	1914. . . .	1 139	1 495	779	935	140	191	547
35	1915. . . .	690	1 059	353	600	127	189	456
36	1916. . . .	920	1 331	491	901	248	154	410

[1] For de få tilfelles vedk. hvor „vanskelighet med å få jord til eiendom“ er angitt som årsak, har man

dringen angivne årsaker.

årsaker. [1]				Antall utvandrede, som har fått billett eller reisepenger tilsendt.						
Videre utdannelse.		Andre og ukjente årsaker.		Absolutte tall.			Pr. 100 av samtlige utvandrede.			Nr.
Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.	Menn.	Kvinner.	Tils.	Menn.	Kvinner.	Tils.	
59	5	146	105	4 207	3 571	7 778	32.6	44.0	36.9	1
43	4	129	116	4 604	3 652	8 256	33.2	45.1	37.6	2
24	4	42	29	4 851	3 694	8 545	35.0	44.7	38.6	3
16	6	6	8	1 749	1 849	3 598	40.9	43.8	42.3	4
14	4	45	67	2 701	2 301	5 002	26.8	38.1	31.0	5
22	3	41	74	3 332	2 618	5 950	27.1	39.4	31.5	6
33	5	40	65	2 008	1 872	3 880	26.6	38.0	31.1	7
35	5	59	45	1 468	1 720	3 188	29.0	42.5	35.0	8
20	4	43	36	1 518	1 430	2 948	24·5	38.7	29.9	9
13	3	116	47	1 179	1 238	2 417	24.6	33.2	28.4	10
1	-	36	5	775	963	1 738	35.5	39.3	38.0	11
M. 45		Kv. 34		786	995	1 781	34.1	34.2	34.2	12
16	1	119	83	3 075	2 229	5 304	34.3	46.1	38.5	13
16	3	149	115	6 617	4 544	11 161	34.7	47.4	38.9	14
										15
5	1	3	3	1 196	1 139	2 335	40.4	45.3	42 6	16
5	1	38	56	1 900	1 389	3 289	26.0	38.5	30.2	17
6	-	31	52	2 617	1 684	4 301	28.1	41.4	32.2	18
6	2	26	48	1 586	1 175	2 761	83.3	39.1	32.0	19
13	2	32	35	1 127	981	2 108	30.8	41.8	35.1	20
3	1	26	29	1 153	882	2 035	25.4	39.6	30.1	21
3	2	97	35	931	721	1 652	25.5	32.3	28.1	22
-	-	16	2	498	558	934	34.8	40.1	37.4	23
M. 18		Kv. 14		409	577	986	29.5	36.6	33.3	24
43	4	27	22	1 132	1 342	2 474	28.4	40.8	34.0	25
51	5	22	30	2 838	2 802	5 640	32.8	41.3	36.6	26
										27
11	5	3	5	553	710	1 263	42.0	41.6	41.8	28
9	3	7	11	801	912	1 713	28.6	37.2	32.6	29
16	3	10	22	715	934	1 649	24.0	36.6	29.8	30
27	3	14	17	422	697	1 119	21.7	36.4	29.0	31
22	3	27	10	341	739	1 080	24.4	43.5	34.9	32
17	3	17	7	365	548	913	22.2	37.5	29.4	33
10	1	19	12	248	517	765	21.8	34.6	29.0	34
1	-	20	3	277	405	413	40.2	38.2	39.0	35
M. 27		Kv 20		377	418	895	41.0	31.4	39.8	36

slått disse sammen med „andre og uopgitte årsaker".